

Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου

**Σχολή Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών
Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Διεθνών Σχέσεων**

**Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
«Διακυβέρνηση και δημόσιες πολιτικές»**

**[Αξιολόγηση του αναπτυξιακού έργου: *Επανεκθεση
Αρχαιολογικού Μουσείου Αρχαίας Κορίνθου*]**

Βλάσιος Δεληστάθης

(psirg 19006)

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια: Ευγενία Βαθάκου

Κόρινθος, Σεπτέμβριος 2020

University of Peloponnese

**Faculty of Social and International Sciences
Department of Political Science and International
Relations**

**Master Program in
«Master of Arts (MA) in Governance and Public Policies»**

**[Evaluation of the development project: *Re-exhibition
of the Archaeological Museum of Ancient Corinth*]**

Vlassios Delistathis

(psirg 19006)

Supervising Professor: Evgenia Vathakou

Corinth, September 2020

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ

Με την παρούσα δήλωση:

1. Δηλώνω ρητά και ανεπιφύλακτα ότι η διπλωματική εργασία που σας καταθέτω αποτελεί προϊόν δικής μου πνευματικής προσπάθειας, δεν παραβιάζει τα δικαιώματα τρίτων μερών και ακολουθεί τα διεθνώς αναγνωρισμένα πρότυπα επιστημονικής συγγραφής, τηρώντας πιστά την ακαδημαϊκή δεοντολογία.
2. Οι απόψεις που εκφράζονται αποτελούν αποκλειστικά ευθύνη του συγγραφέα και η επιβλέπουσα, οι εξεταστές, το Τμήμα και το Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου δεν υιοθετούν κατ' ανάγκη τις εκφραζόμενες απόψεις ούτε φέρουν οποιαδήποτε ευθύνη για τυχόν λάθη και παραλείψεις.

Ο δηλών

.....

(Υπογραφή)

Δεληστάθης Βλάσιος

ΑΦΙΕΡΩΣΗ

*Στη σύζυγό μου Βάσω και στα παιδιά μου Λυδία και Ιάσωνα για
την υπομονή τους και τη στήριξή τους.*

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά την επιβλέπουσα της διπλωματικής μου εργασίας κ. Ευγενία Βαθάκου, για την πολύτιμη καθοδήγησή της και τη γόνιμη συνεργασία. Η συμβολή της ήταν καταλυτική στην εκπόνηση και επιτυχή ολοκλήρωση της παρούσας μελέτης.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η Κόρινθος αποτελεί διαχρονικά μια από τις σημαντικότερες πόλεις-κράτη της αρχαίας Ελλάδας. Η ιστορία, ο πλούτος και οι καινοτομίες της αρχαίας Κορίνθου παρουσιάζονται στο Αρχαιολογικό Μουσείο Αρχαίας Κορίνθου, το οποίο βρίσκεται στην καρδιά του αρχαιολογικού χώρου της Αρχαίας Κορίνθου, σε μικρή απόσταση από τον ομώνυμο σύγχρονο οικισμό.

Προϊόντος του χρόνου έχουν πραγματοποιηθεί αποσπασματικές παρεμβάσεις στο Μουσείο, που στόχο είχαν αφενός να αναβαθμιστούν, κατά το δυνατό, οι υποδομές του, αφετέρου να εκσυγχρονιστούν επιμέρους τμήματα της έκθεσης. Ωστόσο, η παρέμβαση που άλλαξε ριζικά την εικόνα του Μουσείου ήταν το έργο: «*Επανεκθεση Αρχαιολογικού Μουσείου Αρχαίας Κορίνθου*». Ο βασικός παράγοντας για την υλοποίηση της δράσης ήταν η εύρεση σε χέρια αρχαιοκαπήλων δύο μοναδικών γλυπτών, δύο Κούρων, στην Κλένια Κορινθίας.

Το έργο χρηματοδοτήθηκε από κονδύλια του Ε.Σ.Π.Α. 2007-2013 και υλοποιήθηκε με αυτεπιστασία από την Εφορεία Αρχαιοτήτων Κορινθίας, κατά το χρονικό διάστημα Ιούλιος 2013-Δεκέμβριος 2015. Μετά την ολοκλήρωση της δράσης αποδόθηκαν στο κοινό δύο αίθουσες, η Ανατολική αίθουσα, στην οποία στεγάζονται αρχαιότητες που προέρχονται από τις ανασκαφές που έχουν διενεργηθεί εκτός των τειχών της αρχαίας πόλης της Κορίνθου, και η Νότια πτέρυγα, που στεγάζει αρχαιότητες που προέρχονται από τις ανασκαφές που έχουν διενεργηθεί εντός των τειχών της αρχαίας πόλης της Κορίνθου. Ο δύο αίθουσες λειτουργούν ως ενιαίο σύνολο και αποτελούν τη νέα έκθεση κλασικών αρχαιοτήτων του Μουσείου.

Η παρούσα εργασία αποτελεί εκ των υστέρων αξιολόγηση (ex-post evaluation) του εν λόγω έργου και εξετάζει τα αποτελέσματα που επετεύχθησαν, τους σκοπούς που εξυπηρέτησε, την οικονομική διαχείριση και τέλος τον αντίκτυπο που είχε το αναπτυξιακό έργο στην τοπική κοινωνία και συγκεκριμένα στις τουριστικές επιχειρήσεις της περιοχής.

Λέξεις κλειδιά: Επανεκθεση, δίδυμοι Κούροι, Τενέα, Ανατολική και Νότια αίθουσα, εκ των υστέρων αξιολόγηση, φυσικό αντικείμενο, οικονομικό αντικείμενο, τοπική κοινωνία

ABSTRACT

Corinth is over time one of the most important city-states of ancient Greece. The history, wealth and innovations of ancient Corinth are presented in the Archaeological Museum of Ancient Corinth, which is located in the heart of the archaeological site of Ancient Corinth, a short distance from the homonymous current settlement.

Part-time interventions have been carried out at the Museum aimed, on the one hand, at upgrading its infrastructure as much as possible, and, on the other hand, at modernising individual parts of the exhibition. However, the intervention that radically changed the image of the Museum was the work of the Re-exhibition of the Archaeological Museum of Ancient Corinth. The main factor in the implementation of the action was the finding in the hands of illicit dealers in antiquities of two unique sculptures, two Kouroi, in Klenia Corinthias.

The project was financed from N.S.R.F. funds 2007-2013 and was implemented with self-support by the Corinthian Antiquities Authority, during the period July 2013-December 2015. After the completion of the action, two halls were returned to the public, the Eastern Hall, which houses antiquities from the excavations carried out outside the walls of the ancient city of Corinth and the South Wing which houses antiquities derived from the excavations carried out within the walls of the ancient city of Corinth. The two halls function as a single ensemble and forming the museum's new exhibition of classical antiquities.

This research is an ex-post evaluation of this project and examines the results achieved, the objectives it has served, the financial management and finally the impact that the development project has had on the local community and in particular on tourism enterprises in the region.

Keywords: Re-exhibition, twin Kouroi, Tenea, East and South exhibition, ex-post evaluation, physical object, economic object, local community.

Περιεχόμενα:

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	
ABSTRACT	
ΑΚΡΩΝΥΜΙΑ	1
ΕΙΚΟΝΕΣ-ΠΙΝΑΚΕΣ	2
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	3
1. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ	6
2. ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ-ΕΡΓΩΝ	9
3. ΟΙ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ ΣΤΟ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΑΡΧΑΙΑΣ ΚΟΡΙΝΘΟΥ ΚΑΙ Ο ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ ΠΟΥ ΚΙΝΗΤΟΠΟΙΗΣΕ ΤΟ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΔΡΑΣΗΣ.....	12
3.1 Αρχαιολογικό Μουσείο Αρχαίας Κορίνθου.....	12
3.2 Παρεμβάσεις που έχουν υλοποιηθεί στο Μουσείο	13
3.3 Ο παράγοντας που ξεκίνησε το σχεδιασμό υλοποίησης της Δράσης.....	15
3.4 Κόρινθος: Μια ισχυρή πόλη-κράτος.....	17
4. ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΑ & ΟΙΚΟΝΟΜΟΤΕΧΝΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΗΣ ΠΡΑΞΗΣ.....	21
4.1 Διοικητικές Πράξεις για την έναρξη του έργου.	21
4.2 Περιγραφή του Φυσικού Αντικειμένου της Πράξης	24
4.3 Διαχείριση Έργου - Ομάδα Επίβλεψης/Εργασίας	26
5. ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΠΑΡΑΔΟΤΕΩΝ ΤΗΣ ΠΡΑΞΗΣ	28
5.1 Παραδοτέα της Πράξης	28
5.2 Απολογισμός του φυσικού αντικειμένου που υλοποιήθηκε	28
5.3 Απολογισμός οικονομικού αντικειμένου.....	47
5.4 Απολογισμός του έργου	50
6. ΔΕΙΚΤΕΣ ΕΚΡΟΩΝ, ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΟΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ (ΠΟΣΟΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ).....	53
6.1 Δείκτες.....	53
6.2 Επίλυση ζητημάτων ασφάλειας, διατήρησης και έκθεσης των ευρημάτων	59
7. ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ ΣΤΗΝ ΤΟΠΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ (ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ).....	60
7.1 Ποσοτική ανάλυση- Περιγραφικά δεδομένα-Περιγραφή Δείγματος.....	62
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	73
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ:.....	76

ΑΚΡΩΝΥΜΙΑ

Α.Ε.Π.: Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν

Α.με.Α.: Άτομα με Αναπηρία

Α.Σ.Κ.Σ.: Αμερικάνικη Σχολή Κλασικών Σπουδών

Δ.Ε.Η.: Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού

Δ.Μ.Ε.Ε.Μ.Π.Κ.: Διεύθυνση Μελετών και Εκτέλεσης Έργων Μουσείων και Πολιτιστικών Κτιρίων

Ε.Ε.: Ευρωπαϊκή Ένωση

Ε.Κ.: Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο

Ε.Λ.Ο.Τ.: Ελληνικός Οργανισμός Τυποποίησης

Ε.Π.: Επιχειρησιακό Πρόγραμμα

Ε.Π.Κ.Α.: Εφορεία Προϊστορικών & Κλασικών Αρχαιοτήτων

Ε.Σ.Π.Α.: Εθνικού Στρατηγικού Πλαισίου Αναφοράς

ΕΦ.Α.ΚΟΡ.: Εφορεία Αρχαιοτήτων Κορινθίας

Η/Μ: Ηλεκτρομηχανολογικό

Η/Υ: Ηλεκτρονικών Υπολογιστών

Ι.Δ.Α.Χ.: Ιδιωτικού Δικαίου Αορίστου Χρόνου

Ι.Δ.Ο.Χ.: Ιδιωτικού Δικαίου Ορισμένου Χρόνου

Κ.Α.Σ.: Κεντρικό Αρχαιολογικό Συμβούλιο

Κ.Π.Σ.: Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης

Κ.Υ.Α.: Κοινή Υπουργική Απόφαση

Μ.Μ.Ε.: Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης

Ν.: Νόμος

Ο.Ο.Σ.Α.: Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης

Π.Δ.: Προεδρικό Διάταγμα

Τ.Ε.Ι.: Τεχνικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα

Φ.Ε.Κ.: Φύλλο Εφημερίδας της Κυβέρνησης

Φ.Π.Α.: Φόρος Προστιθέμενης Αξίας

QR codes: Quick Response codes - (Γρήγορη Ανταπόκριση κωδίκων)

LED: Light Emitting Diode -(Δίοδος Εκπομπής Φωτός)

ΕΙΚΟΝΕΣ-ΠΙΝΑΚΕΣ

Εικόνα 1. Νότια αίθουσα πριν τις παρεμβάσεις

Εικόνα 2. Ανατολική αίθουσα πριν τις παρεμβάσεις

Εικόνα 3. Υφιστάμενη κατάσταση Ανατολικής αίθουσας

Εικόνα 4. Υφιστάμενη κατάσταση Νότιας αίθουσας

Εικόνα 5. Σχόλια επισκεπτών στο Βιβλίο Επισκεπτών του Μουσείου

Εικόνα 6. Σχόλια επισκεπτών στο Βιβλίο Επισκεπτών του Μουσείου

Εικόνα 7. Σχόλια επισκεπτών στο Βιβλίο Επισκεπτών του Μουσείου

Πίνακας 4.3: Ετήσια πρόβλεψη κατανομής δημόσιων δαπανών κατά τη διάρκεια υλοποίησης του έργου

Πίνακας 4.4: Ποσοτικά στοιχεία διακριτών τμημάτων φυσικού αντικειμένου
Υποέργου 1

Πίνακας 4.5: Ποσοτικά στοιχεία διακριτών τμημάτων φυσικού αντικειμένου
Υποέργου 2

Πίνακας 5.1: Ποσοστό ολοκλήρωση του φυσικού αντικειμένου ανά διακριτό τμήμα

Πίνακας 5.2: Ποσοτικά στοιχεία διακριτών τμημάτων φυσικού αντικειμένου
Υποέργου 1

Πίνακας 5.3: Ποσοτικά στοιχεία διακριτών τμημάτων φυσικού αντικειμένου
Υποέργου 2

Πίνακας 6.1: Δείκτης εκροών

Πίνακας 6.2: Δείκτης απασχόλησης

Πίνακας 6.3: Δείκτης αποτελέσματος

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το Αρχαιολογικό Μουσείο της Αρχαίας Κορίνθου βρίσκεται στην καρδιά του αρχαιολογικού χώρου της Αρχαίας Κορίνθου, σε μικρή απόσταση από τον ομώνυμο σύγχρονο οικισμό. Ανεγέρθηκε το 1931/1932 με σκοπό να στεγάσει τα ευρήματα των ανασκαφών που διενεργούσε η Αμερικάνικη Σχολή Κλασικών Σπουδών (Α.Σ.Κ.Σ.) στην περιοχή, ήδη από το 1896 (**Κίσσας 2012, σ.4**). Αποτελεί το σημαντικότερο Μουσείο της Περιφερειακής Ενότητας Κορινθίας και στους εκθεσιακούς χώρους του φιλοξενεί μοναδικά, μεγάλης ιστορικής και καλλιτεχνικής αξίας, αντικείμενα/εκθέματα, από την προϊστορία έως και τη μεταβυζαντινή περίοδο, ευρήματα που αποτελούν πηγή γνώσεων για τον πολιτισμό της περιοχής (**Κίσσας 2012, σ.4**).

Προϊόντος του χρόνου έχουν πραγματοποιηθεί αποσπασματικές παρεμβάσεις στο Αρχαιολογικό Μουσείο Αρχαίας Κορίνθου που είχαν στόχο αφενός να αναβαθμιστούν, κατά το δυνατό οι υποδομές του, αφετέρου να εκσυγχρονιστούν επιμέρους τμήματα της έκθεσης. Σήμερα το Μουσείο αποτελείται από τέσσερις (4) αίθουσες, την Προϊστορική αίθουσα που τιτλοφορείται «*η Κορινθία στα προϊστορικά χρόνια*», τη Ρωμαϊκή αίθουσα που παρουσιάζει «*Κόρινθος, αποικία Ρωμαίων*», την αίθουσα του Ασκληπιείου «*Ασκληπιείο, το ιερό θεραπευτήριο*» και τέλος την Ανατολική και την Νότια αίθουσα, οι οποίες στεγάζουν τη μόνιμη έκθεση με τίτλο «*Κόρινθος: Μια ισχυρή πόλη-κράτος*».

Η υφιστάμενη κατάσταση του Μουσείου είναι αποτέλεσμα κυρίως των, μεγάλης κλίμακας, παρεμβάσεων που υλοποιήθηκαν στο πλαίσιο του έργου «*Επανεκθεση Αρχαιολογικού Μουσείου Αρχαίας Κορίνθου*», τόσο στους εκθεσιακούς χώρους όσο και στις υποδομές του Μουσείου. Το έργο πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο του Εθνικού Στρατηγικού Πλαισίου Αναφοράς (Ε.Σ.Π.Α.) και συγκεκριμένα στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος (Ε.Π.) της Περιφέρειας Πελοποννήσου 2007-2013. Οι εργασίες ξεκίνησαν τον Ιούλιο του 2013 και οι δράσεις ολοκληρώθηκαν τον Δεκέμβριο του 2015.

Όταν ολοκληρωθεί το συνολικό πλάνο των δράσεων, ένα έργο θεωρείται πλήρες. Ωστόσο, για την τυπική ολοκλήρωσή του απαιτείται μια τελική αξιολόγηση (**Εμψιά, 2013, σ.192**). Στο ανωτέρω έργο η τελική αξιολόγηση δεν έχει πραγματοποιηθεί. Αντικείμενο της παρούσας μελέτης είναι η δημιουργία της τελικής

έκθεσης αξιολόγησης, του αναπτυξιακού έργου «Επανεκθεση Αρχαιολογικού Μουσείου Αρχαίας Κορίνθου», προκειμένου να ολοκληρωθεί και τυπικά η δράση. Η τελική αξιολόγηση είναι ουσιαστικά η εκ των υστέρων αξιολόγηση (ex-post evaluation) του έργου, η οποία συνίσταται στον έλεγχο των αποτελεσμάτων, συγκριτικά με τους προκαθορισμένους στόχους. Συγκεκριμένα, στην παρούσα εργασία αξιολογούνται τα αποτελέσματα που έχουν επιτευχθεί στο φυσικό αντικείμενο της Πράξης συγκριτικά με τους προκαθορισμένους στόχους. Γίνεται επίσης αξιολόγηση της οικονομικής διαχείρισης του έργου, εξετάζεται αν υπήρξαν ελλείμματα, τροποποιήσεις στον αρχικό προϋπολογισμό, ενώ αναφέρονται οι δράσεις και οι επιλέξιμες δαπάνες. Παράλληλα, εξετάζεται εάν επιτεύχθηκε ο βασικός σκοπός της Πράξης, που ήταν η αναβάθμιση των υποδομών του Μουσείου, για τη σωστή διατήρηση και την ασφαλή έκθεση των αρχαιολογικών ευρημάτων, και εξασφαλίστηκε η ορθή παρουσίαση και τεκμηρίωση της ιστορίας της αρχαίας Κορίνθου, στοιχεία που συμβάλλουν στην αναβάθμιση της μουσειακής εμπειρίας των επισκεπτών.

Τέλος, γνωρίζοντας ότι σύγχρονες μελέτες έχουν αναδείξει ότι, τόσο κατά τη διάρκεια υλοποίησης έργων/δράσεων στον τομέα πολιτισμού που συγχρηματοδοτούνται από Ε.Π. του Ε.Σ.Π.Α., όσο και μετέπειτα κατά τη λειτουργία των συγκεκριμένων έργων, δημιουργούνται σημαντικές οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις, σε μια σειρά από παραγωγικούς κλάδους της τοπικής οικονομίας, στην παρούσα εργασία εξετάζεται ο αντίκτυπος του ανωτέρω έργου στην τοπική κοινωνία της Αρχαίας Κορίνθου. Για την εξαγωγή συμπερασμάτων πραγματοποιήθηκε έρευνα πεδίου, σε αντιπροσωπευτικό δείγμα τοπικών επιχειρήσεων, προκειμένου να διερευνηθούν οι επιπτώσεις του έργου στην οικονομική δραστηριότητά τους και να καταγραφούν τα πολλαπλασιαστικά οφέλη που δημιουργεί ένα έργο πολιτισμού σε μια περιοχή.

Η παρούσα εργασία έχει, επιπλέον, στόχο να συμβάλει στον εμπλουτισμό της σύγχρονης βιβλιογραφίας αναφορικά με τη μελέτη και καταγραφή των επιπτώσεων που παράγουν τα αναπτυξιακά έργα πολιτισμού στις τοπικές κοινωνίες. Μέχρι σήμερα η μοναδική μελέτη όπου γίνεται αποτίμηση των κοινωνικοοικονομικών επιπτώσεων των έργων πολιτισμού, που είναι καταγεγραμμένη στη σύγχρονη βιβλιογραφία, είναι η «Μελέτη αποτίμησης των κοινωνικοοικονομικών επιπτώσεων των έργων πολιτισμού» που έχει διενεργήσει η εταιρεία Deloitte το 2014 για το

Υπουργείο Πολιτισμού. Η Ειδική Υπηρεσία Πολιτισμού παρείχε στην εταιρεία τα απαραίτητα στοιχεία προκειμένου να καταγράψει τις κοινωνικοοικονομικές επιπτώσεις που δημιουργούν τα έργα πολιτισμού στις τοπικές κοινωνίες, δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στον κλάδο του Τουρισμού **(Deloitte, 2014, σ.5)**.

Η παρούσα εργασία διαρθρώνεται σε έξι (6) κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο (1) παρουσιάζεται η μεθοδολογία στην οποία βασίστηκε ο μελετητής προκειμένου να συντάξει την παρούσα έκθεση, ενώ αναφέρονται οι πηγές από τις οποίες αντλήθηκαν οι πληροφορίες για την αξιολόγηση της Πράξης. Στη συνέχεια, (δεύτερο κεφάλαιο) παρουσιάζεται το θεωρητικό πλαίσιο της αξιολόγησης αναπτυξιακών έργων, ο σκοπός και τα είδη αξιολόγησης. Στο τρίτο κεφάλαιο παρουσιάζονται στοιχεία για το Μουσείο Αρχαίας Κορίνθου και τις παρεμβάσεις που έχουν πραγματοποιηθεί μέχρι σήμερα, αλλά κυρίως αναφέρεται ο καταλυτικός παράγοντας που άνοιξε το δρόμο για την υλοποίηση της Πράξης «*Επανεκθεση Αρχαιολογικού Μουσείου Αρχαίας Κορίνθου*». Στο επόμενο επίπεδο (κεφάλαιο 4) αναφέρονται αναλυτικά, ως αποτέλεσμα μελέτης του Αρχείου της Εφορείας Αρχαιοτήτων Κορινθίας (ΕΦ.Α.ΚΟΡ.), τα διοικητικά και οικονομοτεχνικά στοιχεία της Πράξης και οι προκαθορισμένοι στόχοι. Σε δεύτερο επίπεδο (κεφάλαιο 5) γίνεται ο απολογισμός των παραδοτέων της Πράξης και εξετάζεται (κεφάλαιο 6) ο βαθμός επίτευξης των προγραμματικών στόχων, οι διεργασίες που αφορούν στο σχεδιασμό, την εκτίμηση, τον προϋπολογισμό και τον έλεγχο του κόστους, ενώ τέλος σε τρίτο επίπεδο (κεφάλαιο 7) παρουσιάζονται τα αποτελέσματα **πρωτογενούς έρευνας** αναφορικά με τις επιπτώσεις που είχε το έργο πολιτισμού στην τοπική κοινωνία, συγκεκριμένα σε επιχειρήσεις που ασχολούνται με τους κλάδους της διαμονής, της εστίασης και αναψυχής, των μεταφορών και το λιανικό εμπόριο (τουριστικά είδη).

1. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Η παρούσα έκθεση αποτελεί εκ των υστέρων έκθεση αξιολόγησης (ex-post evaluation) του αναπτυξιακού έργου με τίτλο «Επανεκθεση Αρχαιολογικού Μουσείου Αρχαίας Κορίνθου» που υλοποιήθηκε, μέσω του Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης, του Ε.Σ.Π.Α. 2007-2013, του Προγράμματος Ανταγωνιστικότητας και Επιχειρηματικότητας του άξονα προτεραιότητας «Βελτίωση Επιχειρηματικού Περιβάλλοντος» της Περιφέρειας Πελοποννήσου, με αυτεπιστασία από την ΕΦ.Α.ΚΟΡ. κατά το χρονικό διάστημα 2013-2015. Η αξιολόγηση του ανωτέρω έργου πραγματοποιήθηκε με βάση τα σύγχρονα πρότυπα που έχει καθιερώσει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την εκ των υστέρων αξιολόγηση έργων αναπτυξιακής συνεργασίας,¹ σύμφωνα με τον Κανονισμό Κοινών Διατάξεων (CPR 1303/2013), όπου τίθενται συγκεκριμένες απαιτήσεις σε σχέση με την αξιολόγηση των έργων της προγραμματικής περιόδου 2014-2020.² Επιπλέον, για τη συγγραφή της παρούσας μελέτης ελήφθησαν υπόψη οι αναθεωρημένοι ορισμοί των κριτηρίων αξιολόγησης της ανάπτυξης που έχει καθιερώσει ο Ο.Ο.Σ.Α. (Better Criteria for Better Evaluation Revised Evaluation Criteria Definitions and Principles for Use OECD/DAC Network on Development Evaluation, 2019), αλλά και οι εκθέσεις του Ο.Ο.Σ.Α. που αναφέρονται στην εκ των υστέρων αξιολόγηση πολιτικών (REGULATORY PERFORMANCE: EX POST EVALUATION OF REGULATORY POLICIES, 2003), καθώς και τα πρακτικά-αποτελέσματα του συνεδρίου του Οργανισμού στη Λισαβόνα αναφορικά με την εκ των υστέρων αξιολόγηση (9th OECD Conference (Lisbon 2017): Measuring regulatory performance. Closing the regulatory cycle effective ex post evaluation for improved policy outcomes).³ Σημαντική για την υλοποίηση της παρούσας εργασίας ήταν η εξέταση της μελέτης περίπτωσης, της αξιολόγησης του έργου: «External Evaluation Report for “TEACH MDGs” project», της Δρα Ευγενίας Βαθάκου.

Παράλληλα, ο συγγραφέας μελέτησε το αρχειακό υλικό, από το Αρχείο της ΕΦ.Α.ΚΟΡ., για το έργο «Επανεκθεση Αρχαιολογικού Μουσείου Αρχαίας Κορίνθου», προκειμένου να λάβει γνώση για τα οικονομοτεχνικά δεδομένα της Πράξης. Εμπεριστατωμένη άποψη και ολοκληρωμένη εικόνα για το φυσικό αντικείμενο της

1. <https://ec.europa.eu>

2. <https://www.espa.gr>

3. <https://www.oecd-ilibrary.org>

Πράξης είχε διαμορφώσει ήδη, λόγω της ενεργής συμμετοχής του σε όλη την πορεία υλοποίησης του έργου, καθώς αποτελούσε εξ αρχής μέλος της Ομάδας Εργασίας της Πράξης, ενώ είχε σχεδόν καθημερινή επικοινωνία και συνεργασία τόσο με τα υπόλοιπα μέλη της ομάδας του έργου όσο και με το διευθυντή του έργου, διότι συμμετείχε ως Συντηρητής Αρχαιοτήτων στη συντήρηση, μεταφορά και το στήσιμο-ανάρτηση των αντικειμένων της επανέκθεσης, ενώ παράλληλα επέβλεπε, επί καθημερινής βάσης, σε συνεργασία με τον Τεχνικό Επιβλέποντα της Πράξης τις τεχνικές εργασίες που υλοποιούνταν στο Μουσείο.

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης του αρχαιικού υλικού και της βιβλιογραφικής έρευνας, σχεδιάστηκε το περίγραμμα της παρούσας έκθεσης αξιολόγησης. Σε αυτή περιλαμβάνεται λεπτομερής, αντικειμενική παρουσίαση των αποτελεσμάτων των δράσεων που υλοποιήθηκαν σε σχέση με τον αρχικό προγραμματισμό (ποσοτικά και ποιοτικά), εξετάζεται η βιωσιμότητα του έργου με βάση τους δείκτες (εκροών, αποτελέσματος, απασχόλησης), όπως αυτοί ορίζονται από το Υπουργείο Οικονομικών και Ανάπτυξης στο Ενιαίο Σύστημα Παρακολούθησης Δεικτών Ε.Σ.Π.Α. 2014-2020 συγκριτικά με τον αρχικό σχεδιασμό, ενώ χρησιμοποιώντας ως εγχειρίδιο την έκθεση της Deloitte «*Μελέτη αποτίμησης των κοινωνικοοικονομικών επιπτώσεων των έργων πολιτισμού*», πραγματοποιήθηκε πρωτογενής έρευνα, με χρήση ερωτηματολογίων, όπου αναζητήθηκαν οι πολλαπλασιαστικές επιπτώσεις που δημιουργήθηκαν στην τοπική κοινωνία, συγκεκριμένα στις τουριστικές επιχειρήσεις, απόρροια υλοποίησης της Πράξης.

Από την ανάλυση των δεδομένων της έρευνας προέκυψαν αντιφατικά στοιχεία αναφορικά με τον αντίκτυπο του έργου στην τοπική κοινωνία, γεγονός που δημιούργησε ερωτήματα για την αρτιότητα του αρχικού σχεδιασμού της Πράξης. Προκειμένου να διερευνηθούν περαιτέρω και να δοθούν απαντήσεις στα ερωτήματα που προέκυψαν, ζητήθηκαν, μέσω κλειστού τύπου συνέντευξη, οι απόψεις του επικεφαλής της Ομάδας Επίβλεψης/Εργασίας, ο οποίος συμμετείχε στο σχεδιασμό του έργου.

Γνωρίζοντας ότι η αξιολόγηση σηματοδοτεί αφενός την ολοκλήρωση ενός έργου, αφετέρου αποτελεί και την αφετηρία για νέα έργα, υπό αυτό το πρίσμα στην παρούσα εργασία αναδείχθηκαν οι ορθές πρακτικές, όπως απαιτείται από το άρθρο

54-1 για τα έργα Ε.Σ.Π.Α.,⁴ αλλά και οι παραλήψεις και οι δυσκολίες που υπήρξαν, στοιχεία χρήσιμα για καλύτερο προγραμματισμό και σχεδιασμό μελλοντικών δράσεων.

4. <https://www.espa.gr>

2. ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ-ΕΡΓΩΝ

Αρχικά, θα πρέπει να διευκρινιστεί ένα βασικό σημείο για την παρούσα εργασία: τι είναι και σε τι αναφέρεται ο όρος «έργο-πρόγραμμα». Σύμφωνα με την Εμιρζά (2013, σ.170), **έργο-πρόγραμμα** είναι μια προσωρινή προσπάθεια που εκτελείται προκειμένου να δημιουργηθεί ένα μοναδικό προϊόν ή υπηρεσία. Κάθε είδος έργου, από τη στιγμή της σύλληψης της αναγκαιότητάς του μέχρι την ολοκλήρωσή του, ακολουθεί μια εξελικτική πορεία εντός συγκεκριμένου πλαισίου, στο οποίο ενυπάρχουν περιορισμοί χρόνου, κόστους και ποιότητας (Εμιρζά, 2013, σ.170). Επιπλέον, κατά την πορεία υλοποίησης εμφανίζονται απρόβλεπτοι παράγοντες (κίνδυνοι αλλά και ευκαιρίες), τόσο από το εξωτερικό όσο και από το εσωτερικό περιβάλλον, οι οποίοι πρέπει να ξεπεραστούν, γεγονός που καθιστά απαραίτητο και δημιουργεί την ανάγκη για εξειδικευμένο ανθρώπινο δυναμικό που θα υλοποιεί τις δράσεις, εξασφαλισμένη ποιότητα στις προμήθειες υλικών και υπηρεσιών, ενώ ταυτόχρονα απαιτείται λεπτομερής οργάνωση και καλή επικοινωνία μεταξύ όλων των συμμετεχόντων (Εμιρζά, 2013, σ.169). Είναι σημαντικό για την ορθή διαχείριση του έργου να υπάρχει αντικειμενική και αναλυτική τεκμηρίωση σε όλα τα στάδια εξέλιξης του προγράμματος και να καταγράφεται και να αξιολογείται κάθε δράση.⁵ Η αξιολόγηση των δράσεων είναι απαραίτητη, προκειμένου να ελέγχεται η συμμόρφωσή τους με τους προκαθορισμένους στόχους.

Στα έργα-προγράμματα που χρηματοδοτούνται από ευρωπαϊκά ταμεία δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στο ρόλο της αξιολόγησης των δράσεων, ενώ υπάρχει συγκεκριμένο κανονιστικό πλαίσιο (Κανονισμός Κοινών Διατάξεων (CPR) 1303/2013) που ορίζει τον τρόπο και το χρόνο που πραγματοποιείται η αξιολόγηση του προγράμματος.⁶

Πριν την έναρξη υλοποίησης του προγράμματος πραγματοποιείται η εκ των προτέρων αξιολόγηση (ex-ante evaluation), που αποτελεί μια θεωρητική ανάλυση μέσω της οποίας εκτιμάται η ισχύ της θεωρίας πίσω από την επιδιωκόμενη αλλαγή (theory of change) που στοχεύει να επιτύχει ένα πρόγραμμα και τη λογική της παρέμβασης πάνω στην οποία έχει βασιστεί ο σχεδιασμός του.⁷

5. <https://www.espa.gr>

6. <https://www.espa.gr>

7. <https://www.espa.gr>

Μετά την έναρξη του προγράμματος, κατά τη διάρκεια της προγραμματικής περιόδου, είναι χρήσιμο να πραγματοποιούνται αξιολογήσεις τόσο σε σχέση με την εφαρμογή (αξιολογήσεις εφαρμογής), όσο και με τις επιπτώσεις μιας παρέμβασης (αξιολογήσεις επιπτώσεων). Η αξιολόγηση εφαρμογής (implementation evaluation) πραγματοποιείται κατά τη διάρκεια υλοποίηση των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων και εξετάζει τον τρόπο υλοποίησης και διαχείρισής τους, προκειμένου να υποστηριχθεί η ομαλή ολοκλήρωσή τους. Για το λόγο αυτό, η αξιολόγηση εφαρμογής είναι πιο χρήσιμη στις αρχές της προγραμματικής περιόδου, στα πρώτα στάδια του κύκλου ζωής των παρεμβάσεων.⁸

Αντίθετα, η αξιολόγηση επιπτώσεων (impact evaluation) πραγματοποιείται, συνήθως, σε μεταγενέστερο χρόνο και προς το τελικό στάδιο της προγραμματικής περιόδου. Διερευνά τα αποτελέσματα μιας συγκεκριμένης παρέμβασης, το βαθμό επίτευξης των στόχων που είχαν τεθεί και το κατά πόσο θα άλλαζαν τα αποτελέσματα αν δεν είχε υλοποιηθεί η παρέμβαση. Ο ρόλος της αξιολόγησης επιπτώσεων είναι να γίνει κατανοητή η λειτουργία μιας παρέμβασης και να διαχωριστούν οι επιπτώσεις που οφείλονται αποκλειστικά στην παρέμβαση, σε σχέση με εκείνες που οφείλονται σε άλλους παράγοντες.⁹

Στο πλαίσιο της αξιολόγησης επιπτώσεων εντάσσεται και η εκ των υστέρων αξιολόγηση (ex-post evaluation), η οποία πραγματοποιείται μετά την ολοκλήρωση της παρέμβασης. Η εκ των υστέρων αξιολόγηση αποτελεί τη συστηματική και αντικειμενική αναλυτική εκτίμηση μιας παρέμβασης και επιδιώκει αφενός να συνθέσει μια ακριβή εικόνα όλης της προγραμματικής περιόδου, αφετέρου να εκτιμηθεί η επιτυχία της παρέμβασης αναφορικά με τους στόχους, να δώσει απαντήσεις σε ερωτήματα που σχετίζονται με την αποτελεσματικότητα, την αποδοτικότητα, τις επιπτώσεις και τη βιωσιμότητά της και να αντλήσει διδάγματα. Οι εκ των υστέρων αξιολογήσεις είναι χρήσιμες καθώς εστιάζουν σε όλο τον κύκλο ζωής μιας παρέμβασης.¹⁰ Σύμφωνα με τον Gary Banks, πρόεδρο της επιτροπής κανονιστικής πολιτικής του Ο.Ο.Σ.Α. (Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης), η εκ των υστέρων αξιολόγηση (ex-post evaluation) αποτελεί εργαλείο ζωτικής σημασίας τόσο στο σχεδιασμό και τη βελτίωση των δυνατοτήτων των προγραμμάτων και των δράσεων, καθώς συμβάλλει στην αύξηση της

8. <https://www.espa.gr>

9. <https://www.espa.gr>

10. <https://ec.europa.eu/>

αποτελεσματικότητας των παρεμβάσεων και στην άντληση διδαγμάτων που δυνητικά θα φανούν ωφέλιμα σε μελλοντικές δράσεις, όσο και στην αναθεώρηση αναχρονιστικών κανονιστικών πλαισίων και πρακτικών, που αναδεικνύονται από τις διεργασίες που πραγματοποιούνται κατά την εξέλιξή της (**OECD Conference, 2017, Lisbon, σ.7**).

3. ΟΙ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ ΣΤΟ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΑΡΧΑΙΑΣ ΚΟΡΙΝΘΟΥ ΚΑΙ Ο ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ ΠΟΥ ΚΙΝΗΤΟΠΟΙΗΣΕ ΤΟ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΔΡΑΣΗΣ

Η αρχαία Κόρινθος αποτελεί διαχρονικά μια από τις σημαντικότερες πόλεις-κράτη της ελληνικής ιστορίας. Χάρη στην καίρια γεωγραφική της θέση και τα δύο της λιμάνια (Λέχαιον-ανατολικά, Κεγχρεές-νότια), υπήρξε μία από τις πιο πλούσιες πόλεις και σημαντικός εμπορικός κόμβος του αρχαίου ελληνικού κόσμου. Έχει επίσης να επιδείξει πλούσια καλλιτεχνική παράδοση και σημαντικές καινοτομίες τόσο στην τέχνη όσο και στη ναυπηγική, στην αρχιτεκτονική και στη γλυπτική.

Στο παρόν κεφάλαιο παρουσιάζονται, επιγραμματικά, στοιχεία αναφορικά με τις εκθέσεις που φιλοξενούνται στο Μουσείο Αρχαίας Κορίνθου, τις παρεμβάσεις που έχουν πραγματοποιηθεί τόσο στις εκθέσεις όσο και τις υποδομές του, αλλά κυρίως αναφέρεται ο καταλυτικός παράγοντας που συνέβαλε και διαμόρφωσε τις εξελίξεις προκειμένου να υλοποιηθεί η Πράξη «Επανεκθεση Αρχαιολογικού Μουσείου Αρχαίας Κορίνθου», που είναι «υπεύθυνη» για την υφιστάμενη κατάσταση του Μουσείου. Τέλος, γίνεται αναφορά στα προβλήματα που ενέσκηψαν, κατά τη διαδικασία εκπόνησης της μουσειολογικής και μουσειογραφικής μελέτης, λόγω των δίδυμων Κούρων.

3.1 Αρχαιολογικό Μουσείο Αρχαίας Κορίνθου

Η ιστορία, ο πλούτος και οι καινοτομίες της αρχαίας Κορίνθου παρουσιάζονται, μέσω των ανασκαφικών ευρημάτων, στο Αρχαιολογικό Μουσείο Αρχαίας Κορίνθου. Το Μουσείο βρίσκεται στην καρδιά του αρχαιολογικού χώρου της Αρχαίας Κορίνθου, σε μικρή απόσταση από τον ομώνυμο σύγχρονο οικισμό (Κίσσας 2012,σ.4).

Η αρχική έκθεση περιλάμβανε τέσσερις αίθουσες: την Αίθουσα Προϊστορικών Αρχαιοτήτων, την Αίθουσα Κλασικών Αρχαιοτήτων, την Αίθουσα του Ασκληπιείου και την Αίθουσα Ρωμαϊκών Αρχαιοτήτων. Το 2001 εγκαταστάθηκε στην Αίθουσα Ρωμαϊκών Αρχαιοτήτων μία εμβόλιμη εκθεσιακή ενότητα με τίτλο «Επιστροφή στη γενέθλια γη», στην οποία παρουσιάζονται 274 επαναπατρισθέντα

αρχαία αντικείμενα, τα οποία είχαν κλαπεί από το Μουσείο το 1990 και εντοπίστηκαν στη Φλόριντα των ΗΠΑ δέκα χρόνια αργότερα.¹¹

Σήμερα στις συλλογές του Μουσείου φιλοξενείται και εκτίθεται πλούσιο αρχαιολογικό υλικό που τεκμηριώνει την ανθρώπινη δραστηριότητα στην ευρύτερη περιοχή της Κορίνθου από τους προϊστορικούς χρόνους μέχρι το τέλος του αρχαίου κόσμου. Πρόκειται για αντικείμενα που ήρθαν στο φως έπειτα από συστηματικές και σωστικές ανασκαφές της Α.Σ.Κ.Σ. και της ΕΦ.Α.ΚΟΡ. κυρίως στην περιοχή της αρχαίας πόλης της Κορίνθου, αλλά και σε άλλες θέσεις «εκτός των τειχών» οι οποίες, σύμφωνα με τις ιστορικές πηγές και τα ανασκαφικά δεδομένα, τελούσαν υπό τη σφαίρα επιρροής της αρχαίας Κορίνθου.¹²

3.2 Παρεμβάσεις που έχουν υλοποιηθεί στο Μουσείο

Προϊόντος του χρόνου έχουν πραγματοποιηθεί αποσπασματικές παρεμβάσεις στο Αρχαιολογικό Μουσείο Αρχαίας Κορίνθου που είχαν στόχο αφενός να αναβαθμιστούν, κατά το δυνατό, οι υποδομές του, αφετέρου να εκσυγχρονιστούν επιμέρους τμήματα της έκθεσης. Στο πλαίσιο του τρίτου Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης (Γ'Κ.Π.Σ.) το 2007-2008, έγιναν έργα διαμόρφωσης και βελτίωσης των υποδομών και της εικόνας του Αρχαιολογικού Μουσείου της Αρχαίας Κορίνθου. Συγκεκριμένα, πραγματοποιήθηκαν εργασίες στους εξωτερικούς χώρους, αναβαθμίστηκε η είσοδος στο Μουσείο και ο περιβάλλον χώρος όπου εξασφαλίστηκε η πρόσβαση σε Άτομα με Αναπηρία (Α.με.Α.), ενώ παράλληλα στο εσωτερικό του Μουσείου υλοποιήθηκαν η Επανέκθεση της Αίθουσας των Προϊστορικών Αρχαιοτήτων και η ανακαίνιση της Αίθουσας του Ασκληπιείου.¹³

Οι αποσπασματικές παρεμβάσεις που πραγματοποιήθηκαν στις αίθουσες του Αρχαιολογικού Μουσείου της Αρχαίας Κορίνθου δημιουργούσαν αμφίσημα συναισθήματα στη μουσειακή εμπειρία του επισκέπτη, αφενός διότι ο τρόπος έκθεσης των ευρημάτων ήταν ξεπερασμένος, καθώς τυπολογικά αναφερόμαστε σε εκθεσιακούς χώρους που χαρακτηρίζονται παθητικοί,¹⁴ θεματικοί,¹⁵ γραμμικοί¹⁶

11. <http://www.corinth-museum.gr>

12. <http://www.corinth-museum.gr>

13. <http://www.corinth-museum.gr>

14. Παθητικές: οι επισκέπτες έχουν το ρόλο του απλού θεατή

15. Θεματικές: η έκθεση στρέφεται γύρω από ένα συγκεκριμένο θέμα που παρουσιάζεται με αντικείμενα από διάφορες κατηγορίες.

(εικ.1), αφετέρου η έλλειψη ιστορικής συνέχειας στον τρόπο έκθεσης και ο συνολικός τρόπος διαμόρφωσης των εκθεσιακών χώρων δημιουργούσαν σύγχυση στον επισκέπτη. Επίσης, η Νότια Πτέρυγα (αίθουσα κλασικών αρχαιοτήτων) παρουσίαζε σοβαρές ελλείψεις όσον αφορά τη σωστή διατήρηση και την ασφαλή έκθεση των αρχαιολογικών ευρημάτων, καθώς δεν υπήρχαν οι ενδεδειγμένες κλιματολογικές συνθήκες (σχετικής υγρασίας και θερμοκρασίας) στο εσωτερικό της αίθουσας, γεγονός που δημιουργούσε ζητήματα στη διατήρηση των αντικειμένων. Ο μεγάλος αριθμός επισκεπτών στο Μουσείο (100.000 επισκέπτες περίπου το χρόνο) σε συνδυασμό με τις παρωχημένες και μη ασφαλείς προθήκες έκθεσης των αντικειμένων μεγέθυναν το πρόβλημα της ασφαλούς έκθεσης των ευρημάτων.

Εικόνα 1

Πηγή: προσωπικό αρχείο

Η αποσπασματική διαμόρφωση των αιθουσών, η έλλειψη ιστορικής συνέχειας στον τρόπο έκθεσης, οι ελλείψεις αναφορικά με τη σωστή διατήρηση και ασφαλή έκθεση των αντικειμένων, που δημιουργούσαν παράλληλα ελλιπή μουσειακή εμπειρία των επισκεπτών, σε συνδυασμό με τη συνεχή ανεύρεση νέων αντικειμένων από τις ανασκαφές στην περιοχή και την πρόοδο της μουσειολογικής επιστήμης

16. Γραμμικές: πραγματεύονται ένα θέμα με αρχή και τέλος. Επιδιώκεται η όσο το δυνατόν έκθεση περισσότερων αντικειμένων

(τρόπου έκθεσης και προσέγγισης των εκθεμάτων) είχαν δημιουργήσει προ πολλού την ανάγκη μιας νέας «ολιστικής» μουσειολογικής διαχείρισης των αιθουσών, που στόχο θα είχε να καλύψει όλους τους τομείς ανάπτυξης και όλες τις εκφάνσεις του πολιτισμού και της ιστορίας της αρχαίας Κορινθίας. Η αναδιαμόρφωση των αιθουσών και οι μουσειολογικά ορθές μετατροπές των χώρων ήταν αναγκαίες καθώς δυνητικά θα μπορούσαν να συμβάλλουν στην ορθή επιστημονική παρουσίαση του Μουσείου, στην αναβάθμιση της μουσειακής εμπειρίας του επισκέπτη και κατ' επέκταση στην αύξηση της επισκεψιμότητας.

Το 2010 σε μια προσπάθεια εκσυγχρονισμού της έκθεσης της Νότιας αίθουσας αλλά και των υποδομών του Μουσείου, η Εφορεία Αρχαιοτήτων Κορινθίας εκπόνησε μουσειολογική μελέτη, που στόχο είχε να αντιμετωπίσει ριζικά κάποια από τα ανωτέρω ζητήματα. Παρά το γεγονός ότι η μελέτη εγκρίθηκε από το Κεντρικό Συμβούλιο Μουσείων, ωστόσο δεν υλοποιήθηκε ποτέ. Τελικά ένα «τυχαίο» γεγονός, η κατάσχεση δύο αγαλμάτων Κούρων σε χέρια αρχαιοκαπήλων, αποτέλεσε τον καίριο παράγοντα που έδωσε το έναυσμα και αποτέλεσε την αφορμή προκειμένου να αντιμετωπιστεί η ανάγκη, δηλαδή να βελτιωθούν οι υποδομές και η εικόνα του Μουσείου αλλά κυρίως να εκσυγχρονιστεί η έκθεση και να αναβαθμιστεί η μουσειακή εμπειρία των επισκεπτών.

3.3 Ο παράγοντας που ξεκίνησε το σχεδιασμό υλοποίησης της Δράσης

Στις 14 Μαΐου του 2010 στην περιοχή της Κλένιας Κορινθίας (η οποία ταυτίζεται με την Τενέα, κόμη της αρχαίας Κορίνθου) η Γενική Αστυνομική Διεύθυνση Αττικής κατάφερε να κατασχεσει, την τελευταία στιγμή πριν πωληθούν, στα χέρια αρχαιοκαπήλων δυο αγάλματα. Πρόκειται για αγάλματα Κούρων ανεκτίμητης αξίας. Τα δύο αγάλματα, μετά την κατάσχεσή τους, μεταφέρθηκαν στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο, καθώς σύμφωνα με την αρχαιολογική πρακτική προϊόντα αρχαιοκαπηλίας σημαίνουσας αρχαιολογικής αξίας καταλήγουν, έπειτα από απόφαση της Διεύθυνση Τεκμηρίωσης και Προστασίας Πολιτιστικών Αγαθών, για φύλαξη και έκθεση στο μεγαλύτερο μουσείο της χώρας (Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο).

Όταν οι λαθρανασκαφείς υπέδειξαν τον τόπο όπου είχαν εντοπίσει και ανελκύσει τα δύο γλυπτά, στη θέση «Ξερόκαμπος» στην Κλένια Κορινθίας, η Εφορεία Αρχαιοτήτων Κορινθίας ξεκίνησε άμεσα, στις 22 Μαΐου 2010, εκτεταμένη

σωστική ανασκαφική έρευνα στην περιοχή. Εννέα μόλις μέρες μετά την έναρξη της ανασκαφής ήρθαν στο φως, σε απόσταση 14 μέτρων δυτικότερα από τη θέση που είχε υποδειχθεί από τους αρχαιοκάπηλους, τα ελλείποντα μέλη των γλυπτών, όλα τους συγκολλώμενα κατά θραύση με τα κατασχεμένα αγάλματα, στοιχεία που υποδήλωναν τον τόπο απόθεσης-«πτώσης» των αγαλμάτων. Τα ελλείποντα μέλη βρέθηκαν σε συνάφεια με δύο όμοιες πώρινες σαρκοφάγους, τοποθετημένες εντός ενιαίου ταφικού ορύγματος. Οι δύο σαρκοφάγοι έφεραν καλυπτήριες πλάκες υπερδιπλάσιου πάχους σε σχέση με τις υπόλοιπες του νεκροταφείου. Από τη μελέτη των αρχαιολογικών-ανασκαφικών δεδομένων εξήχθη το συμπέρασμα ότι οι δύο Κούροι ήταν έκαστοι τοποθετημένοι πάνω από τις δύο σαρκοφάγους, αποτελώντας παρόδιο επιτύμβιο σύνταγμα σε κομβικό σημείο της αρχαίας οδού, όπου αυτή διακλαδώνεται.

Η ανασκαφική έρευνα ουσιαστικά ταύτισε τον τόπο προέλευσης των δύο γλυπτών. Πρόκειται για εξαιρετικά σπάνια περίπτωση, προϊόν αρχαιοκαπηλίας να ταυτίζεται με το ανασκαφικό του περιβάλλον, γεγονός που εξασφαλίζει μοναδικές πληροφορίες τόσο για τον τόπο προέλευσής του, όσο και για τη χρήση και τη σημασία του κατά την περίοδο ανέγερσής του, στοιχεία πολύ σημαντικά για την επιστημονική έρευνα.

Η επιστημονική τεκμηρίωση του τόπου προέλευσης των δύο γλυπτών ώθησε τη ΛΖ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων (Ε.Π.Κ.Α. πλέον ΕΦ.Α.ΚΟΡ.) να ζητήσει την επιστροφή των δύο γλυπτών στη γενέθλια γη τους. Η τοπική κοινωνία, τοπικοί και δημοτικοί παράγοντες της Κορίνθου, οι βουλευτές του νομού και η Περιφέρεια Πελοποννήσου πίεσαν παντοιοτρόπως το Υπουργείο Πολιτισμού προκειμένου να αποδεχθεί το αίτημα της Εφορείας Αρχαιοτήτων ώστε τα γλυπτά αφενός να επιστρέψουν στον τόπο τους, αφετέρου να εκτεθούν ως ενιαίο ανασκαφικό σύνολο με τα συνευρήματά τους στο Αρχαιολογικό Μουσείο Αρχαίας Κορίνθου, σύμφωνα με το «αίτημα» της επιστημονικής κοινότητας.

Οι παρασκευαστικές πιέσεις που δέχθηκε ο τότε Υπουργός Πολιτισμού κ Π. Γερουλάνος έφεραν αποτελέσματα και όπως αποκάλυψε ο ίδιος στην ομιλία του, στα μέσα Αυγούστου του 2011, στη σεμνή τελετή παράδοσης των Κούρων στο Μουσείο Αρχαίας Κορίνθου «... να ξεκαθαρίσουμε ότι πολιτική του υπουργείου δεν είναι να μεταφέρονται τα αρχαιολογικά ευρήματα στον τόπο απ' όπου προέρχονται, αλλά η περίπτωση των "δίδυμων" Κούρων της Τενέας είναι ιδιαίζουσα. Πλέον το αρχαιολογικό

μουσείο της Αρχαίας Κορίνθου πληροί τις προϋποθέσεις για τη φύλαξή τους. Το υπουργείο Πολιτισμού και Τουρισμού μετά τις ιδιαίτερες προσπάθειες που έχει κάνει, ικανοποιεί ένα **πιστικό αίτημα της τοπικής κοινωνίας**, που θα συμβάλλει στην περαιτέρω αναβάθμιση του αρχαιολογικού Μουσείου και της περιοχής». ¹⁷

Η μοναδικότητα των ευρημάτων και η υψηλή καλλιτεχνική τους αξία, διότι αποτελούν το μοναδικό αρχαϊκό επιτύμβιο «σύνταγμα αγαλμάτων» στον ελλαδικό χώρο, δημιούργησαν την απαίτηση άμεσης έκθεσης των γλυπτών στο κοινό. Υπό αυτό το πρίσμα η Εφορεία Αρχαιοτήτων Κορινθίας ξεκίνησε άμεσα μια σειρά ενεργειών, όπως την εκπόνηση των απαραίτητων μελετών, που στόχο είχαν τον εκσυγχρονισμό των υποδομών και του εκθεσιακού προγραμματισμού του Μουσείου, αλλά κυρίως ο βασικός μακροπρόθεσμος στόχος που τέθηκε ήταν οι δίδυμοι Κούροι μαζί με τα συνευρήματά τους να κοσμήσουν τη συλλογή του Αρχαιολογικού Μουσείου Αρχαίας Κορίνθου.

3.4 Κόρινθος: Μια ισχυρή πόλη-κράτος

Σύμφωνα με τα αρχαιολογικά δεδομένα οι δύο Κούροι μαζί με τα συνευρήματά, εντάσσονται χρονικά στην κλασική περίοδο, οπότε έπρεπε να εκτεθούν στην αίθουσα κλασικών αρχαιοτήτων (Νότια). Όμως ο μεγάλος αριθμός αρχαιολογικών ευρημάτων σε συνδυασμό με τον όγκο των δύο γλυπτών και το γεγονός ότι τα δύο γλυπτά δεν αποτελούσαν καλλιτεχνήματα εργαστηρίου της αρχαίας Κορίνθου, δημιουργούσαν δύο σημαντικά ζητήματα. Πρώτον, έπρεπε να βρεθεί τρόπος μουσειογραφικά προκειμένου τα δύο γλυπτά να εκτεθούν στην κλασική έκθεση, παρόλο που δεν ανήκουν σε εργαστήριο της αρχαίας Κορίνθου. Δεύτερον, λόγω του μεγάλου αριθμού αντικειμένων και του μεγάλου όγκου των δύο γλυπτών προέκυψαν προβλήματα στην εκπόνηση της μουσειολογικής μελέτης, καθώς δεν επαρκούσε η Νότια αίθουσα για την άρτια έκθεσή τους.

Υπήρξαν πολλές διαφορετικές ιδέες για την επίλυση των ζητημάτων που προέκυψαν, τελικά η λύση που επιλέχθηκε από την ομάδα του έργου ήταν να επεκταθεί η κλασική (Νότια) αίθουσα και να συνενωθεί με μια νέα αίθουσα (Ανατολική αίθουσα), η οποία πρωθύστερα λειτουργούσε ως αποθηκευτικός χώρος αρχαιολογικών ευρημάτων (εικ.2). Η επέκταση της κλασικής (Νότιας) αίθουσας με

17. www.iefimerida.gr

την προσθήκη της Ανατολικής επίλυσε και τα δύο ζητήματα που είχαν προκύψει. Αφενός, μεγάλωσε κατά πολύ η έκθεση οπότε όπως είναι λογικό μεγάλωσε η επιφάνεια του εκθεσιακού χώρου για την άρτια έκθεση των αντικειμένων, αφετέρου με την προσθήκη της νέα αίθουσας επανασχεδιάστηκαν η μουσειογραφική και μουσειολογική μελέτη της κλασικής αίθουσας προκειμένου να συμπεριληφθούν πλέον στην ανατολική αίθουσα αποκλειστικά ευρήματα από κόμες εκτός Κορίνθου, σε αυτά συμπεριλαμβάνονται και οι Κούροι οι οποίοι έχουν κατασκευαστεί στην Τενέα, τα οποία συνδέονταν βάσει των αρχαιολογικών δεδομένων με στενούς δεσμούς με την πόλη της Κορίνθου.

Εικόνα 2

Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Στις τελικές μελέτες (μουσειογραφική-μουσειολογική) πέρα από τα ανωτέρω ελήφθησαν υπόψη ποικίλα δεδομένα. Συνυπολογίστηκαν στο σχεδιασμό τα κτιριολογικά χαρακτηριστικά, οι απαιτήσεις του αρχαιολογικού υλικού και η επιστημονική εγκυρότητα σε συνδυασμό με τα δεδομένα λειτουργίας του κτιρίου προκειμένου να είναι απρόσκοπτη για τον επισκέπτη και ασφαλής για τα εκθέματα κατά τις περιόδους αιχμής η περιήγηση στην έκθεση. Επιπλέον ιδιαίτερη προσοχή δόθηκε στην παρουσίαση των επιστημονικών συμπερασμάτων και την τεκμηρίωση των ευρημάτων, μέσα από σύγχρονες μεθόδους απόδοσης των νοημάτων της μουσειολογικής μελέτης, ενώ τέλος μέριμνα υπήρξε για τη δημιουργία των απαιτούμενων συνθηκών διατήρησης και προστασίας των εκθεμάτων.

Η εφαρμογή της μουσειολογικής και της μουσειογραφικής μελέτης και η επανέκθεση της συλλογής της έκθεσης των κλασικών αρχαιοτήτων του Μουσείου της

Αρχαίας Κορίνθου υλοποιήθηκε μέσω του έργου «Επανεκθεση Αρχαιολογικού Μουσείου Αρχαίας Κορίνθου». Το έργο εντάχθηκε στο Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης: Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς Ε.Σ.Π.Α. 2007-2013, με χρονοδιάγραμμα εργασιών από τον Ιούλιο του 2013 έως τον Δεκέμβριο του 2015. Αντικείμενο του έργου ήταν η αναβάθμιση-επανεκθεση της Νότιας αίθουσας (αίθουσα κλασικών αρχαιοτήτων). Η Νότια αίθουσα συνενώθηκε με την Ανατολική αίθουσα του Μουσείου και πλέον λειτουργούν ως ενιαίο σύνολο και φιλοξενούν την έκθεση των κλασικών αρχαιοτήτων.

Στις δύο ανακαινισμένες αίθουσες του Μουσείου φιλοξενείται πλέον μια νέα μόνιμη έκθεση με τίτλο: «**Κόρινθος: Μια ισχυρή πόλη-κράτος**», όπου παρουσιάζονται πτυχές της αρχαίας Κορίνθου από τα γεωμετρικά χρόνια μέχρι και την καταστροφή της από τους Ρωμαίους, το 146 π.Χ.¹⁸ Συγκεκριμένα, στην Ανατολική αίθουσα (εικ.3) εκτίθενται τέχνηρα από κώμες, εκτός της πόλης της Κορίνθου, οι οποίες συνδέονταν βάση των αρχαιολογικών δεδομένων με στενούς δεσμούς με την πόλη της Κορίνθου. Το έκθεμα που δεσπόζει στην Ανατολική αίθουσα είναι το περίφημο επιτύμβιο σύνταγμα των δύο μαρμάρινων Κούρων με τις σαρκοφάγους τους και τα συνευρήματά τους, από το νεκροταφείο της αρχαίας Τενέας, ενώ από τα ευρήματα που εντυπωσιάζουν επίσης τους επισκέπτες θεωρούνται η «Σαρκοφάγος του Χίλιομοδίου» με την επιζωγραφισμένη καλυπτήρια πλάκα της και ο «Λέων του Κοράκου», ένα μοναδικό επιτύμβιο μνημείο, που διασώθηκε από τα χέρια αρχαιοκαπήλων.¹⁹

Στην Νότια αίθουσα (εικ.4) ο ιδιαίτερος τρόπος ανάρτησης και έκθεσης των ευρημάτων σε συνδυασμό με το πλούσιο οπτικοακουστικό υλικό εικονογραφούν και αναδεικνύουν το ιδιαίτερο πολιτισμικό στίγμα της Κορίνθου, «φωτίζοντας» και παρουσιάζοντας όλες τις πτυχές του δημόσιου και ιδιωτικού βίου των Κορινθίων. Υπάρχουν αντικείμενα της καθημερινής ζωής, της ζωής στο σπίτι, αντικείμενα από την εμπορική δραστηριότητα, καλλιτεχνικά δημιουργήματα, αντικείμενα που αναδεικνύουν τις λατρευτικές αντιλήψεις της ελληνικής πόλης, καθώς και ευρήματα που αναφέρονται στις ταφικές πρακτικές και σε πολεμικά γεγονότα. Ανάμεσά τους ξεχωρίζουν η μαρμάρινη επιτύμβια «Σφίγγα της Αετόπετρας», αρχιτεκτονικά μέλη του Ναού του Απόλλωνα και πλήθος αντικειμένων που συνδέονται με την

18. <http://www.corinth-museum.gr>

19. <http://www.corinth-museum.gr>

καθημερινή ζωή των αρχαίων Κορινθίων, αλλά και την υπερπόντια εξάπλωση της πόλης στη δυτική Μεσόγειο.²⁰

Εικόνα 3.

Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Εικόνα 4.

Πηγή: Προσωπικό αρχείο

20. <http://www.corinth-museum.gr>

4. ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΑ & ΟΙΚΟΝΟΜΟΤΕΧΝΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΗΣ ΠΡΑΞΗΣ

Η κατάσχεση των δύο μοναδικών αγαλμάτων, σε συνδυασμό με τα πλούσια ανασκαφικά ευρήματα που έφερε στο φως η αρχαιολογική σκαπάνη, δημιούργησε την ανάγκη-απαίτηση τόσο της τοπικής κοινωνίας όσο και της επιστημονικής κοινότητας για την άμεση έκθεση των δύο γλυπτών μαζί με τα συνευρήματά τους σε έναν σύγχρονο εκθεσιακό χώρο. Η ορθή παρουσίαση των μοναδικών αρχαιολογικών ευρημάτων δημιούργησε την απαίτηση μεγάλης κλίμακας παρεμβάσεων στις υποδομές και στους εκθεσιακούς χώρους του Αρχαιολογικού Μουσείου Αρχαίας Κορίνθου, καθώς και την επιμελή και λεπτομερή εξέταση όλων των επιστημονικών παραμέτρων προκειμένου το τελικό αποτέλεσμα να είναι άρτιο.

Σε αυτό το κεφάλαιο θα παρουσιαστούν τα στοιχεία του έργου, το φυσικό και το οικονομικό αντικείμενο της Πράξης, ενώ τέλος θα παρατεθούν τεκμήρια που αποτυπώνουν την αναβάθμιση της μουσειακής εμπειρίας των επισκεπτών, ως αποτέλεσμα της Πράξης.

4.1 Διοικητικές Πράξεις για την έναρξη του έργου.

Για την υλοποίηση του έργου «*Επανεκθεση Αρχαιολογικού Μουσείου Αρχαίας Κορίνθου*» το πρώτο βήμα ήταν η Υπουργική Απόφαση για την «*Έγκριση της μουσειολογικής-μουσειογραφικής μελέτης της έκθεσης στην ανατολική πτέρυγα του Αρχαιολογικού Μουσείου Αρχαίας Κορίνθου*» (αρ. πρωτ. ΥΠΠΟΑ/ΓΔΑΠΚ/ΔΜΕΕΠ/ΤΔΑΜ/Φ21-ΛΖ/108752/30127/3898/1987/23.01.2013) (ΑΔΑ: ΒΕΙΕΓ-Ξ3Τ).²¹ Στη συνέχεια με την κατάθεση, στις 20.06.2013, του Τεχνικού Δελτίου Προτεινόμενης Πράξης (ΤΔΠΠ), με συνημμένες τις εγκριτικές αποφάσεις Μελετών, η ΕΦ.Α.ΚΟΡ. αιτήθηκε χρηματοδότηση δημόσιας δαπάνης ποσού: 1.010.000,00 ευρώ, από το Ε.Π. Ανταγωνιστικότητα Επιχειρηματικότητα 2007-2013, στον άξονα προτεραιότητας «*Βελτίωση του Επιχειρηματικού Περιβάλλοντος*», η οποία δόθηκε τελικά με αρ. πρωτ. ΕΥΤΟΠ/Α/ΠΑΠΑΝ/2741/9.07.2013 (ΑΔΑ: ΒΛ41Γ-ΟΝ0) Απόφαση της Γενικής Γραμματέως του Υπουργείου Πολιτισμού περί

21. Αρχείο ΕΦΑΚΟΡ.

«Ένταξη Πράξης». Τέλος με την αρ. πρωτ. ΥΠΠΟΑ/ΓΔΑΠΚ/Δ ΜΕΕΠ/ ΤΔΑΜ/ Φ21-ΛΖ/151560/79751/ 7280/ 1986/ 26.08.2013 (ΑΔΑ: ΒΛΩΝΓ-Υ0Φ) Απόφαση έγκρισης εκτέλεσης έργου απολογιστικά και με αυτεπιστασία (1^ο Υποέργο), εγκρίθηκε ότι η υλοποίηση του έργου θα πραγματοποιηθεί μέσω αυτεπιστασίας από την ΕΦ.Α.ΚΟΡ. (ΤΔΥ, 2013).

Η ταυτότητα του έργου συνοπτικά καταγράφεται παρακάτω στον πίνακα 4.1.

Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης: ΕΘΝΙΚΟ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΑΝΑΦΟΡΑΣ ΕΣΠΑ 2007-2013
Πρόγραμμα: Ανταγωνιστικότητα και Επιχειρηματικότητα
Άξονας Προτεραιότητας: 03 « Βελτίωση Επιχειρηματικού Περιβάλλοντος»
Τίτλος: ΕΠΑΝΕΚΘΕΣΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΑΡΧΑΙΑΣ ΚΟΡΙΝΘΟΥ
Προγραμματική Περίοδος Ε.Σ.Π.Α.: 2007-2013, με συνολικό εγκεκριμένο προϋπολογισμό 1.010.000,00€
Τίτλος Υποέργου: Προετοιμασία- Υποστήριξη- Τεκμηρίωση του έργου της Επανεκθέσης Ανατολικής πτέρυγας και Νότιας (Κλασικής) πτέρυγας του Αρχαιολογικού Μουσείου Αρχαίας Κορίνθου.
Τρόπος Εκτέλεσης Υποέργου: Απολογιστικά και με Αυτεπιστασία
Φορέας Υλοποίησης : ΕΦ.Α.ΚΟΡ
Κωδικός Πράξης ΟΠΣ: 44835 1
Πηγή Χρηματοδότησης: ΣΑΕ014/8 Κωδικός Πράξης ΣΑ: 2013ΣΕ01480042

Πίνακας 4.1

Ενώ το χρονοδιάγραμμα υλοποίησης του έργου προσδιορίστηκε ως εξής:

Ημερομηνία έναρξης Πράξης: 01.07.2013

Ημερομηνία λήξης Πράξης: 31.12.2015

Χρονική διάρκεια υλοποίησης πράξης:30 μήνες

Το συνολικό κόστος της επένδυσης καθώς και οι επιλέξιμες δαπάνες της Πράξης καταγράφονται στον πίνακα 4.2.

ΠΙΝΑΚΑΣ (4.2) ¹		ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΚΟΣΤΟΣ ΕΠΕΝΔΥΣΗΣ	ΕΠΙΛΕΞΙΜΟ ΚΟΣΤΟΣ ΕΠΕΝΔΥΣΗΣ (6)
Υπόεργο (1)	Δαπάνες προγραμματισμού και σχεδιασμού	122.700€	122.700€
	Αγορά γης (1)	0€	0€
	Οικοδομικές και κατασκευαστικές εργασίες (2)	207.200€	207.200€
	Εγκαταστάσεις και μηχανήματα	77.800€	77.800€
	Απρόβλεπτα (3)	0€	0€
	Δημοσιότητα	500€	500€
	Επίβλεψη κατά την εκτέλεση	46.200€	46.200€
	Άλλο 1 (4)	87.250€	87.250€
	Άλλο 2 (4)	99.350€	99.350€
	Τεχνική βοήθεια (Υπόεργο 2)	369.000€	369.000€
ΥΠΟΣΥΝΟΛΟ		1.010.000€	1.010.000€
ΦΠΑ υποσυνόλου 1		0€	0€
Αναπροσαρμογή τιμών (5)			
ΦΠΑ αναπροσαρμογής			
Σύνολο ΦΠΑ			
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ (€, τρέχουσες τιμές)		1.010.000€	1.010.000€

1

1. Σε ότι αφορά τις επιλέξιμες δαπάνες δεν μπορούν να υπερβαίνουν το 10% του συνολικού επιλέξιμου κόστους της επένδυσης
2. Στις οικοδομικές εργασίες περιλαμβάνονται και τα απρόβλεπτα όπως ορίζονται στο άρθρο 57 του Ν.3669/08
3. Η γραμμή αυτή συμπληρώνεται μόνο για τα μεγάλα έργα, εφόσον όμως υποστηρίζονται από λεπτομερή ανάλυση κινδύνου. Σύμφωνα με τον Καν. (ΕΚ) 1828/06, στα μεγάλα έργα τα απρόβλεπτα δεν μπορούν να υπερβαίνουν το 10% του συνολικού επενδυτικού κόστους άνευ των εν λόγω απρόβλεπτων. Τα εν λόγω απρόβλεπτα περιλαμβάνονται στο επιλέξιμο κόστος, για τον υπολογισμό της κοινοτικής συνδρομής (βλ. φύλλο εργασίας «ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΣΥΝΔΡΟΜΗ», σημείο 1).
4. Σε περίπτωση που χρησιμοποιηθούν οι στήλες «Άλλο 1» ή/και «Άλλο 2», η ακριβής περιγραφή κάθε κόστους να αναφερθεί στον τίτλο της στήλης που αυτό παρουσιάζεται.
5. Για τον υπολογισμό του κόστους σε τρέχουσες τιμές μπορεί να προστεθεί μια «αναπροσαρμογή τιμών» για την κάλυψη του αναμενόμενου πληθωρισμού.
6. Η επιλεξιμότητα των δαπανών καθορίζεται από την Υπουργική Απόφαση Συστήματος Διαχείρισης (ΥΠΑΣΥΔ) όπως ισχύει.

Στον πίνακα 4.3 καταγράφεται η ετήσια πρόβλεψη κατανομής δημόσιων δαπανών κατά τη διάρκεια υλοποίησης του έργου:

ΕΤΗΣΙΑ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΑΠΑΝΗΣ	
ΕΤΟΣ	ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΗ ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΑΠΑΝΗ ΔΙΚΑΙΟΥΧΟΥ
2103	159.400,00€
2014	322.375,00€
2015	528.225,00€
ΣΥΝΟΛΟ	1.010.000,00€

Πίνακας 4.2

4.2 Περιγραφή του Φυσικού Αντικειμένου της Πράξης

Το φυσικό αντικείμενο που προέβλεπε η Πράξης (Υποέργο) εδραζόταν στην Επανεκθεση δύο αιθουσών του Αρχαιολογικού Μουσείου Αρχαίας Κορίνθου. Συγκεκριμένα:

A) ΕΠΑΝΕΚΘΕΣΗ ΤΗΣ ΝΟΤΙΑΣ ΠΤΕΡΥΓΑΣ (ΚΛΑΣΙΚΗ ΑΙΘΟΥΣΑ):

Επανεκθεση της νότιας αίθουσας του Μουσείου, η οποία μέχρι τον Μάρτιο του 2014 φιλοξενούσε αρχαιότητες της Κλασικής περιόδου που προέρχονταν από θέσεις εντός των τειχών της αρχαίας πόλης της Κορίνθου (ΤΔΥ, 2013).

B) ΕΠΑΝΕΚΘΕΣΗ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΠΤΕΡΥΓΑΣ:

Μετατροπή της ανατολικής αίθουσας του Μουσείου από αποθήκη γλυπτών σε εκθεσιακό χώρο. Πρόκειται για την αίθουσα που πλέον φιλοξενεί εκθέματα από κόμεις της αρχαίας Κορινθίας, καθώς και τους δύο Κούρους της Κλένιας (ΤΔΥ, 2013).

Το φυσικό αντικείμενο της Πράξης χωρίστηκε σε δύο Υποέργα 1 & 2. Το Υποέργο 1 αφορούσε εργασίες που θα πραγματοποιούνταν με αυτεπιστασία της ΕΦ.Α.ΚΟΡ., ενώ το Υποέργο 2 αφορούσε προμήθεια, μεταφορά και εγκατάσταση προθηκών και λοιπών μουσειακών κατασκευών στους εκθεσιακούς χώρους.

Οι εργασίες στα δύο Υποέργα αναλύονται ως ακολούθως:

I) Υποέργο 1: Προετοιμασία-Υποστήριξη-Τεκμηρίωση του έργου της έκθεσης της Ανατολικής Πτέρυγας και Επανεκθεσης Νότιας Πτέρυγας.

Το Υποέργο 1 περιλάμβανε τις ακόλουθες προμήθειες και παρεμβάσεις:

προμήθεια μέσων ατομικής προστασίας, προμήθεια ενημερωτικών πινακίδων έργου και εξοπλισμού, αναλώσιμα υλικά, προμήθεια μηχανημάτων μεταφοράς αντικειμένων (φορεία-παλετοφόρο), υλικοτεχνικός εξοπλισμός δημιουργίας ικριωμάτων, μίσθωση μηχανών λείανσης δαπέδων, διαμόρφωση ανατολικού αιθρίου και πρόσβασης αιθουσών, οικοδομικές εργασίες οπλισμένου σκυροδέματος, εργασίες και διαμόρφωσης του εσωτερικού των αιθουσών, εκπόνηση μελέτης εφαρμογής μελετών ηλεκτροφωτισμού, κλιματισμού και πυρασφάλειας, προμήθεια και εγκατάσταση ηλεκτρολογικού υλικού και φωτιστικών σωμάτων, προμήθεια και εγκατάσταση ηλεκτρομηχανολογικού (Η/Μ) εξοπλισμού (κλιματισμού), προμήθεια και εγκατάσταση μέσων πυρασφάλειας, παραγωγή εποπτικού υλικού, συντήρηση εκθεμάτων, συντήρηση και ανάταξη των δίδυμων Κούρων της Κλένιας, μεταφορά Λέοντα Κοράκου και Σαρκοφάγου Χιλιομοδίου, σχεδίαση και φωτογραμμετρική αποτύπωση εκθεμάτων, παραγωγή οπτικής ταυτότητας, σχεδιασμός πολυμεσικών εφαρμογών, ανάπτυξη ιστοσελίδας, προμήθεια εξοπλισμού πολυμεσικών εφαρμογών εκπόνηση μουσειολογικής μελέτης για τη νότια πτέρυγα και μουσειογραφικής μελέτης εφαρμογής (ΤΔΥ, 2013).

Πριν την έναρξη του έργου εξατομικεύτηκαν και κοστολογήθηκαν οι εργασίες του φυσικού αντικείμενου του Υποέργου 1 και ο αρχικός προϋπολογισμός παρουσιάζεται στον πίνακα 4.4 (ΤΔΥ, 2013).

ΠΟΣΟΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΔΙΑΚΡΙΤΩΝ ΤΜΗΜΑΤΩΝ ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΥ ΥΠΟΕΡΓΟ 1	
ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΔΙΑΚΡΙΤΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ	ΣΥΝΟΛΙΚΟΣ ΠΡΟΥΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ
ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΕΙΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ ΧΩΡΩΝ	123.800,00€
ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ ΧΩΡΩΝ	157.400,00€
ΕΡΕΥΝΑ - ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ - ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗ	182.150,00€
ΣΥΝΤΗΡΗΣΕΙΣ ΕΚΘΕΜΑΤΩΝ	109.250,00€
ΛΟΙΠΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ	67.400,00€
ΑΠΡΟΒΛΕΠΤΑ	50.000,00€
ΣΥΝΟΛΟ	690.000,00€

Πίνακας 4.3

II) Υποέργο 2: Προμήθεια Μεταφορά και Εγκατάσταση Προθηκών και Λοιπών Μουσειακών Κατασκευών των Εκθεσιακών Χώρων.

Το φυσικό αντικείμενο του Υποέργου 2 αναφερόταν σε δράσεις-παρεμβάσεις, οι οποίες σχετίζονταν αποκλειστικά στον τρόπο παρουσίασης-έκθεσης και στήριξης των αντικειμένων, την πληροφόρηση των επισκεπτών (προθήκες -μουσειακές κατασκευές) και περιγράφονταν ως εξής: κατασκευή και τοποθέτηση προθηκών εκθεμάτων, κατασκευή και τοποθέτηση βάθρων εκθεμάτων, κατασκευή και τοποθέτηση ειδικών στηρίξεων, κατασκευή εξατομικευμένων βάσεων ανάρτησης αντικειμένων, προμήθεια και τοποθέτηση πάνελ εποπτικού υλικού. Τα οικονομοτεχνικά στοιχεία του Υποέργου 2 αναφέρονται στον πίνακα 4.5 (ΤΔΥ, 2013).

ΥΠΟΕΡΓΟ 2	
ΠΡΟΜΗΘΕΙΑ & ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΠΡΟΘΗΚΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΘΗΚΩΝ ΜΕ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ ΦΩΤΙΣΜΟ LED ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ-ΝΟΤΙΑ ΠΤΕΡΥΓΑ	210.000€
ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ & ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΕΙΔΙΚΩΝ ΜΟΥΣΕΙΑΚΩΝ ΚΑΤΑΣΚΕΥΩΝ (Αδρανές κονίαμα δαπέδου, διαμόρφωση ακτογραμμών)	50.000€
ΕΠΙΝΔΥΣΕΩΝ ΤΟΙΧΩΝ & ΔΙΑΧΩΡΙΣΤΙΚΩΝ	30.000€
ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ & ΤΟΠΟΘΕΤΗΣΗ ΒΑΣΕΩΝ-ΒΑΘΡΩΝ, ΕΛΕΥΘΕΡΩΝ ΕΚΘΕΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΘΕΜΑΤΩΝ ΕΝΤΟΣ ΠΡΟΘΗΚΩΝ	19.000€
ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ & ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΕΙΔΙΚΩΝ ΣΤΗΡΙΞΕΩΝ ΚΑΙ ΛΟΙΠΩΝ ΣΤΗΡΙΞΕΩΝ ΕΚΘΕΜΑΤΩΝ	60.000€
ΣΥΝΟΛΟ	369.000,00€

Πίνακας 4.4

4.3 Διαχείριση Έργου - Ομάδα Επίβλεψης/Εργασίας

Για την υλοποίηση του Έργου ο Προϊστάμενος της ΕΦ.Α.ΚΟΡ. και διευθυντής του έργου κ. Κωνσταντίνος Κίσσας σύστησε την Ομάδα Επίβλεψης/Εργασίας των εργασιών της Πράξης,²² η οποία αποτελούνταν από τους:

- Σωκράτη Κουρσούμη, ΠΕ Αρχαιολόγων (επικεφαλής ομάδας επίβλεψης)
- Αλεξάνδρα Πάνου, ΠΕ Διοικητικού
- Βλάση Δεληστάθη, ΔΕ Συντηρητών Αρχαιοτήτων και Έργων Τέχνης
- Ελένη Θάνου, ΠΕ Αρχιτεκτόνων Μηχανικών.

Μετά την πρόσληψη προσωπικού .ΙΔ.Ο.Χ. στο πλαίσιο της Πράξης²³ η Ομάδα του έργου τροποποιήθηκε ως ακολούθως:

22. Το με το με αριθμ. πρωτ Φ2/1/08321οικ./18.11.2013 έγγραφο, Αρχείο ΕΦΑΚΟΡ

23. Οι αριθμ. πρωτ. Φ15/01303/ 28.2.2014 και Φ15/02437/7.5.2014 αποφάσεις, Αρχείο ΕΦΑΚΟΡ

- Σωκράτη Κουρσούμη, μόνιμος υπάλληλος του κλάδου ΠΕ Αρχαιολόγων (επικεφαλής ομάδας επίβλεψης).
- Αμαλία Τσιτούρη, υπάλληλος ΙΔΑΧ του κλάδου ΠΕ Αρχαιολόγων - Μουσειολόγων
- Βλάση Δεληστάθη, υπάλληλος ΙΔΑΧ του κλάδου ΔΕ Συντηρητών Αρχαιοτήτων και Έργων Τέχνης
- Αγλαΐα Κουτρομπή υπάλληλος ΙΔΟΧ του κλάδου ΠΕ Αρχαιολόγων
- Θάλεια Σπυριδάκι υπάλληλος ΙΔΑΧ του κλάδου ΠΕ Αρχαιολόγων - Μουσειολόγων
- Νικόλαο Σιδηρόπουλο, υπάλληλος ΙΔΑΧ του κλάδου ΠΕ Πολιτικών Μηχανικών (Τεχνικός Επιβλέπων της Πράξης)
- Έλλη Κωτσοπούλου υπάλληλος ΙΔΟΧ του κλάδου ΠΕ Πολιτικών Μηχανικών
- Βασιλική Κωνσταντακοπούλου, υπάλληλος ΙΔΟΧ του κλάδου ΠΕ Οικονομικού
- Αγγελική Κανδρή, υπάλληλος ΙΔΟΧ του κλάδου ΤΕ Συντηρητών Αρχαιοτήτων και Έργων Τέχνης
- Δήμητρα Μπαλάφα, υπάλληλος ΙΔΟΧ του κλάδου ΔΕ Συντηρητών Αρχαιοτήτων και Έργων Τέχνης
- Οδυσσέα Μπέλλο, υπάλληλος ΙΔΟΧ του κλάδου ΔΕ Σχεδιαστών.

Ο διευθυντής του Έργου και η Ομάδα Επίβλεψης ανέλαβαν μια σημαντική αποστολή: την επίτευξη των στόχων του έργου στο προκαθορισμένο χρονικό πλαίσιο, με αποδοτική και αποτελεσματική χρήση των πόρων, εντός του προκαθορισμένου ορίου του οικονομικού προϋπολογισμού.

5. ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΠΑΡΑΔΟΤΕΩΝ ΤΗΣ ΠΡΑΞΗΣ

Στο προηγούμενο κεφάλαιο αναφέρθηκαν συνοπτικά οι εργασίες που προβλέπονταν στο Τεχνικό Δελτίο της Πράξης. Σε αυτό το κεφάλαιο θα γίνει απολογισμός των εργασιών που υλοποιήθηκαν και θα παρουσιαστούν τα παραδοτέα της Πράξης. Βασική στόχευση είναι να αξιολογηθούν τα οικονομοτεχνικά στοιχεία του έργου, δηλαδή θα πραγματοποιηθεί απολογισμός των εργασιών οι οποίες περιέχονταν στο Τεχνικό Δελτίο της Πράξης, θα εξεταστεί εάν ολοκληρώθηκε η Πράξη, εάν ακολουθήθηκαν τα χρονοδιαγράμματα υλοποίησής της και τέλος μελετώντας τα οικονομικά στοιχεία του έργου θα καταγράψουμε εάν η αρχική χρηματοδότηση που είχε αιτηθεί η ΕΦ.Α.ΚΟΡ., στην αίτηση χρηματοδότησης της Πράξης, ήταν επαρκής για τα δύο Υποέργα ή κατατέθηκε αίτημα για επιπλέον χρηματοδότηση προκειμένου να ολοκληρωθεί η Πράξη, γεγονός που υποδηλώνει προβλήματα στον οικονομικό σχεδιασμό του έργου.

5.1 Παραδοτέα της Πράξης

Τα παραδοτέα της Πράξης είναι τα εξής:

1. Απόδοση στο κοινό δύο αιθουσών, του Αρχαιολογικού Μουσείου Αρχαίας Κορίνθου, συνολικού εμβαδού 244 τ.μ.. Πρόκειται για την Ανατολική αίθουσα, στην οποία στεγάζονται αρχαιότητες που προέρχονται από τις ανασκαφές που έχουν διενεργηθεί εκτός των τειχών της αρχαίας πόλης της Κορίνθου και τη Νότια πτέρυγα που στεγάζει αρχαιότητες που προέρχονται από τις ανασκαφές που έχουν διενεργηθεί εντός των τειχών της αρχαίας πόλης της Κορίνθου.
2. Η διαμόρφωση της πρόσβασης των αιθουσών και η αναμόρφωση του ανατολικού αιθρίου του μουσείου εμβαδού 170 τ.μ.

5.2 Απολογισμός του φυσικού αντικειμένου που υλοποιήθηκε

Παρακάτω παρουσιάζονται αναλυτικά οι εργασίες που πραγματοποιήθηκαν στο πλαίσιο της Πράξης και εδράζονται στην απόδοση στο κοινό των δύο πτερύγων του Αρχαιολογικού Μουσείου Αρχαίας Κορίνθου:

Δ) Στο πλαίσιο του Υποέργου 1 «ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ, ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ, ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ ΤΗΣ ΕΚΘΕΣΗΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΠΤΕΡΥΓΑΣ & ΕΠΑΝΕΚΘΕΣΗΣ ΝΟΤΙΑΣ (ΚΛΑΣΙΚΗΣ) ΠΤΕΡΥΓΑΣ» πραγματοποιήθηκαν οι ακόλουθες παρεμβάσεις και τα παραδοτέα ανά διακριτό τμήμα και ποσότητα, του Υποέργου 1, παρουσιάζονται αναλυτικά παρακάτω:

Β) ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΕΙΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΧΩΡΟΥ

Β.1 Διαμόρφωση ανατολικού αιθρίου και πρόσβασης αιθουσών: απομάκρυνση υλικών, εκσκαφικές εργασίες, κατασκευή βιομηχανικού δαπέδου. Εγκατάσταση υδραυλικών και αποχέτευσης. Εγκατάσταση στεγάστρου.

Παραδοτέα Προϋπολογισμού: 170 τ.μ.

Στο πλαίσιο της Πράξης πραγματοποιήθηκαν εργασίες διαμόρφωσης και ευπρεπισμού του ανατολικού αιθρίου του Μουσείου, το οποίο καλύπτει σημαντικές λειτουργικές ανάγκες κυρίως ως χώρος αποθήκευσης γλυπτών και παράλληλα χρησιμοποιείται επικουρικά για τις ανάγκες των παρακείμενων εργαστηρίων συντήρησης. Σημειώνεται ότι το ανατολικό αίθριο εφάπτεται με την Ανατολική Αίθουσα του Μουσείου που φιλοξενεί τους δύο Κούρους της Κλένιας. Ειδικότερα, ο ανατολικός τοίχος της αίθουσας έχει μάλιστα υποστεί διάτρηση σε δύο σημεία για την σύνδεση των σωλήνων μεταφοράς αέρα με την μονάδα κλιματισμού που έχει εγκατασταθεί στο ανατολικό αίθριο. Η ενέργεια αυτή κατέστησε αναγκαία την αναβάθμιση της λειτουργικότητάς του, δεδομένου ότι συχνά πλημμύριζε μετά από έντονες βροχοπτώσεις, γεγονός που εγκυμονούσε κινδύνους για την εισροή υδάτων στην Ανατολική Αίθουσα μέσω του οπών των τοίχων για τον κλιματισμό της.

Οι εργασίες που υλοποιήθηκαν στο αίθριο περιλάμβαναν την απομάκρυνση υλικών που δεν χρησιμοποιούνταν, την τακτοποίηση των γλυπτών, καθώς και την αντικατάσταση του δαπέδου με βιομηχανικό, προκειμένου η διαχείριση των ογκωδέστατων αντικειμένων που είναι αποθηκευμένα σε αυτό να είναι εφικτή και ομαλή. Επιπλέον, κατασκευάστηκε στέγαστρο στη νότια πλευρά του αιθρίου, ώστε να αποφεύγεται η συγκέντρωση των νερών στους βροχής, στη ράμπα καθόδου στις υπόγειες αποθήκες του Μουσείου, ενώ διαμορφώθηκε ειδικός χώρος φύλαξης του παλετοφόρου στη νοτιοδυτική γωνία του χώρου. Επιπροσθέτως, αναβαθμίστηκαν οι υδραυλικές και αποχετευτικές εγκαταστάσεις του χώρου και αποκαταστάθηκε το σύστημα απορροής υδάτων, το οποίο μέχρι πρότινος ήταν ανεπαρκές ιδιαίτερα σε περίπτωση έντονων βροχοπτώσεων. Τέλος, για την αποθήκευση των αντικειμένων

και τη διευκόλυνση των εργασιών συντήρησης έγινε προμήθεια σχαρών, μεταλλικού τραπεζιού και νεροχύτη, καθώς και μεταλλικών ραφιών (dexions) για την τοποθέτηση των γλυπτών (Κωνσταντακοπούλου, 2015, σ.σ.10-11).

Στο ίδιο πλαίσιο και προκειμένου να ευπρεπιστεί ο περιβάλλον χώρος των δύο αιθουσών αποκαταστάθηκαν αισθητικά χρόνιες κακοτεχνίες του αίθριου, ενώ τοποθετήθηκε ράμπα στην είσοδο στους ανατολικής αίθουσας για την προσβασιμότητα των ατόμων με κινητικές δυσκολίες.

B.2 Οικοδομικές εργασίες οπλισμένου σκυροδέματος (εκσκαφές, ξυλότυποι, χύτευση): κατασκευή τοίχου αντιστήριξης, προμήθεια οικοδομικών υλικών

Παραδοτέα Προϋπολογισμού: 20 κ.μ. (σκυρόδεμα), 65 κ.μ. (εκσκαφές).

Στο πλαίσιο στους Πράξης πραγματοποιήθηκε διάνοιξη δύο ορυγμάτων σε εξωτερικό χώρο, παρακείμενο των δύο αιθουσών, στους στο ανατολικό αίθριο και στους εξωτερικά στους Νότιας Αίθουσας για την τοποθέτηση των δύο μονάδων κλιματισμού των αιθουσών, στους προέβλεπε η εγκεκριμένη Μελέτη Κλιματισμού. Οι εργασίες διάνοιξης των ορυγμάτων περιλάμβαναν την εκσκαφή των χώρων και την σκυροδέτησή τους, την απομάκρυνση των μπαζών, τη δημιουργία ξυλότυπων, καθώς και την κατασκευή τοίχου αντιστήριξης για μεγαλύτερη ασφάλεια (Κωνσταντακοπούλου, 2015, σ.14).

Γ. ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΕΙΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ ΧΩΡΩΝ

G.1 Διαμόρφωση εκθεσιακών χώρων: συντήρηση μεταλλικών κουφωμάτων, αφαίρεση-αντικατάσταση υαλοπινάκων, ελαιοχρωματισμοί, αδιατάρακτη κοπή (για την δημιουργία ορύγματος και ανοιγμάτων στην τοιχοποιία). Επισκευαστικές εργασίες κτιρίου (μόνωση-επισκευή στέγης). Αντικατάσταση κεντρικής θύρας στην ανατολική αίθουσα. Προμήθεια οικοδομικών υλικών.

Παραδοτέα Προϋπολογισμού: 244 τ.μ.

Οι δύο νέες εκθέσεις φιλοξενούνται εντός δύο υφιστάμενων αιθουσών του Μουσείου, στους Ανατολικής και στους Νότιας (Κλασικής). Για την τεχνική προσαρμογή των νέων εκθέσεων στους δύο αίθουσες έγιναν επιλεγμένες τεχνικές εργασίες, στους:

- Συντήρηση των μεταλλικών κουφωμάτων των παραθύρων.
- Αντικαταστάθηκαν οι παλαιότεροι υαλοπίνακες των ανοιγμάτων ενώ αντικαταστάθηκε η παλαιά ξύλινη θύρα στους εισόδου στους ανατολικής αίθουσας με νέα.

- Στο ίδιο πλαίσιο έγιναν δοκιμαστικές τομές στο κτίριο του Μουσείου προκειμένου να διαπιστωθεί η εφικτότητα των τεχνικών επεμβάσεων σε αυτό, ενώ εκτελέστηκαν εργασίες αδιατάρακτης κοπής για την αφαίρεση γωνιακής τοιχοποιίας στην βορειοανατολική πλευρά στους ανατολικής αίθουσας, τη διάνοιξη τμήματος του τοίχου μεταξύ στους ανατολικής και νότιας πτέρυγας και τη διάνοιξη οπών στους τοίχους για τη διέλευση των αγωγών του συστήματος ψύξης - θέρμανσης του Μουσείου. Μετά την ολοκλήρωση της αδιατάρακτης κοπής, εκτελέστηκαν εργασίες ελαιοχρωματισμού των αιθουσών.

- Τέλος, προκειμένου να αντιμετωπιστούν προβλήματα υγρασίας και εισροής υδάτων κυρίως στην ανατολική αίθουσα, έγιναν περιορισμένης κλίμακας μονωτικές και επισκευαστικές εργασίες στην στέγη του κτιρίου (**Κωνσταντακοπούλου, 2015, σ.16**).

Δ. ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ ΧΩΡΩΝ

Δ.1 Προμήθεια εξοπλισμού πολυμεσικών εφαρμογών.

Παραδοτέα Προϋπολογισμού: 3 τεμάχια

Στο πλαίσιο της Πράξης πραγματοποιήθηκε προμήθεια και εγκατάσταση του απαραίτητου ψηφιακού εξοπλισμού για την λειτουργία των πολυμεσικών εφαρμογών που πλαισιώνουν την έκθεση. Ειδικότερα, έγινε προμήθεια και εγκατάσταση τριών οθονών για την προβολή αντίστοιχων βίντεο, καθώς και των απαραίτητων εξαρτημάτων για την λειτουργία τους (επιτοιχίες βάσεις, ηλεκτρονικός υπολογιστής (H/Y) για την προβολή, ηχεία, πολύπριζα κ.λπ.).

Σύμφωνα με την εκπονηθείσα μουσειολογική και μουσειογραφική μελέτη, οι τρεις οθόνες με τις αντίστοιχες προβολές τοποθετήθηκαν στα εξής σημεία της έκθεσης:

- ❖ Η πρώτη οθόνη, που προβάλλει βίντεο σχετικό με τις κόμες και τα ιερά της αρχαίας Κορινθίας, εγκαταστάθηκε στην αρχή της Ανατολικής αίθουσας, εντός μουσειακής κατασκευής, εισάγοντας τον επισκέπτη στη θεματική της έκθεσης.
- ❖ Η δεύτερη και μεγαλύτερη οθόνη, ενσωματώθηκε στη μουσειακή κατασκευή που παραπέμπει στο «τείχος» της αρχαίας πόλης, στην αρχή της Νότιας αίθουσας. Το θέμα της συγκεκριμένης προβολής είναι η επίδραση της Κορίνθου στον ευρωπαϊκό και κατ' επέκταση παγκόσμιο πολιτιστικό χάρτη.

- ❖ Τέλος, στην τελευταία οθόνη η οποία αναρτήθηκε στο τέλος στη βόρεια πλευρά, της Νότιας αίθουσας, προβάλλεται βίντεο με θέμα την καταστροφή της Κορίνθου από τους Ρωμαίους, σηματοδοτώντας το κλείσιμο της μουσειακής πορείας του επισκέπτη στις δύο αίθουσες, «αναγγέλλοντας» παράλληλα τη μετάβαση στην επόμενη αίθουσα την αίθουσα Ρωμαϊκών αρχαιοτήτων.

Εκτός από τις τρεις αυτές προβολές, στο πλαίσιο της Πράξης έχει γίνει πρόβλεψη για την ανάπτυξη διαδικτυακής πύλης για το Μουσείο και την αρχαία Κόρινθο, καθώς και την εγκατάσταση συστήματος ψηφιακού ξεναγού μέσω γραμμωτού κώδικα γρήγορης ανταπόκριση (QR codes). Για τη λειτουργία των παραπάνω εφαρμογών απαιτήθηκε η αναβάθμιση του υπάρχοντος διακομιστή (server) του Μουσείου, η εγκατάσταση ασύρματου δικτύου (wi-fi) στους εκθεσιακούς χώρους, που υλοποιήθηκαν με την αγορά και εγκατάσταση του απαραίτητου σχετικού εξοπλισμού (Κωνσταντακοπούλου, 2015, σ.21).

4.2 Ειδικός εξωτερικός φωτισμός εκθεσιακών χώρων. Προμήθεια εξωτερικών φωτιστικών σωμάτων.

Παραδοτέα Προϋπολογισμού: αποκοπή

Στο πλαίσιο της Πράξης πραγματοποιήθηκε προμήθεια των ειδικών εξωτερικών φωτιστικών σωμάτων των εκθεσιακών χώρων του Μουσείου. Τα φωτιστικά σώματα είναι τύπου LED (Light Emitting Diode-Δίοδος Εκπομπής Φωτός). Οι προδιαγραφές και ο αριθμός τους, όπως και του λοιπού φωτιστικού εξοπλισμού (ράγες φωτισμού, LEDstrip, τροφοδοτικά, ρευματοδότες, σύνδεσμοι κ.λπ.) καθορίστηκαν από την Οριστική Μελέτη Ειδικού Φωτισμού Εκθεσιακών Χώρων που εκπονήθηκε στο πλαίσιο της Πράξης (Κωνσταντακοπούλου, 2015, σ.24).

4.3 Ηλεκτρολογικές εγκαταστάσεις, δίκτυα, τοποθέτηση φωτιστικών σωμάτων

Παραδοτέα Προϋπολογισμού: αποκοπή

Στο πλαίσιο της Πράξης πραγματοποιήθηκε προμήθεια και εγκατάσταση του ηλεκτρολογικού εξοπλισμού των εκθεσιακών χώρων του Μουσείου, καθώς και η τοποθέτηση των φωτιστικών σωμάτων. Οι προδιαγραφές των ηλεκτρολογικών εργασιών καθορίστηκαν από την Μελέτη Ηλεκτρολογικών και το Τεύχος Υπολογισμών Εγκατάστασης που εκπονήθηκε αδαπάνως στο πλαίσιο της Πράξης (Κωνσταντακοπούλου, 2015, σ.25).

4.4 Κλιματισμός εκθεσιακών χώρων. Προμήθεια και εγκατάσταση συστήματος κλιματισμού.

Παραδοτέα Προϋπολογισμού: αποκοπή

Στο πλαίσιο της Πράξης πραγματοποιήθηκε προμήθεια και εγκατάσταση του συστήματος κλιματισμού των εκθεσιακών χώρων του Μουσείου. Οι προδιαγραφές των μονάδων και των εγκαταστάσεων κλιματισμού καθορίστηκαν από την Μελέτη κλιματισμού που εκπονήθηκε στο πλαίσιο και με δαπάνες της Πράξης και είχαν ως βασική προτεραιότητα την δυνατότητα δημιουργίας ενδεδειγμένων συνθηκών για την έκθεση αρχαιολογικών ευρημάτων (Κωνσταντακοπούλου, 2015, σ.27).

4.5 Πυρασφάλεια εκθεσιακών χώρων. Προμήθεια και εγκατάσταση μέσω πυρασφάλειας και πυρανίχνευσης.

Παραδοτέα Προϋπολογισμού: αποκοπή

Στο πλαίσιο της Πράξης πραγματοποιήθηκε προμήθεια και εγκατάσταση των μέσων πυρασφάλειας και πυρανίχνευσης των εκθεσιακών χώρων του Μουσείου. Οι προδιαγραφές των μέσων πυρασφάλειας και πυρανίχνευσης καθορίστηκαν από την Μελέτη Πυροπροστασίας που εκπονήθηκε στο πλαίσιο και με δαπάνες της Πράξης (Κωνσταντακοπούλου, 2015, σ.29).

4.6 Συσκευασία και μεταφορά κινητών. Μεταφορά «Λέοντα του Κοράκου» και της «Σαρκοφάγου του Χιλιμοδίου». Επανατοποθέτηση εκθεμάτων στους εκθεσιακούς χώρους. Τοποθέτηση και ανάρτηση αρχιτεκτονικών μελών και γλυπτών σε βάθρα με χρήση μηχανημάτων. Προμήθεια υλικών συσκευασίας.

Παραδοτέα Προϋπολογισμού: αποκοπή

Στο πλαίσιο της Πράξης εκκενώθηκε η ανατολική αίθουσα του Μουσείου που λειτουργούσε ως αποθηκευτικός χώρος γλυπτών με τη μεταφορά των αντικειμένων σε άλλους αποθηκευτικούς χώρους της Εφορείας Αρχαιοτήτων Κορινθίας. Αντίστοιχα, εκκενώθηκε και η νότια αίθουσα του Μουσείου, τόσο από τα εκθέματα, όσο και από τις παλαιές προθήκες που ανάγονταν στη δεκαετία του 1930. Το αρχαιολογικό υλικό που περιείχαν οι προθήκες ελέγχθηκε και καταγράφηκε ψηφιακά. Παράλληλα, έγινε διαχωρισμός των αντικειμένων που επρόκειτο να εκτεθούν στην επανέκθεση και αυτών που θα φυλάσσονταν σε αποθηκευτικό χώρο. Τα αντικείμενα συσκευάστηκαν και αποθηκεύτηκαν προσωρινά προκειμένου οι δύο αίθουσες να γίνουν λειτουργικές εν όψει των εργασιών της επανέκθεσης. Οι δε παλαιές προθήκες της νότιας αίθουσας αξιοποιήθηκαν-επαναχρησιμοποιήθηκαν ως βιβλιοθήκες στα

γραφεία της Εφορείας Αρχαιοτήτων Κορινθίας ή αποσυναρμολογήθηκαν και φυλάχθηκαν σε αποθηκευτικούς χώρους.

Συγχρόνως, οργανώθηκε η μεταφορά των αντικειμένων που επρόκειτο να ενταχθούν στην επανέκθεση και προέρχονταν από αρχαιολογικές θέσεις εκτός των τειχών της αρχαίας Κορίνθου. Ευρήματα από τον Φλιούντα και τη Νεμέα, καθώς και από το Αρχαιολογικό Μουσείο της Ισθμίας, μεταφέρθηκαν στο Μουσείο Αρχαίας Κορίνθου. Επίσης, οργανώθηκε και πραγματοποιήθηκε η μεταφορά δύο εκ των σπουδαιότερων εκθεμάτων του «Λέων του Κοράκου» και της «Σαρκοφάγος του Χιλιμοδίου» μαζί με την καλυπτήρια πλάκα της, τα οποία ευρίσκοντο στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο και στην Διεύθυνση Συντήρησης Αρχαίων και Νεοτέρων Μνημείων αντίστοιχα. Τα δύο εκθέματα τοποθετήθηκαν σε ειδικές κατασκευές στην ανατολική αίθουσα, όπως όριζε η μουσειογραφική μελέτη (**Κωνσταντακοπούλου, 2015, σ.σ.32-33**).

Τέλος, μετά το τέλος των εργασιών συντήρησης και την τοποθέτηση των προθηκών και μουσειακών κατασκευών έγινε η τοποθέτηση των εκθεμάτων μέσα στις προθήκες, η στήριξη των γλυπτών πάνω στα νέα βάθρα (λίθινα ή MDF) ή σε ειδικές κατασκευές στήριξης (plexiglass) και η ανάρτηση των αρχιτεκτονικών μελών στις οριζόμενες από τη μουσειογραφική μελέτη θέσεις τους.

E. Έρευνα - τεκμηρίωση - πληροφόρηση

E.1 Εκπόνηση μουσειολογικής μελέτης για τη Νότια αίθουσα, μελέτης εφαρμογής, σχεδιασμός προθηκών και λοιπών μουσειακών κατασκευών, τεύχη δημοπράτησης για την κατασκευή της.

Παραδοτέα Προϋπολογισμού: 2 μελέτες

Στο πλαίσιο της Πράξης εκπονήθηκε νέα²⁴ μουσειολογική μελέτη για την επανέκθεση της Νότιας Αίθουσας, προκειμένου η εκθεσιακή παρουσίαση να εκσυγχρονιστεί με βάση τα σύγχρονα μουσειολογικά και μουσειογραφικά εργαλεία και να εμπλουτιστεί με νέο αρχαιολογικό υλικό από τις πιο πρόσφατες ανασκαφές. Σημειώνεται ότι η Νότια Αίθουσα μέχρι και το 2014 μουσειολογικά και μουσειογραφικά διατηρούσε την αισθητική της δεκαετίας του 1930, οπότε και ιδρύθηκε το Μουσείο.

24. Όπως έχει αναφερθεί παραπάνω υπήρχε προ εγκεκριμένη μελέτη, από το Κ.Α.Σ., για τη Νότια Αίθουσα ήδη από το 2010, ωστόσο τα νέα αρχαιολογικά δεδομένα που προέκυψαν επέβαλαν την εκπόνηση νέας μελέτης.

Βασική στόχευση και συνάμα πρόκληση αποτελεί «η παρουσίαση και ερμηνεία, μέσα από σύγχρονα μουσειολογικά εργαλεία, των ανασκαφικών μαρτυριών που σχετίζονται με ποικίλες πτυχές της ανθρώπινης δραστηριότητας στην αρχαία Κόρινθο την περίοδο από τους γεωμετρικούς χρόνους μέχρι τη ρωμαϊκή κατάκτηση». Επίσης, επιδίωξη των συντελεστών της έκθεσης είναι ο επισκέπτης, όχι μόνο να γνωρίσει τα επιτεύγματα μιας από τις σπουδαιότερες πόλεις του αρχαίου ελληνικού κόσμου, αλλά να κατανοήσει την κοινωνία και τους ανθρώπους που την απαρτίζουν, προσεγγίζοντας τις ανάγκες τους, τις αγωνίες και τις ιδέες τους, όπως τεκμηριώνονται μέσα από τα ανασκαφικά δεδομένα και τις φιλολογικές μαρτυρίες. Στη βάση των παραπάνω, στο επίκεντρο της μουσειολογικής μελέτης και της μουσειογραφικής απόδοσης έχει τεθεί ο **άνθρωπος**. Ο ανθρωποκεντρικός προσανατολισμός της έκθεσης υποδηλώνεται αφενός στις ανθρωποκεντρικές αναφορές στην επιλογή των θεματικών ενότητων, αφετέρου αποτυπώνεται στο σύγχρονο-διαδραστικό τρόπο προσέγγισης του υλικού, μέσα από εύληπτα κείμενα, πολυμεσικές εφαρμογές, πλούσιο γραφιστικό σχεδιασμό, ποικιλία μέσων παρουσίασης κ.λ.π.

Η έκθεση απαρτίζεται από έξι θεματικές ενότητες:

- ❖ Στην πρώτη ενότητα με τίτλο «**Ο κόσμος των νεκρών**» παρουσιάζονται ταφικά σύνολα που ανασκάφηκαν στην περιοχή της Αρχαίας Κορίνθου και χρονολογούνται από τα γεωμετρικά έως και τα ελληνιστικά χρόνια. Η ενότητα αυτή λειτουργεί ως γέφυρα με την ανατολική αίθουσα, όπου αναπτύσσονται τα ταφικά έθιμα με αφορμή την παρουσίαση του νεκροταφείου της Κλένιας.
- ❖ Η δεύτερη ενότητα με τίτλο «**Το εμπόριο, μοχλός της οικονομίας**» είναι αφιερωμένη στη θαλάσσια και χερσαία εμπορική δραστηριότητα της Κορίνθου. σε συνδυασμό με την ίδρυση αποικιών και εμπορικών σταθμών στον ελλαδικό χώρο και τη Μεσόγειο θάλασσα.
- ❖ Η τρίτη ενότητα με τίτλο «**Μια πόλη με σπουδαίους τεχνίτες**» επικεντρώνεται στην καλλιτεχνική παραγωγή της αρχαίας Κορίνθου μέσα από την ανάπτυξη της κεραμικής (αγγειογραφία-αγγειοπλαστική, ειδωλοπλαστική-κοροπλαστική της λιθοτεχνίας και της χαλκοτεχνίας με έμφαση στις κορινθιακές καινοτομίες.
- ❖ Η τέταρτη ενότητα με τίτλο «**Λατρεύοντας θεούς και ήρωες**» πραγματεύεται λατρευτικές πρακτικές και αντιλήψεις στην αρχαία Κόρινθο, μέσα από την

παρουσίαση των κυριότερων λατρευτικών χώρων που έχουν εντοπιστεί εντός του οικισμού.

- ❖ Η πέμπτη ενότητα με τίτλο «*Η ζωή σε ένα κορινθιακό σπίτι*» φωτίζει πτυχές τους ιδιωτικού βίου μέσα από την παρουσίαση των οικιακών δραστηριοτήτων και των καθημερινών ασχολιών του άνδρα, της γυναίκας και των παιδιών.
- ❖ Τέλος, η έκτη ενότητα με τίτλο «*Ο πόλεμος στον αρχαίο ελληνικό κόσμο*» αναφέρεται στις πολεμικές πρακτικές, καθώς και στις σημαντικές πολεμικές συγκρούσεις στις οποίες συμμετείχε η Κόρινθος. Η ενότητα κλείνει με τη μάχη της Λευκόπετρας το 146 π.Χ. που σήμανε το τέλος της προ-ρωμαϊκής Κορίνθου. Η ενότητα αυτή λειτουργεί ως «γέφυρα» για την επόμενη αίθουσα που είναι αφιερωμένη στην Κόρινθο ως ρωμαϊκή αποικία (μετά το 44 π.Χ.).

Παράλληλα, εκπονήθηκε μουσειογραφική μελέτη εφαρμογής τόσο για την έκθεση στην Ανατολική όσο και τη Νότια Αίθουσα του Μουσείου. Ο μουσειογραφικός σχεδιασμός και των δύο αιθουσών σε βασικές αρχές, όπως είναι η ποικιλία μουσειακών κατασκευών, η λειτουργικότητα του χώρου ώστε να εξυπηρετεί διαφορετικές ομάδες κοινού, η ομοιογένεια στον σχεδιασμό της ανατολικής και νότιας αίθουσας, η κατά το δυνατόν πιο παραστατική παρουσίαση των αρχαιολογικών νοημάτων, η χρήση τοπικού υλικού, κ.α.

E.2 Εκπόνηση μελετών φωτισμού, ηλεκτρολογικών (εγκαταστάσεων), κλιματισμού, πυρασφάλειας-πυρανίχνευσης

Παραδοτέα Προϋπολογισμού: 3 μελέτες (φωτισμού, κλιματισμού, πυρασφάλειας-πυρανίχνευσης), επιπλέον εκπονήθηκε 1 μελέτη (ηλεκτρολογικών εγκαταστάσεων) αδαπάνως.

Στο πλαίσιο της Πράξης και με δαπάνες αυτής εκπονήθηκαν μελέτες για την δημιουργία υποδομής λειτουργίας των δύο αιθουσών και συγκεκριμένα μελέτες φωτισμού, ηλεκτρολογικών εγκαταστάσεων, κλιματισμού και πυρασφάλειας-πυρανίχνευσης, από εξειδικευμένους επιστήμονες.

A) Οριστική Μελέτη Ειδικού Φωτισμού των εκθεσιακών χώρων Ανατολικής και Νότιας Αίθουσας

Η οριστική μελέτη φωτισμού περιλαμβάνει ένα μεικτό σχήμα φωτισμού, αποτελούμενο από φυσικό και τεχνητό φωτισμό. Με σκοπό τις ελεγχόμενες συνθήκες φωτισμού στις αίθουσες το εισερχόμενο φυσικό φως των εκθεσιακών αιθουσών του μουσείου φιλτράρεται με τεχνητό τρόπο κατά ένα μεγάλο βαθμό. Η ανάδειξη των

εκθεμάτων εντός και εκτός προθηκών γίνεται με ελεγχόμενο εστιακό φωτισμό σε συνδυασμό με τον έμμεσο διάχυτο φωτισμό των αιθουσών **(Κωνσταντακοπούλου, 2015, σ.46).**

Κατ' εξαίρεση, σε επιλεγμένες προθήκες της Νότιας Αίθουσας εφαρμόζεται εξειδικευμένος εσωτερικός φωτισμός ενσωματωμένος στις κατασκευές των προθηκών. Στα φωτιστικά σώματα-σποτ χρησιμοποιούνται λάμπες LEDs με στόχο τη μέγιστη εφικτή εξοικονόμηση ενέργειας και εύκολη συντήρηση **(Κωνσταντακοπούλου, 2015, σ.47).**

Β) Μελέτη Ηλεκτρολογικών (Εγκαταστάσεων), η οποία συνοδεύεται από τεύχος υπολογισμών εγκατάστασης.

Η μελέτη περιγράφει την ηλεκτρική εγκατάσταση ισχυρών ρευμάτων στο εσωτερικό των δύο αιθουσών του Μουσείου, σύμφωνα με το Ελληνικό Πρότυπο ΕΛΟΤ HD 384 «Απαιτήσεις για ηλεκτρικές εγκαταστάσεις» και τις προδιαγραφές της Δ.Ε.Η. Η τροφοδοσία γίνεται από το δίκτυο της Δ.Ε.Η. 230/400 V-50Hz., με βάση τα υπάρχοντα πεδία και τις κατάλληλες ασφαλιστικές διατάξεις, σύμφωνα με τα γενικώς παραδεκτά και ακολουθούμενα πρότυπα. **(Κωνσταντακοπούλου, 2015, σ.50).**

Γ) Μελέτη Κλιματισμού

Η μελέτη προκρίνει ένα πλήρες σύστημα κλιματισμού (θέρμανση- ψύξη-αερισμός) με δύο ξεχωριστές κλιματιστικές μονάδες για κάθε αίθουσα, προκειμένου να εξασφαλίζεται πλήρης αυτονομία **(Κωνσταντακοπούλου, 2015, σ.52).**

Δ) Μελέτη πυροπροστασίας

Η μελέτη πυροπροστασίας εκπονήθηκε σύμφωνα με το αρ. 10 του ΠΔ. 71/1988 και την υπ' αριθ. 3 Πυροσβεστική Διάταξη (Φ.Ε.Κ. 20/Β71911981) «Λήψη μέτρων Πυροπροστασίας σε αίθουσες συγκέντρωσης κοινού», όπως αυτή τροποποιήθηκε και ισχύει σήμερα. Προβλέπει την εγκατάσταση πέντε (5) φορητών πυροσβεστήρων διοξειδίου του άνθρακα, σε επιλεγμένα σημεία των αιθουσών, με δυνατότητα εκτόξευσης - εκτόνωσης αερίου και χιόνος, που τοποθετούνται σε επιλεγμένα σημεία των δύο αιθουσών, καθώς και σύστημα πυρανίχνευσης με έξι (6) αναλογικούς ανιχνευτές καπνού φωτοηλεκτρικού τύπου και σημειακής τεχνολογίας, που τοποθετούνται κατά μήκος της κεντρικής δοκού της οροφής των αιθουσών, δύο κομβία χειροκίνητης σήμανσης συναγερμού σημειακής τεχνολογίας και δύο οπτικοηχητικές συσκευές αναγγελίας συναγερμού σημειακής τεχνολογίας (φαροσειρήνες) που επίσης τοποθετούνται στο εσωτερικό των αιθουσών. Όλα τα

στοιχεία του συστήματος συνδέονται με πίνακα πυρανίχνευσης διευθυνσιοδοτούμενου τύπου (σημειακής τεχνολογίας) (Κωνσταντακοπούλου, 2015, σ.55).

E.3 Φωτογραφική αποτύπωση αρχαιολογικών χώρων (εξωτερικές λήψεις), φωτογραφική τεκμηρίωση αντικειμένων και εκθεσιακών χώρων (εσωτερικές λήψεις). Προμήθεια φωτογραφικού εξοπλισμού για την τεκμηρίωση των εκθεμάτων.

Παραδοτέα Προϋπολογισμού: αποκοπή

Στο πλαίσιο της Πράξης, αρχικά φωτογραφήθηκαν οι εκθεσιακοί χώροι πριν από την εκκένωσή τους από το αρχαιολογικό υλικό που φιλοξενούσαν, ενώ κατά τη διάρκεια του έργου τεκμηριώθηκε φωτογραφικά το σύνολο των επιλεγμένων προς έκθεση αντικειμένων. Παράλληλα, έγινε φωτογραφική αποτύπωση των αρχαιολογικών χώρων και μνημείων, όχι μόνο της αρχαίας Κορίνθου, αλλά και της ευρύτερης περιοχής της αρχαίας Κορινθίας. Ειδικότερα, φωτογραφήθηκαν από επαγγελματία φωτογράφο οι ακόλουθοι χώροι:

- Αρχαιολογικός Χώρος Αρχαίας Κορίνθου
- Ασκληπιείο
- Ακροκόρινθος και πανόραμα Κορινθίας
- Ιερό Δήμητρας & Κόρης
- αρχαίο τείχος (πύλη Ισθμίας)
- Κορινθιακή πεδιάδα
- Σολύγειος λόφος
- Λατομεία πορόλιθου στα Εξαμίλια
- Αρχαιολογικός Χώρος Κρομμύνα
- Αρχαίο λιμάνι Λεχάιου και Κορινθιακός Κόλπος
- Δίολκος
- Καλαμάκι Κορινθίας (αρχαίος Σχοινούς)
- Αρχαίο λιμάνι Κεγχρεών και Σαρωνικός Κόλπος

Οι φωτογραφίες από τους παραπάνω χώρους χρησιμοποιήθηκαν ως πρώτη ύλη για το γραφιστικό σχεδιασμό του εποπτικού υλικού που πλαισιώνει την έκθεση, αποτελώντας συγχρόνως και ένα πολύτιμο ερμηνευτικό εργαλείο για την κατανόηση της τοπογραφίας της αρχαίας Κορινθίας και τη σύνδεση των εκθεμάτων με τον τόπο ανεύρεσής τους.

E.4 Σχεδιαστική αποτύπωση εκθεμάτων. Φωτογραμμετρική αποτύπωση ευμεγεθών αντικειμένων. Προμήθεια χαρτικής-γραφικής ύλης, Η/Υ, λογισμικού προγράμματος και αναλώσιμων

Παραδοτέα Προϋπολογισμού: αποκοπή

Στο πλαίσιο της Πράξης σχεδιάστηκαν ψηφιακά οι όψεις και οι τομές του συνόλου των προς έκθεση αντικειμένων, προκειμένου να αξιοποιηθούν στην μελέτη εφαρμογής. Εκτός από τα ίδια τα αντικείμενα, σχεδιάστηκαν περίπου 25 αναπτύγματα επιλεγμένων αγγείων που διακοσμούνται με εικονιστικές παραστάσεις. Επιπλέον, μεταγράφηκε σχεδιαστικά το σύνολο των επιγραφών που παρουσιάζονται στην έκθεση, ενώ για τις ανάγκες εμπλουτισμού του εποπτικού υλικού και την καλύτερη κατανόηση των εκθεσιακών νοημάτων ζωγραφίστηκαν ψηφιακά ελεύθερες συνθέσεις, όπως ο *έλληνας οπλίτης, ο ρωμαίος λεγεωνάριος*, η τυπολογία των κορινθιακών αγγείων, μια γυναικεία μορφή με κοσμήματα κ.ά.

Φωτογραμμετρική αποτύπωση ευμεγεθών αντικειμένων:

Ζητούμενο της συγκεκριμένης μελέτης υπήρξε η τρισδιάστατη αποτύπωση ευμεγεθών αντικειμένων που εκτίθενται στις δύο ανακαινισμένες Αίθουσες του αρχαιολογικού Μουσείου Αρχαίας Κορίνθου και συγκεκριμένα των δύο Κούρων που βρέθηκαν στην περιοχή της Κλένιας (αρχαία Τενέα) και ενός αγγείου που προέκυψε κατά την ανασκαφή του νεκροταφείου με το οποίο συνδέονται τα δύο γλυπτά. Η αποτύπωση έγινε με φωτογραμμετρικές τεχνικές και συγκεκριμένα με την χρήση του φωτογραμμετρικού σαρωτή χειρός Artec Eva. Τα δεδομένα που προέκυψαν από τον σαρωτή επεξεργάστηκαν προκειμένου να παραχθούν τα ζητούμενα τρισδιάστατα αντικείμενα.

E.5 Εποπτικό υλικό: συλλογή, οργάνωση και τεκμηρίωση εποπτικού υλικού, δικαιώματα χρήσης υλικού, συγγραφή κειμένων, λεζαντών, ανάθεση παραγωγής οπτικής ταυτότητας και γραφιστικού σχεδιασμού, εκτυπώσεις γραφιστικών επιφανειών.

Παραδοτέα Προϋπολογισμού: αποκοπή

Η παραγωγή της οπτικής ταυτότητας αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα της μουσειακής έκθεσης προκειμένου να συμπληρωθεί η εκθεσιακή αφήγηση με πλούσιο εποπτικό υλικό και να αποδοθούν τα νοήματα της έκθεσης με εύληπτο και ελκυστικό τρόπο. Περιλαμβάνει τα ακόλουθα:

1. Λογότυπο του Αρχαιολογικού Μουσείου Αρχαίας Κορίνθου.

2. Πινακίδες σήμανσης του χώρου. Πρόκειται για τις πινακίδες προσανατολισμού και σήμανσης στους χώρους του Μουσείου, για τους τίτλους των αιθουσών, καθώς και για την πινακίδα του έργου, όταν αυτό ολοκληρωθεί.

3. Πάνελ συντελεστών

4. Επιφάνειες οπτικού υλικού. Πρόκειται για τις εξής κατηγορίες:

α) Εισαγωγικά κείμενα των ενοτήτων σε αυτοκόλλητο βινύλιο σε επιφάνεια αλουμινίου.

β) Επιφάνειες οπτικού υλικού σε αυτοκόλλητο βινύλιο σε υφιστάμενες επιφάνειες ξυλείας ZF-MDF.

γ) Επιφάνειες οπτικού υλικού σε αυτοκόλλητο βινύλιο στην πλάτη των προθηκών εντός του χώρου φιλοξενίας εκθεμάτων.

δ) Επιφάνειες οπτικού υλικού τυπωμένες σε μερικώς φωτοδιαπερατό ύφασμα προσαρμοσμένο με μηχανισμό περιτύλιξης στα παράθυρα των αιθουσών για την κάλυψη τους και τον έλεγχο του φυσικού φωτός.

ε) Σύνθετη επιφάνεια οπτικού υλικού διαμορφωμένη από κατακόρυφα επάλληλα αναρτημένα υφασμάτινα πανό (τύπου ριντό).

στ) Διαχωριστικό υφασμάτινο πανό δύο όψεων με εκτυπωμένο πληροφοριακό υλικό και στις δύο όψεις.

ζ) Κειμενολεξάντες που επικολλήθηκαν με αυτοκόλλητο βινύλιο σε επιφάνεια αλουμινίου σε επιλεγμένες θέσεις εντός ή εκτός των προθηκών.

5. Λεξάντες με την ταυτότητα των αντικειμένων εντός και εκτός προθηκών.

6. Τέσσερις (4) αφίσες προώθησης του Αρχαιολογικού Χώρου και του Μουσείου της Αρχαίας Κορίνθου.

7. Τέσσερα (4) μπάνερ στην είσοδο του Μουσείου.

Επιπλέον, στο πλαίσιο της παραγωγής οπτικής ταυτότητας απαιτήθηκε μετάφραση και επιμέλεια στην αγγλική γλώσσα όλων των κειμένων.

E.6 Εικονική πληροφόρηση: συλλογή και οργάνωση υλικού, σχεδιασμός και εγκατάσταση περιεχομένου πολυμεσικών εφαρμογών και ανάπτυξη ιστοσελίδας και ψηφιακού ξεναγού (QR codes)

Παραδοτέα Προϋπολογισμού: αποκοπή

Στο πλαίσιο του παραπάνω έργου ανατέθηκε η ανάπτυξη και παραγωγή ψηφιακών εφαρμογών, σε δύο γλώσσες (ελληνικά και αγγλικά) οι οποίες συμπληρώνουν την οπτική ταυτότητα της έκθεσης, εμπλουτίζουν την αφήγηση με

σύγχρονα μουσειολογικά εργαλεία και αξιοποιούν τις νέες τεχνολογίες. Συγκεκριμένα, οι ψηφιακές εφαρμογές, οι οποίες περιλαμβάνουν τα εξής:

α) Σχεδιασμό, παραγωγή και εγκατάσταση τριών (3) βιντεοπροβολών: Η πρώτη εγκαταστάθηκε στην οθόνη της Ανατολικής αίθουσας και έχει θέμα την παρουσίαση της υπαίθρου χώρας, των κωμών και των ιερών της αρχαίας Κορινθίας. Οι άλλες δύο (2) εγκαταστάθηκαν στις οθόνες της Νότιας αίθουσας, μία στα ανατολικά «τείχη» με θέμα την ανάδειξη των ιδιαίτερων πολιτισμικών χαρακτηριστικών της πόλης της Κορίνθου, και μία στο τέλος της με θέμα την μάχη της Λευκόπετρας που οδήγησε στην καταστροφή της από τους Ρωμαίους το 146 π.Χ. Οι βιντεοπροβολές διαθέτουν έναν έντονα εικαστικό χαρακτήρα, περιέχουν μουσική υπόκρουση, καθώς και μετάφραση στην αγγλική γλώσσα όσων λέξεων ή αποσπασμάτων από φιλολογικές μαρτυρίες ενσωματώθηκαν σε αυτήν σε μορφή εικόνας.

β) Σχεδιασμό και παραγωγή ενός (1) διαφημιστικού σποτ διάρκειας περίπου 20 δευτερολέπτων, το οποίο αποτελεί διαφημιστικό υλικό για την προβολή του Αρχαιολογικού Μουσείου και χώρου της Αρχαίας Κορίνθου, αλλά και του ευρύτερου αρχαιολογικού πλούτου της Κορινθίας. Το διαφημιστικό αυτό σποτ προέκυψε από μια διαφορετική εκδοχή μοντάζ των βιντεοπροβολών με κατάλληλη επεξεργασία, ώστε αφενός να αποτελεί μια ολοκληρωμένη σύνθεση και αφετέρου να μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως προωθητικό μέσο σε εξωτερικούς φορείς ή να αναρτηθεί στο διαδίκτυο.

γ) Κινηματογράφηση επιλεγμένων χώρων της Κορινθίας: Πρόκειται για επίγειες και εναέριες λήψεις σε επιλεγμένους αρχαιολογικούς χώρους και τοπία της Κορινθίας, που αποτέλεσαν το υλικό παραγωγής της πρώτης βιντεοπροβολής.

δ) Σχεδιασμό και ανάπτυξη διαδικτυακής πύλης (portal): Πρόκειται για διαδικτυακή πύλη με σημείο αναφοράς το Μουσείο -Αρχαιολογικό Χώρο της Αρχαίας Κορίνθου και την ευρύτερη περιοχή της Κορινθίας. Η διαδικτυακή αυτή πύλη παρέχει τη δυνατότητα συμπληρωματικής/εναλλακτικής πληροφόρησης, υπερβαίνοντας έτσι τους χωρικούς περιορισμούς της έκθεσης, και απευθύνεται στην παγκόσμια κοινότητα των χρηστών του διαδικτύου. Το περιεχόμενο της διαδικτυακής πύλης προέκυψε από το ψηφιοποιημένο υλικό της επανέκθεσης, από το εποπτικό υλικό και τις ψηφιακές εφαρμογές που παρήχθησαν, και οι προδιαγραφές τους είναι κατάλληλα προσαρμοσμένες για περιβάλλον web (παγκόσμιος ιστός). Η πύλη περιλαμβάνει

κείμενα σε δύο γλώσσες (ελληνικά και αγγλικά) και είναι προσβάσιμη σε άτομα Α.με.Α.

ε) Δημιουργία ψηφιακού ξεναγού της έκθεσης: Ο ψηφιακός ξεναγός είναι σε άμεση συνάρτηση με τη διαδικτυακή πύλη και υποστηρίζει το περιεχόμενο της έκθεσης, παρέχοντας συμπληρωματικές πληροφορίες για τις ενότητες και για επιλεγμένα αντικείμενα. Η επικοινωνία μεταξύ των εκθεσιακών χώρων και της διαδικτυακής πύλης επιτεύχθηκε μέσω QR codes, που παράγονται από ελεύθερο λογισμικό. Τα σχετικά εικονίδια έχουν επικολληθεί στις αντίστοιχες μουσειακές κατασκευές. Ο χρήστης ενημερώνεται σχετικά με αυτή τη δυνατότητα στην είσοδο του Μουσείου και έχει πρόσβαση στη συγκεκριμένη πληροφορία μέσω ατομικού μέσου (smartphone ή tablet), είτε μέσω της σύνδεσης στο τοπικό ασύρματο δίκτυο του μουσείου, είτε μέσω προσωπική σύνδεσης στο διαδίκτυο. Η πληροφορία που ενεργοποιείται μέσω του ψηφιακού ξεναγού περιέχει κείμενο στην αγγλική και ελληνική γλώσσα, φωτογραφίες ή/και video για περίπου 50 αντικείμενα, ενώ επίσης αναφέρονται οι εκθεσιακές ενότητες, καθώς και περιορισμένος αριθμός αντικείμενων (Κωνσταντακοπούλου, 2015, σ.σ.71-72).

ΣΤ. Συντηρήσεις εκθεμάτων

ΣΤ.1 Συντηρήσεις εκθεμάτων: συντήρηση αντικειμένων (430 αρχαιολογικά αντικείμενα), εργαστηριακές αναλύσεις ευαίσθητων εκθεμάτων (σε 2 αντικείμενα), αγκυρώσεις-στερεώσεις- ενισχύσεις εκθεμάτων, προμήθεια αναλώσιμων υλικών συντήρησης.

Παραδοτέα Προϋπολογισμού: αποκοπή

Στο πλαίσιο της Πράξης συντηρήθηκαν συνολικά τετρακόσια τριάντα (430) αντικείμενα προκειμένου να εκτεθούν. Πρόκειται για αντικείμενα πήλινα (αγγεία, αρχιτεκτονικά μέλη, ειδώλια, γλυπτά κ.ο.κ.), λίθινα (πωρολιθικά, μαρμάρινα κ.ο.κ.), μέταλλα (χρυσά, σιδερένια, χάλκινα, μολύβδινα, αργυρά), οστέινα και γυάλινα. Στο σύνολό τους προέρχονται από την παλαιά έκθεση της Κλασικής Αίθουσας, την έκθεση των Επαναπατρισθέντων στην Ρωμαϊκή Αίθουσα, τις αποθήκες του Αρχαιολογικού Μουσείου Αρχαίας Κορίνθου (ανασκαφές ΕΦ.Α. Κορινθίας και Αμερικανικής Σχολής Κλασικών Σπουδών), καθώς και το Αρχαιολογικό Μουσείο Ισθμίας.

Για την ορθή συντήρηση, διαχείριση και έκθεση αντικειμένων με υψηλό βαθμό ευαισθησίας, κρίθηκε σκόπιμο όπως προηγηθούν εργαστηριακές αναλύσεις

που υποδεικνύουν τους τρόπους τεχνικής διαχείρισής τους. Ειδικότερα η μέθοδος αυτή εφαρμόστηκε στην περίπτωση δύο (2) αλαβάστρινων πυξίδων με πάμα που διασώζουν στο εσωτερικό τους οργανικά κατάλοιπα πάματος (πούδρας). Έγινε φυσικοχημική διερεύνησή τους από το «Ερευνητικό Εργαστήριο Προηγμένων Διεπιστημονικών Εφαρμογών στη Συντήρηση - Ανάδειξη Εικαστικών Έργων και Βιβλιακού - Αρχαιακού Υλικού» του Τ.Ε.Ι. Αθήνας, με τη βοήθεια του ειδικού εξοπλισμού του Εργαστηρίου Φυσικοχημικών Μεθόδων Διάγνωσης - Τεκμηρίωσης. Σκοπός της μελέτης ήταν η ανίχνευση, καταγραφή και αποκάλυψη του χρωματικού διακόσμου, η ανίχνευση σχεδίων και χρωστικών ουσιών, καθώς και η διερεύνηση της τεχνικής κατασκευής τους και η εκτίμηση των χρωστικών υλών του διακόσμου. Τα αντικείμενα μελετήθηκαν στο Αρχαιολογικό Μουσείο Αρχαίας Κορίνθου, όπου εφαρμόστηκε κατά χώρα μη καταστρεπτικός έλεγχος με την βοήθεια απεικονιστικών μεθόδων στην ορατή και υπέρυθρη περιοχή του φάσματος.

Στην περίπτωση της επιτύμβιας γλυπτικής σύνθεσης του «Λέοντος του Κοράκου», που αποτελείται από το γλυπτό, την πλίνθο του και το κιονόκρανο στο οποίο εδραζόταν (που έστεφε τον δωρικό επιτύμβιο κίονα), έγιναν αδαπάνως δειγματοληψία και φυσικοχημικές αναλύσεις προκειμένου να διαπιστωθεί η ποιότητα του λίθου (ψαμμιτικός ασβεστόλιθος) και να καθοριστεί το υλικό συμπλήρωσης του θραυσμένου κιονόκρανου. Μετά τον καθαρισμό και την συντήρηση των τριών τμημάτων, έγινε συγκόλληση και επιμέρους συμπλήρωσή τους με την χρήση ισχυρού συνδετικού υδραυλικού κονιάματος. Για την έδραση του γλυπτού επί του κιονόκρανου

χρησιμοποιήθηκαν ανοξειδωτες μεταλλικές ράβδοι, οι οποίες τοποθετήθηκαν κατόπιν διάτρησης του γλυπτού και του κιονόκρανου στην θέση των μπροστινών ποδιών. Η γλυπτική σύνθεση εδράστηκε με τη σειρά της σε μεταλλική βάση η προμήθεια της οποίας έγινε στο πλαίσιο του 2^{ου} Υποέργου της Πράξης.

Για την έκθεση των αντικειμένων έγινε προμήθεια υλικών συντήρησης, καθώς και αγκυρώσεις, στερεώσεις και ενισχύσεις των αντικειμένων με ποικίλα υλικά, λ.χ. plexi glass στην περίπτωση της πωρολιθικής και της πήλινης σφίγγας, ανοξειδωτες ράβδους τιτανίου στην περίπτωση των πήλινων κεραμίδων του Ναού του Απόλλωνα και του «Λέοντα του Κοράκου», κονίαμα στην περίπτωση της «Σαρκοφάγου του Χιλιομοδίου», ανοξειδωτους μεταλλικούς συνδέσμους στην περίπτωση των δύο σαρκοφάγων της Κλένιας κ.α.

Τέλος για τις ανάγκες υλοποίησης του μουσειογραφικού σχεδιασμού διαμορφώθηκαν, με γύψο επενδεδυμένο με χρώμα, δύο κατασκευές εντός της Νότιας Αίθουσας: ένας λακκοειδής τάφος, που εκτίθεται με το σύνολο των κτερισμάτων του και των οστών του και ένας λάκκος θεμελίωσης, με τα αγγεία που βρέθηκαν εντός του.

Z. ΛΟΙΠΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ

Z.1 Λογιστική υποστήριξη του έργου

Για την λογιστική υποστήριξη του έργου προσλήφθηκε ένας υπάλληλος ειδικότητας ΠΕ Οικονομικού

Z.2 Έξοδα δημοσίευσης προκηρύξεων

Παραδοτέα Προϋπολογισμού: αποκοπή

Z.3 Προμήθεια μέσων ατομικής προστασίας

Παραδοτέα Προϋπολογισμού: αποκοπή

Για τις ανάγκες του έργου έγινε προμήθεια μέσων ατομικής προστασίας (γάντια, γυαλιά προστασίας, υποδήματα, ζώνες, επιγονατίδες, κ.α.) για το προσωπικό του έργου, σύμφωνα με την κείμενη νομοθεσία

Z.4 Ενημερωτική πινακίδα έργου

Παραδοτέα Προϋπολογισμού: 1 τεμάχιο

Κατά την έναρξη του έργου τοποθετήθηκε πινακίδα αναγγελίας της έναρξης. Η πινακίδα ολοκλήρωσης του έργου εντάχθηκε στις πινακίδες σήμανσης, που αποτελούν μέρος του συνολικού σχεδιασμού οπτικής ταυτότητας του Μουσείου.

Z.5 Προμήθεια εξοπλισμού-υλικών και αναλώσιμων μηχανών

Παραδοτέα Προϋπολογισμού: αποκοπή

Στο πλαίσιο των εργασιών έγινε προμήθεια ξύλινων βάσεων για την μεταφορά και την προσωρινή τοποθέτηση των εκθεμάτων (παλέτες), ξύλινων πλασίων για τα παράθυρα κατά την διάρκεια της αντικατάστασης των υαλοπινάκων, ειδών καθαρισμού και μίας ηλεκτρικής σκούπας για τον τακτικό καθαρισμό των αιθουσών κατά την διάρκεια και μετά την ολοκλήρωση των τεχνικών εργασιών.

Z.6 Προμήθεια ηλεκτρικού παλετοφόρου

Παραδοτέα Προϋπολογισμού: 1 μηχανή

Για τις ανάγκες του έργου έγινε προμήθεια ηλεκτρικού παλετοφόρου, πεζού χειριστή (τύπος NETLIFT NL-PSCB 1530), με μεταφορική ικανότητα 1,5 τόνου (1500 KG — κ.β. 500 mm. Hmax = 3000) mm, σύμφωνα με τις προδιαγραφές της

Κ.Υ.Α 15085§1|λ3 (ΦΕΚ1186/Β/25-8- 2003) για τη μεταφορά και ανύψωση βαρέων αντικειμένων εκθεμάτων της επανέκθεσης, όπως των λίθινων βάθρων, μαρμάρινων γλυπτών, των αποτμημάτων των σαρκοφάγων της Κλένιας, της καλυπτήριας πλάκας και της σαρκοφάγου του Χίλιομοδίου κ.ο.κ **(Κωνσταντακοπούλου, 2015, σ.90).**

Z.7 Επικαιροποιημένη προμέτρηση υλικών για τις ανάγκες του διαγωνισμού Η/Μ εργασιών.

Παραδοτέα Προϋπολογισμού: 1 τεύχος

Η διενέργεια πρόχειρου μειοδοτικού διαγωνισμού για την εκτέλεση ηλεκτρομηχανολογικών εργασιών (ηλεκτρολογικά, κλιματισμός, πυρανίχνευση) αποτέλεσε τον πλέον σημαντικό παράγοντα για την ομαλή πορεία της ολοκλήρωσης του 1^{ου} Υποέργου αλλά και της Πράξης, καθώς οι προκηρυχθείσες εργασίες προηγούνταν της εγκατάστασης και τοποθέτησης των προθηκών και των μουσειακών κατασκευών (2^ο Υποέργο), σύμφωνα με το εγκεκριμένο χρονοδιάγραμμα του έργου. Ο εν λόγω διαγωνισμός διεξήχθη δύο φορές, εν μέσω κεφαλαιακών ελέγχων (capital controls) στις 22.7.2015 και 25.8.2015 με συνολικό προϋπολογισμό 60.270 € (συμπεριλαμβανομένου Φ.Π.Α.) και κηρύχθηκε και τις δύο φορές άγονος λόγω απουσίας προσφορών και μη επάρκειας υποψηφίου **(Κωνσταντακοπούλου, 2015, σ.92).**

Οι παραπάνω εξελίξεις κατέστησαν ορατό τον κίνδυνο απένταξης του έργου λόγω πιθανής απόκλισης από το χρονοδιάγραμμα εργασιών που όριζε ως καταληκτικό χρονικό ορίζοντα το τέλος του 2015. Αναζητήθηκαν επομένως πιθανές λύσεις του προβλήματος. Κατά την έρευνα αγοράς που πραγματοποιήθηκε εκ νέου, διαπιστώθηκε ότι για να είναι ανταγωνιστικός ο διαγωνισμός και να προσελκύσει υποψηφίους θα έπρεπε αφενός να αυξηθεί κατά περίπου 20 % ο αρχικός προϋπολογισμός και αφετέρου να γίνουν αναλυτικές προμετρήσεις, όχι μόνο των υλικών που αναφέρονταν στις μελέτες κλιματισμού και πυρασφάλειας, αλλά και της ηλεκτρολογικής μελέτης που εκπονήθηκε αδαπάνως για την Πράξη, από την ΕΦ.Α. Κορινθίας.

Στη βάση των ανωτέρω, κρίθηκε σκόπιμη η απευθείας ανάθεση της εργασίας σύνταξης αναλυτικού προϋπολογισμού και προμετρήσεων, για το σύνολο των τροποποιημένων και εγκεκριμένων από την Δ.Μ.Ε.Ε.Μ.Π.Κ. Η/Μ μελετών. Η σύνταξη επικαιροποιημένου προϋπολογισμού και προμετρήσεων αποτέλεσε προϋπόθεση για την επαναπροκήρυξη του διαγωνισμού στη βάση επικαιροποιημένων

οικονομικών δεδομένων, και κατά συνέπεια για την επιτυχή έκβασή του (Κωνσταντακοπούλου, 2015, σ.93).

Π) Στο πλαίσιο του Υποέργου 2 «**ΠΡΟΜΗΘΕΙΑ, ΜΕΤΑΦΟΡΑ ΚΑΙ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΠΡΟΘΗΚΩΝ & ΛΟΙΠΩΝ ΜΟΥΣΕΙΑΚΩΝ ΚΑΤΑΣΚΕΥΩΝ ΤΩΝ ΕΚΘΕΣΙΑΚΩΝ ΧΩΡΩΝ**» υλοποιήθηκαν τα ακόλουθα:

Α) Προμήθεια και εγκατάσταση προθηκών και προθηκών με εσωτερικό φωτισμό Led (Ανατολική -Νότια πτέρυγα) (30 τεμ.).

Β) Επίστρωση αδρανούς κονιάματος δαπέδου (95 τ.μ.).

Γ) Διαμόρφωση ακτογραμμής επιδαπέδιου χάρτη (1 τεμ.).

Δ) Κατασκευή υπερυψωμένου δαπέδου (80 τ.μ.),

Ε) Διαμόρφωση τμήματος κήτους πλοίου (1 τεμ.).

ΣΤ) Προμήθεια και εγκατάσταση επενδύσεων τοίχων (1 τεμ.), επιφανειών εφαρμογής εποπτικού υλικού (100 τ.μ.), κατασκευή και εγκατάσταση διαμόρφωσης εκθεσιακής θέσης (1 τεμ.), διαχωριστικών μορφής "τείχους" (3 τεμ.),

Ζ) Κατασκευή και προμήθεια ειδικών βάσεων - βάθρων (105 τεμ.), ειδικών στηρίξεων εκθεμάτων (18 τεμ.), προμήθεια ράβδων (35 μ.) και επιφανειών plexiglass (3 τ.μ.), εξαρτημάτων λοιπών στηρίξεων (10 τεμ.) και βαριδίων για τοποθέτηση εντός εκθεμάτων (20 εκθέματα) (Κωνσταντακοπούλου, 2015, σ.95).

Η μηνιαία πρόοδος και ο ρυθμός/ποσοστό ολοκλήρωσης των εργασιών του Υποέργου ανά διακριτό τμήμα καταγράφεται αναλυτικά στον παρακάτω πίνακα 5.1.

ΠΟΣΟΣΤΟ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗΣ ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΥ ΑΝΑ ΔΙΑΚΡΙΤΟΥ ΤΜΗΜΑ							
ΕΤΟΣ	ΜΗΝΑΣ	ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΕΙΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΧΩΡΟΥ	ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΕΙΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ ΧΩΡΩΝ	ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ ΧΩΡΩΝ	ΕΡΕΥΝΑ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ- ΠΑΗΡΟΦΟΡΗΣΗ	ΣΥΝΤΗΡΗΣΕΙΣ ΕΚΘΕΜΑΤΩΝ	ΛΟΙΠΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ
2013	12				0,8%	0,9%	
2014	1				1,1%	0,9%	0,5%
	2				1,5%	0,9%	0,5%
	3		2,0%	2%	2,0%	1,0%	0,5%
	4		2,0%	2%	3,8%	1,2%	1,3%
	5		2,4%	2,5%	5,5%	1,5%	3,2%
	6		5,0%	10%	12%	3,0%	4,4%
	7		8,0%	12%	20%	5,0%	6,6%
	8		10,0%	12%	30%	10,0%	6,6%
	9		14,0%	15%	45%	20,0%	11,0%
	10		15,0%	17%	50%	25,0%	13,6%
	11		17,0%	18%	53%	27,0%	15,8%
	12		20,0%	20%	60%	30,0%	20,9%
2015	1		25,0%	20%	65%	35,0%	20,9%
	2		27,0%	22%	67%	40,0%	23,1%
	3		30,0%	23%	68%	45,0%	48,2%
	4		32,0%	25%	70%	50,0%	52,5%
	5	30,0%	32,0%	25%	72%	55,0%	68,9%
	6	50,0%	40,0%	25%	75%	57,0%	72,2%
	7	55,0%	45,0%	27%	80%	65,0%	75,1%
	8	55,0%	52,05	30%	82%	70,0%	77,9%

	9	60,0%	60,0%	30%	85%	80,0%	80,7%
	10	70,0%	75,0%	35%	87%	85,0%	84,1%
	11	85,0%	90,0%	50%	93%	90,0%	90,35
	12	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
ΠΟΣΟΣΤΟ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗΣ		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Πίνακας 5.1

5.3 Απολογισμός οικονομικού αντικειμένου

Ο αρχικός προϋπολογισμός ανά διακριτό τμήμα, στην εξέλιξη του έργου τροποποιήθηκε, καθώς εντάχθηκε στο Τεχνικό Δελτίο έργου του Υποέργου 1 της Πράξης στο φυσικό αντικείμενο, ένα νέο διακριτό τμήμα (διαμορφώσεις περιβάλλοντος χώρου) με αποτέλεσμα να επανακοστολογηθούν και να μεταβληθούν τα αρχικά ποσά των δαπανών των διακριτών τμημάτων. Οι αλλαγές στα οικονομοτεχνικά στοιχεία του προϋπολογισμού αποτυπώθηκαν στην Α' Τροποποίηση του Τεχνικού Δελτίου της Πράξης. Παρά την τροποποίηση στο φυσικό αντικείμενο του Τεχνικού Δελτίου, δεν υπήρξε μεταβολή στον συνολικό προϋπολογισμό του Υποέργου 1. Ο αρχικός καθώς και ο νέος (τελικός) προϋπολογισμός των διακριτών του Υποέργου 1, όπως επίσης και τα χρονοδιαγράμματα (ημερομηνία έναρξης και λήξης) του φυσικού αντικειμένου ανά διακριτό τμήμα αποτυπώθηκαν στην Α' Τροποποίηση του Τεχνικού Δελτίου (02.12.2015) (ΤΔΥ,2015) της Πράξης και παρουσιάζονται στο πίνακα 5.2, ενώ το τελικό κόστος των προμηθειών και των παρεμβάσεων του Υποέργου 2 καταγράφεται στον πίνακα 5.3.

ΠΟΣΟΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΔΙΑΚΡΙΤΩΝ ΤΜΗΜΑΤΩΝ ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΥ ΥΠΟΕΡΓΟΥ 1			
ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΜΗΜΑΤΟΣ	ΔΙΑΚΡΙΤΟΥ	ΑΡΧΙΚΟΣ ΠΡΟΥΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ	ΣΥΝΟΛΙΚΟΣ ΠΡΟΥΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ
ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΕΙΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΧΩΡΟΥ		-	55.058,20€
ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΕΙΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ ΧΩΡΩΝ		123.800,00€	122.840,89€
ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ ΧΩΡΩΝ		157.400,00€	190.882,41€
ΕΡΕΥΝΑ - ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ - ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗ		182.150,00€	196.253,64€
ΣΥΝΤΗΡΗΣΕΙΣ ΕΚΘΕΜΑΤΩΝ		109.250,00€	72.140,04€
ΛΟΙΠΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ		67.400,00€	49.623,05€
ΑΠΡΟΒΛΕΠΤΑ		50.000,00€	
ΣΥΝΟΛΟ		690.000,00	686.798,23€

Πίνακας 5.2

ΥΠΟΕΡΓΟ 2	
ΠΡΟΜΗΘΕΙΑ & ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΠΡΟΘΗΚΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΘΗΚΩΝ ΜΕ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ ΦΩΤΙΣΜΟ LED ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ-ΝΟΤΙΑ ΠΤΕΡΥΓΑ	195.742,20€
ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ & ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΕΙΔΙΚΩΝ ΜΟΥΣΕΙΑΚΩΝ ΚΑΤΑΣΚΕΥΩΝ (Αδρανές κονίαμα δαπέδου, διαμόρφωση ακτογραμμών)	39.743,76 €
ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ ΤΟΙΧΩΝ & ΔΙΑΧΩΡΙΣΤΙΚΩΝ	19.870,65€
ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ & ΤΟΠΟΘΕΤΗΣΗ ΒΑΣΕΩΝ-ΒΑΘΡΩΝ, ΕΛΕΥΘΕΡΩΝ ΕΚΘΕΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΘΕΜΑΤΩΝ ΕΝΤΟΣ ΠΡΟΘΗΚΩΝ	12.915,00€
ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ & ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΕΙΔΙΚΩΝ ΣΤΗΡΙΞΕΩΝ ΚΑΙ ΛΟΙΠΩΝ ΣΤΗΡΙΞΕΩΝ ΕΚΘΕΜΑΤΩΝ	49.647,72€
ΣΥΝΟΛΟ	317.919,33€

Πίνακας 5.3

Από τη μελέτη των πινάκων 5.2 & 5.3 παρατηρούμε ότι ο αρχικός προϋπολογισμός και στα δύο Υποέργα διαφέρει συγκριτικά με το τελικό ποσό που επενδύθηκε, ανά διακριτό τμήμα, με αποτέλεσμα το τελικό ποσό να είναι κατά μερικές χιλιάδες ευρώ λιγότερο από το αρχικά προϋπολογισθέν. Το τελικό κόστος του Υποέργου 1 ανήλθε στο ποσό των 686.798,23 ευρώ, ενώ του Υποέργου 2 στο ποσό 317.919,33 ευρώ, διαμορφώνοντας συνολικά το τελικό κόστος επένδυσης της Δράσης στο ποσό του 1.004.717,56 ευρώ, έναντι 1.010.000,00€ που ήταν ο αρχικός προϋπολογισμός.

Στο Υποέργο 1, όταν προοδευτικά έγιναν πιο συγκεκριμένες οι ανάγκες και οι απαιτήσεις του έργου, η Ομάδα του έργου έκρινε ότι για να είναι πιο αποτελεσματική και ολοκληρωμένη η Πράξη έπρεπε να πραγματοποιηθούν παρεμβάσεις και στον περιβάλλοντα χώρο του Μουσείου, που δεν είχαν προβλεφθεί αρχικά. Για το λόγο αυτό ενέταξε στο φυσικό αντικείμενο ένα νέο διακριτό τμήμα με τίτλο «ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΕΙΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΧΩΡΟΥ», στο οποίο κατανεμήθηκαν το σύνολο των Απρόβλεπτων εξόδων, καθώς και χρήματα από άλλα διακριτά τμήματα από τα οποία υπήρχε περίσσια. Στο τέλος του έργου εξοικονομήθηκε ένα μικρό ποσό από τον αρχικό προϋπολογισμό. Η μικρή οικονομική διαφορά στο συνολικό ποσό οφείλεται στο γεγονός ότι κάποιες εργασίες υλοποιήθηκαν από το προσωπικό του έργου (π.χ. αφαίρεση υαλοπινάκων παραθύρων, διάνοιξη ορύγματος, οικοδομικές εργασίες, κ.α.) με την συνδρομή υπαλλήλων της ΕΦ.Α.ΚΟΡ., οι οποίοι συνέδραμαν προκειμένου αφενός το έργο να ολοκληρωθεί εντός των οικονομικών ορίων του

προϋπολογισμού, κυρίως όμως η συνδρομή τους ήταν καίρια προκειμένου να εξασφαλιστεί η ποιότητα των εργασιών που υλοποιήθηκαν.

Στο Υπόεργο 2 η μικρή οικονομική διαφορά που παρατηρείται οφείλεται αποκλειστικά στο γεγονός ότι η υλοποίηση του Υποέργου πραγματοποιήθηκε μετά από διεθνή διαγωνισμό, βάσει του Π.Δ. 60/2007 "Προσαρμογή Ελληνικής Νομοθεσίας στις διατάξεις της Οδηγίας 2004/18/EK "περί συντονισμού των διαδικασιών σύναψης δημοσίων συμβάσεων έργων, προμηθειών και υπηρεσιών", όπως τροποποιήθηκε με την Οδηγία 2005/51/E.Κ. της Επιτροπής και την Οδηγία 2005/75/E.Κ. του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 16ης Νοεμβρίου 2005" (Φ.Ε.Κ. 64/A/16-3-2007) και το Π.Δ. 118/2007, με κριτήριο κατακύρωσης την οικονομικότερη προσφορά. Η σύσταση του διεθνή διαγωνισμού παρείχε όλες τις ασφαλιστικές δικλίδες και τα εχέγγυα προκειμένου οι εταιρείες που συμμετείχαν να κάλυπταν όλα τα απαραίτητα κριτήρια προκειμένου να είναι σε θέση να υλοποιήσουν το απαιτητικό και πολυεπίπεδο Υπόεργο 2 «*Προμήθεια, Μεταφορά και Εγκατάσταση Προθηκών & Λοιπών Μουσειακών Κατασκευών των Εκθεσιακών Χώρων*».

Οι εργασίες υλοποίησης του Υποέργου 1 πραγματοποιήθηκαν δι' αυτεπιστασίας από την ΕΦ.Α. Κορινθίας (τέως ΛΖ' Ε.Π.Κ.Α), όπως προβλέπεται στην παράγραφο 1, του άρθρου 4 του Ν. 1418/84 και στην παράγραφο 1 του άρθρου 81 του Ν. 1958/1991, όπου αναφέρεται ρητά ότι «*Τα αρχαιολογικά εν γένει έργα είναι δυνατόν να εκτελούνται λόγω της επιστημονικής και καλλιτεχνικής φύσης τους και της εξαιρετικής λεπτότητάς τους, απευθείας από την Υπηρεσία με αυτεπιστασία και απολογιστικά*». Ειδικότερα, εφαρμόζονται οι διατάξεις του Ν. 3028/2002 και του Π.Δ. 99/1992, όπως αυτό ισχύει σήμερα. Συγκεκριμένα, οι εργασίες υλοποιήθηκαν από εξειδικευμένο επιστημονικό και εργατοτεχνικό προσωπικό που προσλήφθηκε από την ΕΦΑ Κορινθίας, ενώ, όπου απαιτήθηκε έγιναν αναθέσεις εργασιών σε τρίτους, καθώς και οι απαραίτητες προμήθειες υλικών και εξοπλισμού.

Επιπλέον, θα πρέπει να τονιστεί ότι κατά την πρόοδο του φυσικού αντικείμενου επήλθαν περιορισμένες αλλαγές σε ορισμένα υποπεδία του αρχικού Τεχνικού Δελτίου της Πράξης, ενώ προστέθηκαν και συγκεκριμένες εργασίες όπως η «*διαμόρφωση του ανατολικού αιθρίου και πρόσβαση αιθουσών*», η «*μεταφορά του Λέοντα του Κοράκου και της Σαρκοφάγου Χιλιομοδίου*», η «*φωτογραμμετρική αποτύπωση εκθεμάτων*». Οι αλλαγές στον προϋπολογισμό και οι νέες εργασίες που

προστέθηκαν αναφέρονται αναλυτικά στην Α΄ Τροποποίηση του Τεχνικού Δελτίου της Πράξης. Θα πρέπει να επισημανθεί ότι η Α΄ Τροποποίηση του Τεχνικού Δελτίου της Πράξης αποτέλεσε το βασικό εγχειρίδιο από το οποίο αντλήθηκαν οι πληροφορίες αναφορικά με τις εργασίες που απαιτούνταν για την υλοποίηση του φυσικού αντικείμενου του έργου και τα αρχικά οικονομοτεχνικά στοιχεία του προϋπολογισμού της Πράξης.

Τέλος, η μελέτη για τη συγκόλληση, τη δομική αποκατάσταση και την αντισεισμική προστασία των δύο Κούρων της Κλένιας, καθώς και οι εργασίες εφαρμογής της μελέτης (εργασίες συντήρησης, ανάταξης και η ανάρτηση των γλυπτών επί των νέων αντισεισμικών βάσεων τους), δεν περιλαμβάνονταν στο Τεχνικό Δελτίο της Πράξης, αλλά αποτέλεσαν αντικείμενο της «Προγραμματικής Σύμβασης Πολιτιστικής Ανάπτυξης» μεταξύ του Υπουργείου Πολιτισμού & Αθλητισμού και της Περιφέρειας Πελοποννήσου, η οποία υπογράφηκε στις 20/11/2014, με διακριτό τίτλο *«Μελέτη συγκόλλησης, δομικής αποκατάστασης και αντισεισμικής προστασίας των δύο Κούρων από την Κλένια Κορινθίας, καθώς και επίβλεψη εφαρμογής της μελέτης»*.

Εν είδει συμπεράσματος, θα πρέπει να αναφερθεί ότι το φυσικό και οικονομικό αντικείμενο της Πράξης ολοκληρώθηκαν εντός χρονοδιαγράμματος στις 31-12-2015, όπως προβλεπόταν στο Τεχνικό Δελτίο. Παρά τις δυσκολίες που προέκυψαν λόγω των πρωτόγνωρων συνθηκών (capital controls) που ενέσκησαν, κατά τη διάρκεια υλοποίησης του έργου, η ομάδα του έργου ανταποκρίθηκε άμεσα σε κάθε πρόκληση και με τις κατάλληλες παρεμβάσεις κατάφερε να ξεπεράσει κάθε δυσκολία και εν τέλει να ολοκληρώσει το φυσικό αντικείμενο στην ολότητά του, ενώ και το οικονομικό αντικείμενο έκλεισε χωρίς να απαιτηθεί επιπλέον χρηματοδότηση, πρακτική συνήθης στα χρηματοδοτούμενα έργα Ε.Σ.Π.Α., αλλά αντίθετα υπήρξε και ένα πολύ μικρό αδιάθετο ποσό, γεγονός που αποδεικνύει ότι ο προϋπολογισμός του έργου ήταν εξαρχής σωστά σχεδιασμός και οι επιλεγμένες δαπάνες στοχευμένες.

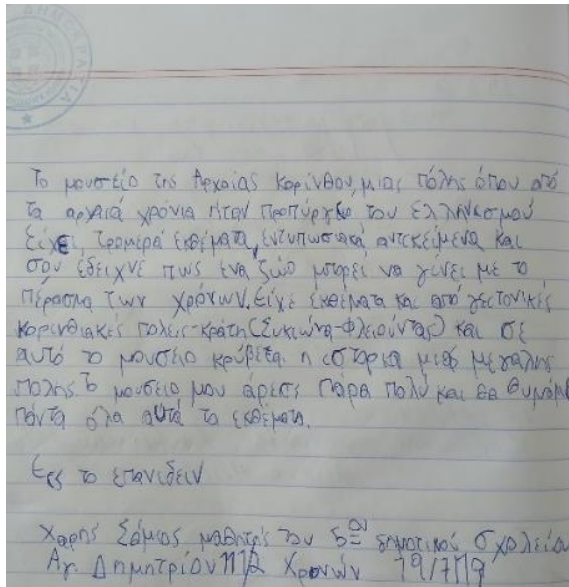
5.4 Απολογισμός του έργου

Οι μεγάλης κλίμακας παρεμβάσεις που υλοποιήθηκαν τόσο στις υποδομές του Μουσείου όσο και στην έκθεση των κλασικών αρχαιοτήτων αναμφισβήτητα

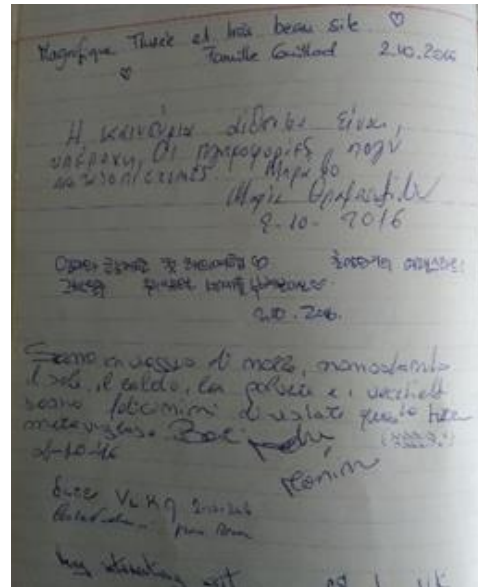
αναβάθμισαν τη μουσειακή εμπειρία του επισκέπτη, αφενός διότι στη νέα έκθεση έχουν εφαρμοστεί όλες οι σύγχρονες μουσειολογικές πρακτικές, αφετέρου η ορθή επιστημονική τεκμηρίωση και παρουσίαση των αρχαιολογικών ευρημάτων καλύπτει τις απαιτήσεις και των πιο απαιτητικών επισκεπτών.

Οι παρεμβάσεις στις υποδομές του Μουσείου εξασφάλισαν καλύτερη πρόσβαση σε επισκέπτες Α.με.Α, έδωσαν τη δυνατότητα σε όλους τους επισκέπτες σύνδεσης στο ευρυζωνικό δίκτυο του Μουσείου προκειμένου να χρησιμοποιήσουν τις δικτυακές εφαρμογές και υπηρεσίες του. ενώ παράλληλα, εξασφαλίστηκαν ιδανικές κλιματολογικές συνθήκες στο εσωτερικό των αιθουσών, τόσο για την προστασία και διατήρηση των αρχαιολογικών ευρημάτων, όσο και για την άνετη περιήγηση των επισκεπτών. Επιπλέον, με τις νέες προθήκες και με τις νέες στηρίξεις η ασφαλής έκθεση των ευρημάτων είναι πλέον δεδομένη.

Τέλος, η ενσωμάτωση νέων σύγχρονων τεχνολογιών και η παρουσία πλούσιου οπτικοακουστικού υλικού, σε συνδυασμό με την μεγάλη ποικιλία εκθεμάτων, επιδρούν θετικά στον επισκέπτη και του δημιουργούν συναισθήματα. Άλλωστε τα μουσεία είναι χώροι όπου οι επισκέπτες «αλληλοεπιδρούν» και μπορούν να δουν και να πάρουν πληροφορίες για πράγματα έξω από την ρουτίνα της καθημερινότητάς τους. Επίσης, ενώ λειτουργούν ως θεματοφύλακες του πολιτισμού μας, παράλληλα φορτίζουν συναισθηματικά το κοινό, ενώ η ιστορική, πολιτιστική και επιστημονική αξία των αντικειμένων γεμίζει τους επισκέπτες με δέος. Σύγχρονοι ερευνητές, **Grabum, 1984**, υποστήριξαν ότι συχνά οι άνθρωποι δυσκολεύονται να αναλύσουν τις πλευρές της επίσκεψής τους, ακόμα και οι πιο έμπειροι και μορφωμένοι. Μολαταύτα η μουσειακή εμπειρία είναι ξεχωριστή και ανταποκρίνεται στην ανάγκη του ανθρώπου να επικοινωνήσει με κάτι το υψηλό και «αερό», πέρα από τα συνηθισμένα (**Graburn, 1984, σ.4**). Τα συναισθήματα, το αίσθημα της περιπέτειας, αλλά και τους δεσμούς που προκαλεί η επίσκεψη στο Αρχαιολογικό Μουσείο Αρχαίας Κορίνθου στους επισκέπτες του, εμφανίζεται παραστατικά στα σχόλιά τους στο βιβλίο επισκεπτών του Μουσείου. Επισκέπτες όλων των ηλικιών (εικ.5) από πάρα πολλές χώρες του κόσμου (εικ.6) καταθέτουν τα συναισθήματα και την εμπειρία τους.

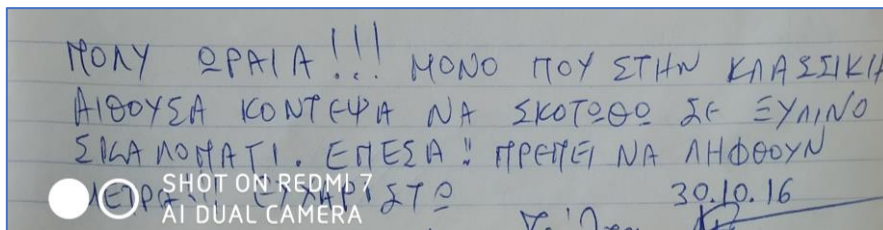

Εικόνα 5 Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Εικόνα 6 Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Υπήρξαν όμως και επισκέπτες που τους συνέβη κάποιο απρόοπτο γεγονός κατά την διάρκεια επίσκεψής τους, το οποίο όμως δεν φαίνεται να λειτούργησε αρνητικά στην βιωματική τους εμπειρία, ωστόσο επεσήμαναν την αρνητική τους εμπειρία στο βιβλίο επισκεπτών (εικ.7).

Εικόνα 7 Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Η επισήμανση ελήφθη υπόψη και το προσωπικό της ΕΦ.Α.ΚΟΡ. άμεσα τοποθέτησε στο σημείο που αναφέρει η επισκέπτης ευκρινή σήμανση προκειμένου να αποφευχθεί οποιαδήποτε νέο απρόοπτο.

6. ΔΕΙΚΤΕΣ ΕΚΡΟΩΝ, ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΟΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ (ΠΟΣΟΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ)

Σε αυτό το κεφάλαιο θα πραγματοποιηθεί αποτίμηση των προβλέψεων, με βάση τα προγραμματικά δεδομένα, των βασικών δεικτών (εκροών, αποτελέσματος και απασχόλησης).

6.1 Δείκτες

Στο Τεχνικό Δελτίο της Πράξης είχαν τεθεί εξαρχής μετρήσιμοι στόχοι και επιδιώκονταν συγκεκριμένα μετρήσιμα αποτελέσματα, κατά τη διάρκεια υλοποίησης της Πράξης. Η στοχοθεσία και οι δείκτες προς υλοποίηση που εδράζονται στα ακόλουθα:

ΔΕΙΚΤΗΣ ΕΚΡΟΩΝ				
A/A	ΚΩΔΙΚΟΣ	ΟΝΟΜΑΣΙΑ ΔΕΙΚΤΗ	ΜΟΝΑΔΑ ΜΕΤΡΗΣΗΣ	ΤΙΜΗ ΣΤΟΧΟΣ
1	9405	Αριθμός Μουσείων	αριθμός	1,00

Πίνακας 6.1

Ο ανωτέρω δείκτης (εκροών) αναφέρει ότι η Πράξη θα υλοποιηθεί και θα ολοκληρωθεί αποκλειστικά σε ένα Μουσείο, γεγονός που συνέβη και ο δείκτης (τιμή στόχος) επαληθεύτηκε, καθώς η Πράξη υλοποιήθηκε-ολοκληρώθηκε στο Αρχαιολογικό Μουσείο Αρχαίας Κορίνθου.

ΔΕΙΚΤΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ				
A/A	ΚΩΔΙΚΟΣ	ΟΝΟΜΑΣΙΑ ΔΕΙΚΤΗ	ΜΟΝΑΔΑ ΜΕΤΡΗΣΗΣ	ΤΙΜΗ ΣΤΟΧΟΣ
1	501	Θέσεις εργασίας που δημιουργούνται κατά την διάρκεια υλοποίησης της Πράξης (ισοδύναμα ανθρωποέτη)	αριθμός	12,00

Πίνακας 6.2

Ο δεύτερος δείκτης (απασχόλησης) που περιλαμβάνεται στο Τεχνικό Δελτίο της Πράξης αναφέρεται στις θέσεις εργασία και στα ισοδύναμα ανθρωποέτη που θα έπρεπε να δημιουργηθούν κατά την διάρκεια υλοποίησης του έργου. Από την έκθεση απολογισμού του έργου επιβεβαιώνεται ότι η τιμή στόχος (12 ανθρωποέτη) του δείκτη επιτεύχθηκε.

Στο Τεχνικό Δελτίο της Πράξης δεν υπάρχουν δείκτες αποκλειστικά για την διάρκεια υλοποίησης του έργου αλλά τίθεται κι ένας στόχος που αφορά την

ολοκλήρωση της Πράξης. Αναφέρεται ο δείκτης αποτελέσματος με τον οποίο έχει τεθεί ως στόχος η αύξηση των επισκεπτών στο Μουσείο κατά 10%.

ΔΕΙΚΤΗΣ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΟΣ				
A/A	ΚΩΔΙΚΟΣ	ΟΝΟΜΑΣΙΑ ΔΕΙΚΤΗ	ΜΟΝΑΔΑ ΜΕΤΡΗΣΗΣ	ΤΙΜΗ ΣΤΟΧΟΣ
1	9404	Ποσοστό αύξησης επισκεπτών μνημείων αρχαιολογικών χώρων και μουσείων	%	10,00

Πίνακας 6.3

Για να εξαχθούν συμπεράσματα για την επίτευξη ή όχι του ανωτέρω δείκτη πιθανότατα θα αρκούσε να γίνει απλά μια σύγκριση των εισιτηρίων, των επόμενων μηνών από την υλοποίηση της Πράξης σε σχέση με τους αντίστοιχους του προηγούμενου έτους και να αναδειχθεί ή όχι η αύξηση της επισκεψιμότητας και η επίτευξη ή μη του στόχου. Ωστόσο, θα ήταν φρόνιμο να αναφερθεί, πριν ξεκινήσουμε την αντιπαραβολή των στοιχείων, ότι τα αναπτυξιακά έργα πολιτισμού έχουν μια ιδιαιτερότητα: χρειάζονται κάποια περίοδο ωρίμανσης προκειμένου να «αποδώσουν». Με τον όρο περίοδο ωρίμανσης αναφέρεται η περίοδος που χρειάζεται προκειμένου να ενταχθούν στο πρόγραμμα (τουριστική διαδρομή) που προσφέρουν τα τουριστικά πρακτορεία στους πελάτες τους. Η καθυστέρηση ένταξης ενός νέου έργου πολιτισμού οφείλεται στο γεγονός ότι τα διεθνή αλλά και εθνικά τουριστικά γραφεία δημιουργούν τα τουριστικά τους πακέτα τουλάχιστον ένα χρόνο πριν το προσφέρουν στους πελάτες τους, με συνέπεια τα έργα που ολοκληρώνονται να εντάσσονται στα τουριστικά πακέτα τουλάχιστον ένα χρόνο αργότερα.

Επίσης, υπάρχει μια ακόμη παράμετρος που πρέπει να εξεταστεί, αναφορικά με την άμεση αύξηση της επισκεψιμότητας, και αναφέρεται στο γεγονός ότι οι ξεναγοί, οι οποίοι συνήθως δραστηριοποιούνται σε συγκεκριμένες περιοχές, αποφεύγουν να εντάξουν στο πρόγραμμά τους νέες εκθέσεις, νέα μνημεία αμέσως μετά την ολοκλήρωση των εργασιών, όπως στην περίπτωση μας, καθώς θα πρέπει να αφομοιώσουν τα νέα δεδομένα και αποκτήσουν επαρκή γνώση για το νέο έργο προκειμένου να είναι σε θέση να ξεναγήσουν τους πελάτες τους άρτια. Η Ομάδα Εργασίας του έργου γνωρίζοντας τα ανωτέρω ζητούμενα από προηγούμενες εμπειρίες, φρόντισε να ενημερώσει άμεσα τόσο τα τουριστικά πρακτορεία με επιστολές όπου αναφερόταν ο χρόνος ολοκλήρωσης των εργασιών, όσο και τους διπλωματούχους ξεναγούς που δραστηριοποιούνται στην περιοχή της Κορινθίας, οι οποίοι ενημερώθηκαν από τον επικεφαλής της Ομάδας Εργασίας για τα νέα

μουσειολογικά δεδομένα του Μουσείου. Επιπλέον, οι επαγγελματίες ξεναγοί ενημερώθηκαν για τα νέα δεδομένα σε ημερίδα που πραγματοποιήθηκε στο Σωματείο Διπλωματούχων Ξεναγών. Ειδική διάλεξη διοργανώθηκε και στο Εθνικό Καποδιστριακό Ίδρυμα, στο Μεταπτυχιακό Τμήμα Μουσειολογίας, όπου παρουσιάστηκαν στους μεταπτυχιακούς φοιτητές οι μελέτες του έργου και στοιχεία από την πορεία υλοποίησής του. Τέλος στο πλαίσιο της επικοινωνιακής προώθησης του έργου της Επανεκθεσης δημιουργήθηκε σχετική σελίδα σε μέσο κοινωνικής δικτύωσης (facebook, Αρχαιολογικό Μουσείο Αρχαίας Κορίνθου- Archaeological Museum of Ancient Corinth), **(Κωνσταντακοπούλου, 2015, σ.97)**.

Τα ανωτέρω δεδομένα θα πρέπει να ληφθούν υπόψη στην εξέταση του δείκτη αποτελέσματος, αναφορικά με την αύξηση των επισκεπτών ετησίως κατά 10% στο Μουσείο. Μελετώντας συγκριτικά τις μηνιαίες καταστάσεις εισιτηρίων, που παρατίθενται παρακάτω, από τα εγκαίνια των δύο αιθουσών του Αρχαιολογικού Μουσείου Αρχαίας Κορίνθου που πραγματοποιήθηκαν στις 14 Ιουλίου 2016 κι έπειτα, παρατηρούμε ότι οι επισκέπτες του Μουσείου για το μήνα Ιούλιο του 2016 (15.440) ήταν λιγότεροι συγκριτικά με τον προηγούμενο χρόνο (18.940). Μικρότερο αριθμό επισκεπτών παρατηρούμε και τον Αύγουστο και τον Σεπτέμβριο του 2016 συγκριτικά με το 2015. Ωστόσο, από τον Οκτώβριο του 2016 έως και τον Φεβρουάριο του 2020 (στις 13-03-2020 κλείνει το Μουσείο λόγω κορονοϊού) σχεδόν όλους τους ενδιάμεσους μήνες ο αριθμός εισιτηρίων είναι μεγαλύτερος συγκριτικά με τον αντίστοιχο μήνα του προηγούμενου έτους (εκτός από τον Μάρτιο, τον Μάιο, τον Ιούνιο, τον Αύγουστο του 2019 και τον Ιανουάριο του 2020). Παρότι το 2019 υπήρχαν κάποιοι μήνες με μικρότερο αριθμό επισκεπτών συγκριτικά με το προηγούμενο έτος, εντούτοις ο συνολικός αριθμός επισκεπτών και για το 2019 ήταν μεγαλύτερος σε σχέση με το 2018.

Ποσοστιαία η ετήσια μεταβολή που καταγράφεται στους επισκέπτες του Μουσείου είναι σε ποσοστό 12,20% το 2017 συγκριτικά με το 2016, αυξάνονται κατά 14,51% το 2018 και επισκέπτονται το Μουσείο επιπλέον ποσοστό επισκεπτών ίσο με 6,10% το 2019, ενώ συνολική αύξηση της επισκεψιμότητας από το 2016 στο 2019 φτάνει σε ποσοστό το 36,34%, ποσοστό ιδιαίτερα υψηλό. Με βάσει λοιπόν τους αριθμούς γίνεται απόλυτα ξεκάθαρο ότι και ο δείκτης για ποσοστιαία αύξηση των επισκεπτών στο Μουσείο κατά 10% έχει πραγματοποιηθεί. Επίσης, από τις μηνιαίες καταστάσεις εισιτηρίων διαφαινόταν αυξητική προοπτική και για το έτος 2020

(επιπλέον 507 εισιτήρια), ωστόσο η πανδημία του κορονοϊού ανέτρεψε τα δεδομένα και πλέον υπάρχει μια νέα πραγματικότητα. Για αυτό το λόγο η ανάλυση των δεδομένων ολοκληρώνεται στον Φεβρουάριο του 2020.

ΜΗΝΙΑΙΑ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΕΙΣΗΤΗΡΙΩΝ ΕΤΟΥΣ 2015	
ΜΗΝΑΣ	ΕΙΣΗΤΗΡΙΑ
ΙΟΥΛΙΟΣ	18940
ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ	19512
ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ	20589
ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ	17600
ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ	4488
ΔΕΜΕΜΒΡΙΟΣ	1944
ΣΥΝΟΛΟ	159.669

ΜΗΝΙΑΙΑ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΕΙΣΗΤΗΡΙΩΝ ΕΤΟΥΣ 2016	
ΜΗΝΑΣ	ΕΙΣΗΤΗΡΙΑ
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ	3162
ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ	3579
ΜΑΡΤΙΟΣ	9336
ΑΠΡΙΛΙΟΣ	23263
ΜΑΪΟΣ	17793
ΙΟΥΝΙΟΣ	15194
ΙΟΥΛΙΟΣ	15440
ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ	17405
ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ	19598
ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ	19146
ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ	6164
ΔΕΜΕΜΒΡΙΟΣ	3227
ΣΥΝΟΛΟ	153.307

ΜΗΝΙΑΙΑ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΕΙΣΗΤΗΡΙΩΝ ΕΤΟΥΣ 2017	
ΜΗΝΑΣ	ΕΙΣΗΤΗΡΙΑ
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ	3484
ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ	3727
ΜΑΡΤΙΟΣ	8095
ΑΠΡΙΛΙΟΣ	19819
ΜΑΪΟΣ	24932
ΙΟΥΝΙΟΣ	18729
ΙΟΥΛΙΟΣ	18897
ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ	19678
ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ	22540
ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ	21843
ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ	6722
ΔΕΜΕΜΒΡΙΟΣ	3554
ΣΥΝΟΛΟ	172.020

ΜΗΝΙΑΙΑ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΕΙΣΗΤΗΡΙΩΝ ΕΤΟΥΣ 2018	
ΜΗΝΑΣ	ΕΙΣΗΤΗΡΙΑ
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ	4680
ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ	4461
ΜΑΡΤΙΟΣ	11557
ΑΠΡΙΛΙΟΣ	20087
ΜΑΪΟΣ	27674
ΙΟΥΝΙΟΣ	23041
ΙΟΥΛΙΟΣ	21459
ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ	21118
ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ	24245
ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ	25021
ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ	9954
ΔΕΜΕΜΒΡΙΟΣ	3696
ΣΥΝΟΛΟ	196.993

ΜΗΝΙΑΙΑ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΕΙΣΗΤΗΡΙΩΝ ΕΤΟΥΣ 2019	
ΜΗΝΑΣ	ΕΙΣΗΤΗΡΙΑ
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ	4881
ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ	5566
ΜΑΡΤΙΟΣ	*11405
ΑΠΡΙΛΙΟΣ	24008
ΜΑΪΟΣ	*26883
ΙΟΥΝΙΟΣ	*17944
ΙΟΥΛΙΟΣ	23722
ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ	*20682
ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ	27028
ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ	31165
ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ	11113
ΔΕΜΕΜΒΡΙΟΣ	4626
ΣΥΝΟΛΟ	209.023

ΜΗΝΙΑΙΑ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΕΙΣΗΤΗΡΙΩΝ ΕΤΟΥΣ 2020	
ΜΗΝΑΣ	ΕΙΣΗΤΗΡΙΑ
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ	*4714
ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ	6240
ΜΑΡΤΙΟΣ (lock down)	2291

*Οι μήνες κατά τους οποίους ο αριθμός επισκεπτών ήταν μικρότερος από τον αντίστοιχο μήνα του προηγούμενου έτους.

6.2 Επίλυση ζητημάτων ασφάλειας, διατήρησης και έκθεσης των ευρημάτων

Στο Τεχνικό Δελτίο Προτεινόμενης Πράξης αναφέρονται, οι ελλείψεις αναφορικά με τη σωστή διατήρηση και την ασφαλή έκθεση των αντικειμένων, ως τα καίρια προβλήματα που αντιμετωπίζονται με την προτεινόμενη πράξη. Για το λόγο αυτό προτείνονταν συγκεκριμένες παρεμβάσεις στις υποδομές του Μουσείου.

Μετά την αποπεράτωση του έργου οι συνθήκες στο εσωτερικό των αιθουσών ήταν κατάλληλες προκειμένου να μην επηρεάζεται η κατάσταση διατήρησης των αντικειμένων. Οι ιδανικές συνθήκες για τη διατήρηση των εκθεμάτων επιτεύχθηκαν από ένα πλήρες σύστημα κλιματισμού (θέρμανση – ψύξη - αερισμός), με δύο ξεχωριστές κλιματιστικές μονάδες, μια για κάθε αίθουσα με το οποίο εξασφαλίζεται πλήρης αυτονομία. Από τις δύο κλιματιστικές μονάδες ελέγχονται και επιλέγονται οι ενδεδειγμένες τιμές θερμοκρασίας για το εσωτερικό των αιθουσών. Επιπλέον, στο εσωτερικό των προθηκών, οι οποίες σφραγίζουν αεροστεγώς, τοποθετήθηκαν κασέτες τύπου PRO SORB προκειμένου να επιτευχθούν και να σταθεροποιηθούν τις επιθυμητές τιμές σχετικής υγρασίας. Παράλληλα, αντικαταστάθηκαν όλοι οι υαλοπίνακες των παραθύρων του Μουσείου με νέους υαλοπίνακες με φίλτρα UV (υπεριώδης ακτινοβολία), οι οποίοι δεν επιτρέπουν τις υπεριώδεις ακτινοβολίες να προσβάλουν την κατάσταση διατήρησης των εκθεμάτων. Τέλος, για την ασφαλή έκθεση των αντικειμένων, το μεγαλύτερο μέρος τους τοποθετήθηκε εντός των προθηκών, ενώ τα αντικείμενα που εκτίθενται ελεύθερα τοποθετήθηκαν σε ειδικά βάρθρα και για την ασφαλή στήριξή τους έχουν χρησιμοποιηθεί ειδικές στηρίξεις. Τα στηρίγματα που χρησιμοποιήθηκαν είναι από ουδέτερα, συμβατά υλικά, όπως ειδικά ξύλα ZF-MDF με μηδενικές εκπομπές αερίων (φορμαλδεΰδης), τιτάνιο, και plexiglass. με την επέκταση της έκθεσης κλασικής έκθεσης σε μια επιπλέον αίθουσα το πρόβλημα που υπήρχε κατά το παρελθόν λόγω συνωστισμού.

7. ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ ΣΤΗΝ ΤΟΠΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ (ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ)

Τα τελευταία χρόνια ο τουρισμός συνιστά έναν ιδιαίτερα δυναμικό παράγοντα της ελληνικής οικονομίας που συνεισφέρει σημαντικά στη μεγέθυνση του ελληνικού Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (Α.Ε.Π.), καθώς και στην απασχόληση αλλά και στην προσέλκυση επενδύσεων. Η σπουδαία πολιτιστική παράδοση που διαθέτει η χώρα μας αποτελεί το ισχυρό συγκριτικό πλεονέκτημά της, καθώς πλήθος τουριστών επισκέπτονται την Ελλάδα προκειμένου να γνωρίσουν και να θαυμάσουν τον αρχαίο ελληνικό πολιτισμό. Υπό αυτό το πρίσμα η ανάδειξη αλλά και η προστασία της εθνικής Πολιτιστικής Κληρονομιάς, τόσο των άυλων όσο και των υλικών πολιτιστικών αγαθών, αποτελεί διαχρονικά βασικό ζητούμενο για την ελληνική πολιτεία. Για τη διατήρηση και ανάδειξη της ελληνικής πολιτιστικής κληρονομιάς υλοποιούνται κάθε χρόνο πλήθος δράσεων/έργων στην ελληνική επικράτεια, τα οποία χρηματοδοτούνται αποκλειστικά από ευρωπαϊκά ταμεία.²⁵

Η ορθή αξιοποίηση των ευρωπαϊκών πόρων, των αναπτυξιακών ταμείων της Ε.Ε., από τις Υπηρεσίες του Ελληνικού Υπουργείου Πολιτισμού, οι οποίες υλοποιούν τα πολιτιστικά αναπτυξιακά έργα και δράσεις, συνεισφέρει τα μέγιστα στην ανάπτυξη τόσο σε εθνικό αλλά κυρίως σε τοπικό επίπεδο (Deloitte, 2014, σ.4). Οι τοπικές κοινωνίες, όπου υλοποιούνται οι δράσεις, επωφελούνται σημαντικά, καθώς δημιουργούνται ιδιαίτερα θετικές επιπτώσεις στην απασχόληση και στο εισόδημα, τόσο κατά την διάρκεια υλοποίησης ενός έργου/δράσης, όσο και μετέπειτα από τη λειτουργία των συγκεκριμένων έργων, τα οποία συμβάλουν στη δημιουργία προστιθέμενης αξίας σε μια σειρά από παραγωγικούς κλάδους της οικονομίας.

Άλλωστε από τους βασικούς γενικούς στόχους του Εθνικού Στρατηγικού Πλαισίου Αναφοράς Ε.Σ.Π.Α. (2007-2013) ήταν, «η ανάδειξη του Πολιτισμού ως ζωτικού παράγοντα οικονομικής ανάπτυξης της χώρας» (Ε.Σ.Π.Α., 2007, σ.σ.61-62), που θα προέλθει μέσω της ενίσχυσης των πολιτιστικών υποδομών της χώρας και την τόνωση της ζήτησης στον τομέα του πολιτισμού. Υπό αυτό το πρίσμα σε αυτό το

25. Η Ευρωπαϊκή Ένωση στο πλαίσιο εμβάθυνσης της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, έχει δεσμευτεί να υποστηρίξει τα κράτη-μέλη για την επίτευξη οικονομικής, κοινωνικής και εδαφικής συνοχής, ισόρροπης οικονομικής ανάπτυξης και οικονομικής σύγκλισης. Υπό αυτό το πρίσμα η Ευρωπαϊκή Ένωση χρηματοδοτεί εκατοντάδες χιλιάδες έργα ανά την Ευρώπη, από το ευρωπαϊκό ταμείο περιφερειακής ανάπτυξης (Ε.Τ.Π.Α.), το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (Ε.Κ.Τ.) και το Ταμείο Συνοχής. Τα τρία βασικά ταμεία μαζί με το Ευρωπαϊκό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης (Ε.Τ.Α.Α.) και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας και Αλιείας (Ε.Τ.Θ.Α.), αποτελούν τα Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία (ΕΔΕΤ) μέσω των οποίων υλοποιείται η πολιτική συνοχής της Ε.Ε.. Η Ελλάδα χρηματοδοτεί όλες τις δράσεις/έργα στο πλαίσιο της διατήρησης της πολιτιστικής της κληρονομιάς από τα Ευρωπαϊκά αναπτυξιακά ταμεία. (ec.europa.eu/esif).

κεφάλαιο θα εξεταστούν οι επιπτώσεις που είχε στην τοπική κοινωνία (1.937 κάτοικοι είναι ο πληθυσμός της κοινότητας)²⁶ της Αρχαίας Κορίνθου η υλοποίηση της Πράξης «Επανεκθεση Αρχαιολογικού Μουσείου Αρχαίας Κορίνθου», η οποία ολοκληρώθηκε στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος της Περιφέρειας Πελοποννήσου 2007-2013 με χρηματοδότηση από το Ε.Σ.Π.Α.

Οι συντάκτες της πρότασης χρηματοδότησης έχουν εντάξει την τοπική κοινωνία στους ωφελούμενους της Πράξης, καθώς εικάζουν ότι η αύξηση της επισκεψιμότητας στο Μουσείο, θα έχει ως αποτέλεσμα να δημιουργηθεί προστιθέμενη αξία στις τοπικές επιχειρήσεις. Ουσιαστικά, οι άμεσοι ωφελούμενοι είναι κατά κύριο λόγο οι τοπικές τουριστικές επιχειρήσεις, οι οποίες πιθανότατα να έχουν οφέλη από την υλοποίηση του έργου. Σε αυτό το κεφάλαιο παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της έρευνας που πραγματοποιήθηκε σε σχέση με τις επιπτώσεις στις τουριστικές επιχειρήσεις της τοπικής κοινότητας λόγω της υλοποίησης της Πράξης.

Η μέθοδος που χρησιμοποιήθηκε για να μελετηθεί ο αντίκτυπος της Πράξης στην τοπική κοινωνία άπτεται σε ποσοτική μέθοδος με τη χρήση ερωτηματολογίου, κλειστού τύπου ερωτήσεων. Το ερωτηματολόγιο διανεμήθηκε στο σύνολο σχεδόν των τουριστικών επιχειρήσεων της περιοχής, οι οποίες δραστηριοποιούνται πλησίον του Μουσείου και του Αρχαιολογικού Χώρου της Αρχαίας Κορίνθου, στην «αγορά» του χωριού. Συγκεκριμένα στο ερωτηματολόγιο συμμετέχει ένα δείγμα 20 ατόμων, οι οποίοι δραστηριοποιούνται επαγγελματικά στους ακόλουθους κλάδους επιχειρήσεων:

- (4) Διαμονή (σε σύνολο 8 καταλυμάτων)
- (8) Εστίαση & Αναψυχή (σε σύνολο 12 επιχειρήσεων)
- (1) Μεταφορές (μεταφορές τοπικού χαρακτήρα. (Στην κοινότητα δραστηριοποιείται σε μόνιμη βάση 1 αυτοκινητιστής, ο οποίος και συμπλήρωσε το ερωτηματολόγιο, ενώ περιστασιακά δραστηριοποιούνται άλλοι δύο επαγγελματίες)
- (7) Λιανικό εμπόριο-Τουριστικά είδη. (Τα ερωτηματολόγια μοιράστηκαν στο σύνολο των τουριστικών επιχειρήσεων με τουριστικά είδη της Αρχαίας Κορίνθου).

Από την έρευνα έχουν εξαιρεθεί μόνο δύο επιχειρήσεις super market (υπεραγορές) που δραστηριοποιούνται στην περιοχή, καθώς θεωρήθηκε ότι υπάρχουν πολλοί παράμετροι που επηρεάζουν την επαγγελματική τους δραστηριότητα και τον κύκλο εργασιών τους, οι οποίοι είναι ανεξάρτητοι με την ύπαρξη Φορέα πολιτισμού στην περιοχή τους.

26. www.statistics.gr

Τέλος, οι συμμετέχοντες συμπλήρωσαν τα ερωτηματολόγια χωρίς την παρουσία του ερευνητή, από 17-08-2020 έως 20-08-2020, ενώ διατηρήθηκε η ανωνυμία τους. Η μοναδική επιπλέον πληροφορία που καταγράφηκε, από το συντάκτη του ερωτηματολογίου, κατά τη συλλογή τους ήταν το είδος της επαγγελματικής δραστηριότητας, προκειμένου να υπάρξει ανάλυση δεδομένων και κατά επαγγελματική δραστηριότητα.

7.1 Ποσοτική ανάλυση- Περιγραφικά δεδομένα-Περιγραφή Δείγματος

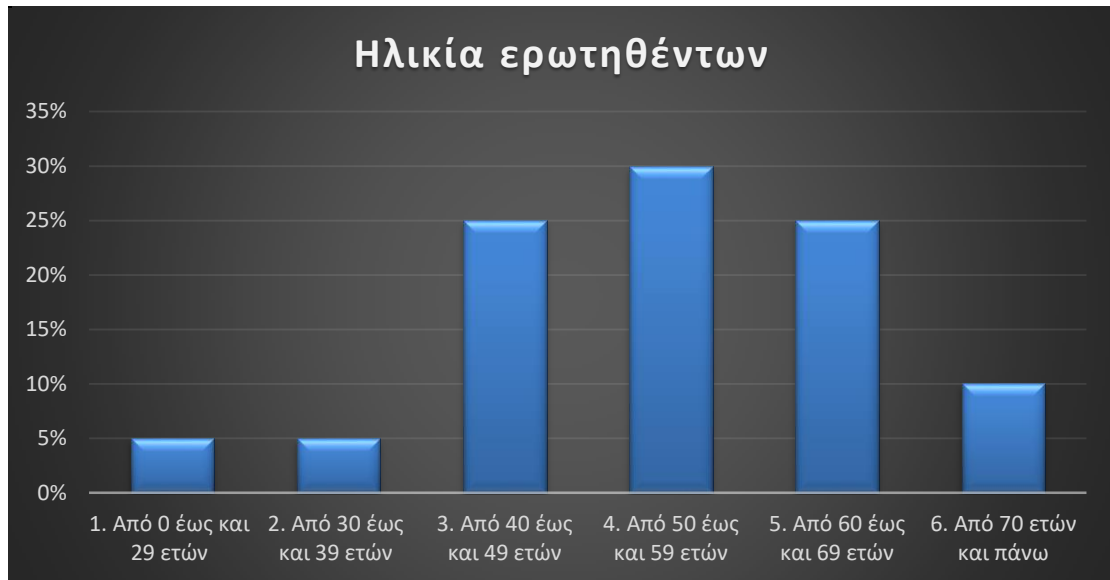
1. Φύλο

Το 70% των ερωτηθέντων είναι άνδρες, το 30% είναι γυναίκες.

2. Ηλικία

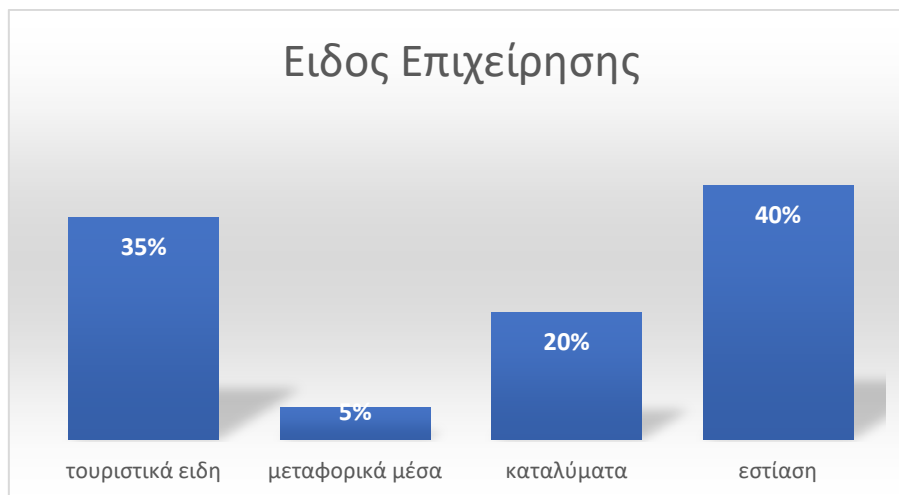
Από τους 20 ερωτηθέντες, παρατηρούμε ότι η μέση ηλικία των ατόμων του δείγματος είναι 55,35 έτη και η ηλικία τους κυμαίνεται από 27 έως 82 ετών. Επιπλέον, η κατανομή των δεδομένων της μεταβλητής αυτής είναι ελαφρώς ασύμμετρη θετικά.

Στο διάγραμμα που ακολουθεί, παρατηρούμε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό (30%) του συνόλου των ερωτηθέντων ανήκουν στην 4^η ηλικιακή ομάδα (50 – 59 ετών). Κατά φθίνουσα σειρά, ποσοστό 25% ανήκουν στην 3^η ηλικιακή ομάδα (40 – 49 ετών) και στην 5^η ηλικιακή ομάδα (60 – 69 ετών), 10% στην 6^η ηλικιακή ομάδα (70 ετών και πάνω), και τέλος 5% στην 1^η ηλικιακή ομάδα (0 – 29 ετών) και 2^η ηλικιακή ομάδα (30 - 39 ετών).

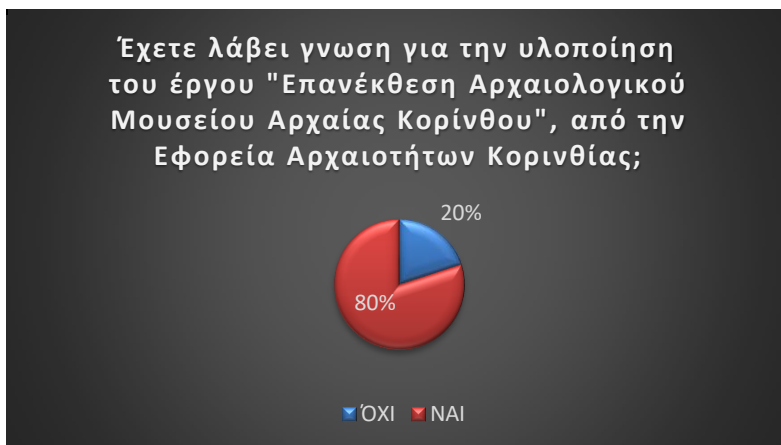
3. Είδη επιχείρησης

Στο σύνολο των 20 επιχειρήσεων που επιλέχθηκαν, το 40% των ερωτηθέντων δραστηριοποιούνται στην εστίαση, το 35% στα τουριστικά είδη, το 20% διαθέτει καταλύματα και τέλος το 5% των ερωτηθέντων δραστηριοποιείται στις μεταφορές (ταξί).

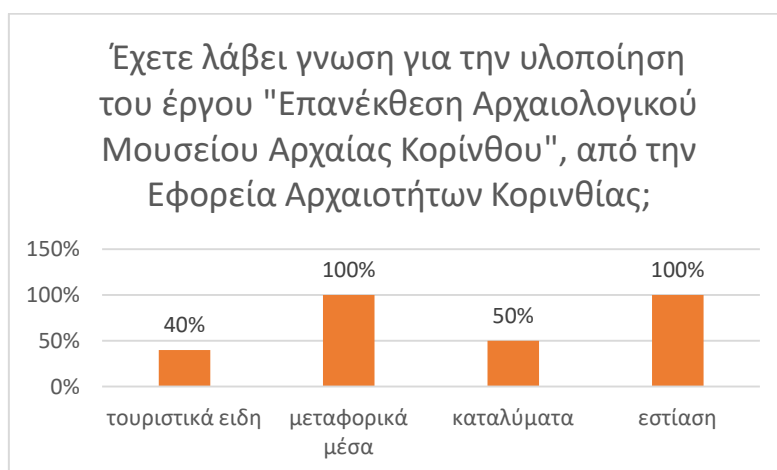

4. Γνώση για την υλοποίηση του έργου "Επανεκθεση Αρχαιολογικού Μουσείου Αρχαίας Κορίνθου", από την Εφορεία Αρχαιοτήτων Κορινθίας

Στην ερώτηση αν έχουν λάβει γνώση για την υλοποίηση του έργου "Επανεκθεση Αρχαιολογικού Μουσείου Αρχαίας Κορίνθου", από την Εφορεία Αρχαιοτήτων Κορινθίας, μόνο το 20% απάντησαν αρνητικά.

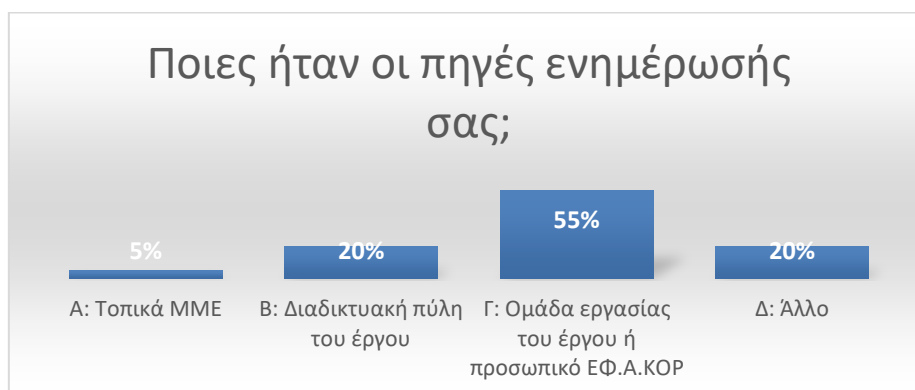
Στο διάγραμμα που ακολουθεί, παρατηρούμε ότι οι επιχειρήσεις εστίασης και μεταφοράς είχαν 100% του συνόλου των ερωτηθέντων γνώση του έργου ενώ από τις επιχειρήσεις καταλυμάτων μόνο το 50% γνώριζε το έργο και από τις επιχειρήσεις τουριστικών ειδών μόνο το 40% γνώριζε το έργο.

5. Ποιες ήταν οι πηγές ενημέρωσής σας;

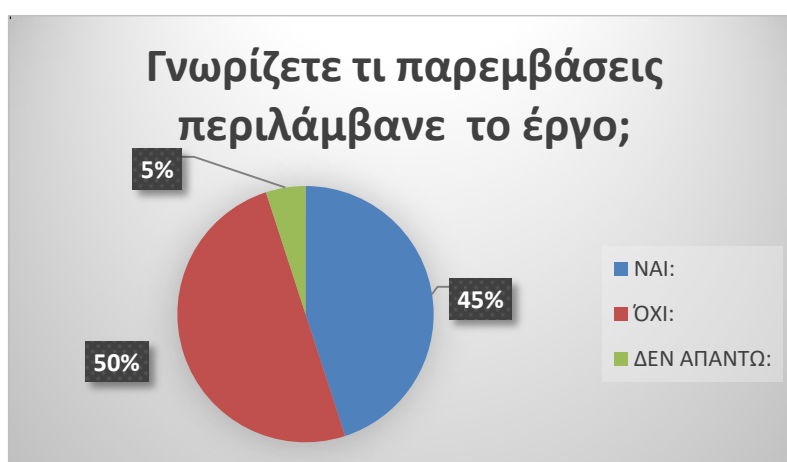
Αναφορικά με τις πηγές πληροφόρησης, στο διάγραμμα που ακολουθεί, παρατηρούμε ότι το 55% του συνόλου των ερωτηθέντων έμαθε για την υλοποίηση του έργου από την ομάδα εργασίας του έργου ή από το προσωπικό της ΕΦ.Α.ΚΟΡ., ενώ από την διαδικτυακή πύλη του έργου το έμαθε ένα ποσοστό 20%. Από τα τοπικά

ΜΜΕ υπάρχει ένα μικρό ποσοστό της τάξης του 5% και το υπόλοιπο 20% το έμαθε από κάποια διαφορετική πηγή. Το ποσοστό των επαγγελματιών που ενημερώθηκε από την ομάδα του έργου ή από το προσωπικό της οικεία Εφορεία είναι πολύ μικρό αν αναλογιστούμε ότι η τοπική κοινωνία περιλαμβάνεται στους ωφελούμενους του έργου.

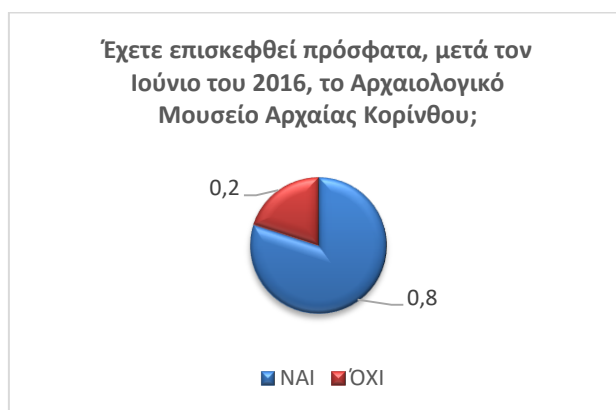
6. Γνωρίζετε τι παρεμβάσεις περιλάμβανε το έργο;

Στην ερώτηση αν γνωρίζουν τι παρεμβάσεις περιλάμβανε το έργο, το 50% απάντησαν αρνητικά, ενώ ένα άτομο δεν απάντησε (πιθανότατα γιατί δεν γνώριζε τι παρεμβάσεις έχουν πραγματοποιηθεί). Το ποσοστό των συμμετεχόντων που γνώριζαν τι περιλάμβανε η δράση είναι αντίστοιχο με το ποσοστό στην προηγούμενη ανάλυση που αφορά τις πηγές πληροφόρησης και συγκεκριμένα εξάγεται το συμπέρασμα από την ανάλυση των δύο ερωτήσεων ότι μόνο οι συμμετέχοντες που ενημερώθηκαν από την ομάδα του έργου είχαν αναλυτική πληροφόρηση σχετικά με το τι περιλαμβάνει το έργο.

7. Έχετε επισκεφθεί πρόσφατα, μετά τον Ιούνιο του 2016, το Αρχαιολογικό Μουσείο Αρχαίας Κορίνθου;

Στην ερώτηση αν έχουν επισκεφθεί πρόσφατα, μετά τον Ιούνιο του 2016, το Αρχαιολογικό Μουσείο Αρχαίας Κορίνθου, το 80% απάντησε θετικά.

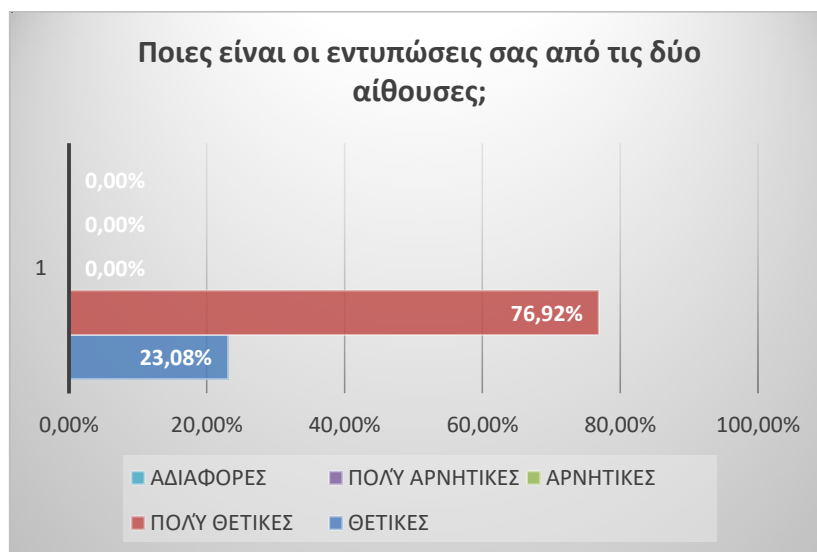
8. Ποιος ο λόγος της επίσκεψής σας;

Στο διάγραμμα που ακολουθεί, παρατηρούμε ότι από τα 17 άτομα που έχουν επισκεφθεί πρόσφατα, μετά τον Ιούνιο του 2016, το Αρχαιολογικό Μουσείο Αρχαίας Κορίνθου το 76,47% (13 άτομα) επισκέφθηκε το μουσείο για να δει τις δύο νέες αίθουσες και ένα μικρό ποσοστό του 23,53% από προσωπικό ενδιαφέρον.

9. Ποιες είναι οι εντυπώσεις σας από τις δύο αίθουσες;

Οι εντυπώσεις των συμμετεχόντων είναι θετικές (23,08%) και πολύ θετικές (76,92%).

10. Η επαγγελματική σας δραστηριότητα συνδέεται με τον τουριστικό κλάδο;

Οι απαντήσεις σε αυτή την ερώτηση είναι 100% θετικές.

11. Πόσο επηρεάζεται η επαγγελματική σας δραστηριότητα από την επισκεψιμότητα του Αρχαιολογικού Μουσείου της Αρχαίας Κορίνθου;

Όλες οι επιχειρήσεις επηρεάζονται από αρκετά έως πάρα πολύ με την επισκεψιμότητα του Αρχαιολογικού Μουσείου της Αρχαίας Κορίνθου.

12. Στο συνδυασμό ερωτήσεων, εάν: Υπήρξε αύξηση της οικονομικής δραστηριότητας της επιχείρησής σας από τον Ιούνιο του 2016 κι έπειτα; και Πιστεύετε ότι η αύξηση οφείλεται στην απόδοση στο κοινό των δύο αιθουσών τον Ιούνιο του 2016;

Στην ερώτηση αν υπήρξε αύξηση της οικονομικής δραστηριότητας της επιχείρησής σας από τον Ιούνιο του 2016 κι έπειτα, και αν αυτή η αύξηση οφείλεται στην απόδοση στο κοινό των δύο αιθουσών τον Ιούνιο του 2016, το 90% απάντησε θετικά.

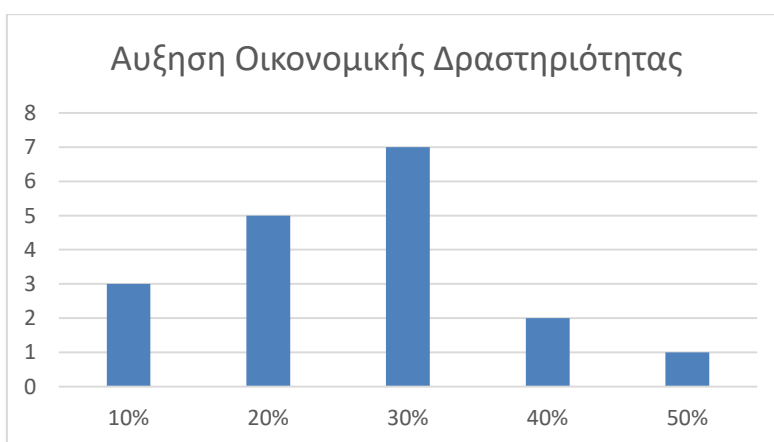

13. Τι τάξης μεγέθους είναι αυτή η αύξηση;

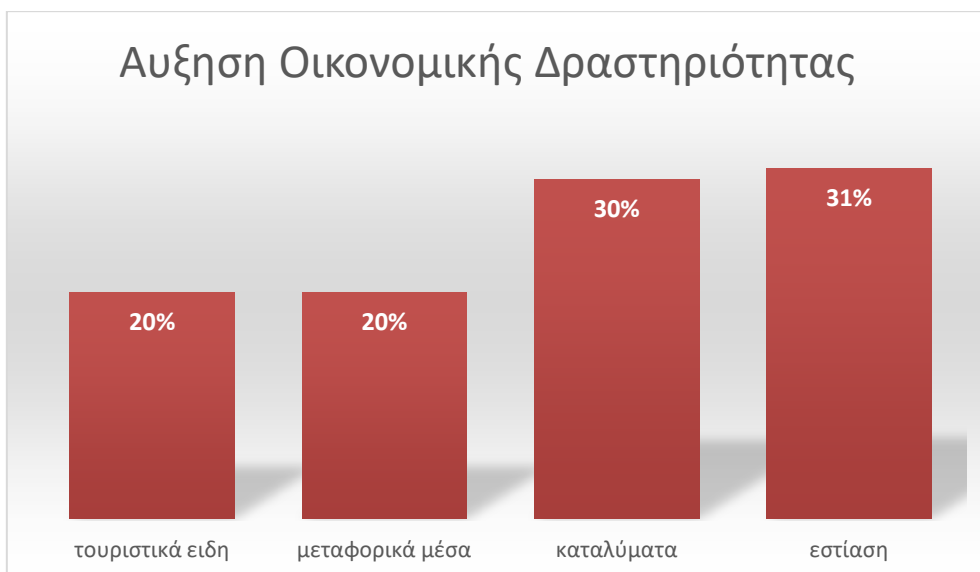
Από το 90% που απάντησε θετικά στο ερώτημα αν υπήρξε αύξηση της οικονομικής δραστηριότητας της επιχείρησής σας από τον Ιούνιο του 2016 κι έπειτα, και αν αυτή η αύξηση οφείλεται στην απόδοση στο κοινό των δύο αιθουσών τον Ιούνιο του 2016, ο μέσος όρος αύξησης της οικονομικής δραστηριότητας βρέθηκε 26%, ενώ κυμαίνεται από 10% έως 50%.

Επιπλέον, η κατανομή των δεδομένων της μεταβλητής αυτής είναι ελαφρώς ασύμμετρη αρνητικά. Αυτό σημαίνει ότι κατά κανόνα ο μέσος είναι μικρότερος της διαμέσου.

Στο διάγραμμα που ακολουθεί, παρατηρούμε ότι οι περισσότεροι (7 επιχειρήσεις) έχουν αύξηση οικονομικής δραστηριότητας στις επιχειρήσεις από το 2016 30%, 5 επιχειρήσεις είχαν 20%, 3 επιχειρήσεις είχαν 10%, 2 επιχειρήσεις είχαν 40% ενώ 50% μόνο μία επιχείρηση.

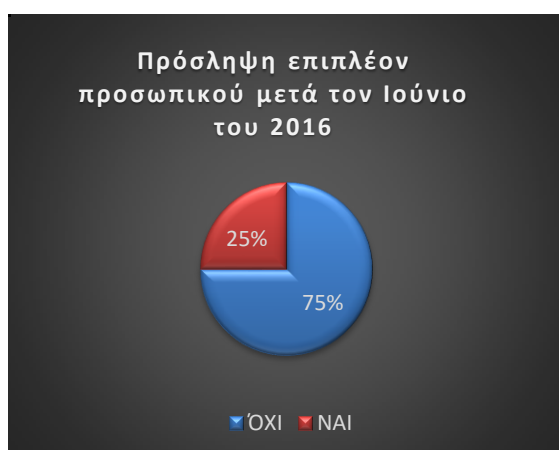

Επίσης εξετάσαμε την αύξηση της οικονομικής δραστηριότητας ανά είδος επιχείρησης. Στο παρακάτω διάγραμμα, παρατηρούμε ότι την μεγαλύτερη αύξηση οικονομικής δραστηριότητας 31% εμφανίζουν οι επιχειρήσεις της εστίασης. Ακολουθούν τα καταλύματα με ποσοστό 30%, ενώ μικρότερη αύξηση παρατηρείται στις επιχειρήσεις τουριστικών ειδών και μεταφορών ίση με 20%.

14. Χρειάστηκε να προσλάβετε επιπλέον προσωπικό, από τον Ιούνιο του 2016 κι έπειτα;

Στην ερώτηση αν χρειάστηκε να προσλάβουν επιπλέον προσωπικό, από τον Ιούνιο του 2016 κι έπειτα, μόνο το 25% απάντησε θετικά. Το 25% ανήκει εξ' ολοκλήρου σε επιχειρήσεις με αντικείμενο την εστίαση. Για αυτό τον λόγο εξετάσαμε ξεχωριστά τις επιχειρήσεις της εστίασης. Το 62,50% των επιχειρήσεων με αντικείμενο την εστίαση χρειάστηκε να προσλάβει επιπλέον προσωπικό, από τον Ιούνιο του 2016 κι έπειτα, ενώ το 37,50% δεν χρειάστηκε να προσλάβει επιπλέον προσωπικό.

Τέλος το 100% των ερωτηθέντων θεωρεί ότι οι παρεμβάσεις που υλοποιούνται διαχρονικά από την ΕΦ. Α. ΚΟΡ στο Αρχαιολογικό Μουσείο Αρχαίας Κορίνθου, έχουν θετικές επιπτώσεις στην επαγγελματική τους δραστηριότητα.

Συμπεράσματα έρευνας

Σταχυολογώντας συμπερασματικά τις απαντήσεις των συμμετεχόντων στην έρευνα προκύπτουν ενδιαφέρουσες παρατηρήσεις αλλά αναδεικνύονται και συγκεκριμένα ζητήματα. Σίγουρα το βασικό συμπέρασμα που εξάγεται από την έρευνα είναι ότι υπάρχει εξάρτηση της επαγγελματικής δραστηριότητας, των τοπικών επιχειρήσεων με τα δρώμενα στο Αρχαιολογικό Μουσείο και τον Αρχαιολογικό Χώρο της Αρχαίας Κορίνθου. Σε ποσοστό 100% οι επαγγελματίες της περιοχής υποστηρίζουν ότι οποιαδήποτε δράση υλοποιείται στο Μουσείο έχει (θετική) επίδραση στην επαγγελματική τους δραστηριότητα. Η υλοποίηση του έργου «*Επανεκθεση του Αρχαιολογικού Μουσείου Αρχαίας Κορίνθου*» είχε ως αποτέλεσμα την αύξηση της επισκεψιμότητας στο Μουσείο, σε ποσοστό περίπου 34%, ενώ ο αντίκτυπος που δημιουργήθηκε στην τοπική κοινωνία εδράζεται σε αύξηση της οικονομικής δραστηριότητας των τουριστικών επιχειρήσεων που κυμάνθηκε σε ποσοστό 26%, κατά μέσο όρο, σύμφωνα με τις παραδοχές των ιδιοκτητών τους.

Η αύξηση της επιχειρηματικής δραστηριότητας, στην περιοχή, ήταν σύμφωνα με το 90% των επαγγελματιών άμεσα συνυφασμένη με την αύξηση της επισκεψιμότητας στο Μουσείο. Επιπλέον, η υλοποίηση της δράσης δημιούργησε και έμμεσα πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα καθώς δημιουργήθηκαν ανάγκες για ανθρώπινο δυναμικό μετά την ολοκλήρωση της Πράξης, καθώς το 25% των επιχειρήσεων προσέλαβαν επιπλέον προσωπικό (το ποσοστό στην εστίαση έφτασε το 62,50%), οι οποίες καλύφθηκαν από ανέργους της ευρύτερης περιφέρειας.

Εξετάζοντας προσεκτικά τις απαντήσεις στις ερωτήσεις 4,5,6,7 και 8, εξάγονται κάποια αντικρουόμενα αποτελέσματα. Φαίνεται ότι οι συμμετέχοντες έχουν μεν πληροφορηθεί για την υλοποίηση του έργου (από διάφορες πηγές όπως προκύπτει από τις απαντήσεις στην ερώτηση 5), έχουν παράλληλα επισκεφτεί το μουσείο για να δουν τις νέες αίθουσες (13/20), παρόλα αυτά απαντούν ότι εξακολουθούν, σε ποσοστό 50% (ερώτηση 6) να μην γνωρίζουν τι είδους παρεμβάσεις έγιναν. Η απάντηση στη προβληματική που δημιουργείται είναι

πιθανότατα ότι επισκέφθηκαν το Μουσείο, είδαν τις δύο ανακαινισμένες αίθουσες, αλλά δεν αντιλήφθηκαν τις υπόλοιπες παρεμβάσεις που έχουν πραγματοποιηθεί, αφενός διότι πιθανότατα δεν είχαν επισκεφτεί το Μουσείο στο πρόσφατο παρελθόν προκειμένου να έχουν συγκριτική εικόνα, αφετέρου διότι κατά την επίσκεψή τους κανένας δεν τους ενημέρωσε για το σύνολο των παρεμβάσεων που έχουν υλοποιηθεί. Το ζήτημα της ενημέρωσης της τοπικής κοινωνίας αναδεικνύεται από τις απαντήσεις των συμμετεχόντων στην έρευνα ως η βασική αδυναμία του σχεδιασμού του Έργου, καθώς μόνο το 55% των ερωτώμενων απαντά ότι είχε λάβει ενημέρωση.

Προκειμένου να υπάρξει αντικειμενική και πολύπλευρη εξέταση του ζητήματος, της έλλειψης ενημέρωσης, πραγματοποιήθηκε δομημένη συνέντευξη με κλειστού τύπου ερωτήσεις (**Babbie, 2018, σ.σ. 453-454**) (Παράρτημα II) με το επικεφαλής της ομάδας επίβλεψης της Πράξης κ. Σωκράτη Κουρσούμη. Ο κ. Κουρσούμης αντίτεινε ότι η Εφορεία, τόσο κατά τη διάρκεια του έργου έως και την ολοκλήρωσή του, ενημέρωνε τακτικά την τοπική κοινωνία. Χαρακτηριστικά αναφέρει την ημερίδα που οργανώθηκε στο Κέντρο Ανοιχτής Προστασίας Ηλικιωμένων Αρχαίας Κορίνθου, στο πλαίσιο του Διαχειριστικού Σχεδίου και την παρουσίαση στο πλαίσιο της έκθεσης: *ΦΑΝΤΑΣΟΥ ΤΗΝ ΠΟΛΗ - ΚΟΡΙΝΘΟΣ 2013*, ενώ προσθέτει ότι δημιουργήθηκαν εκπαιδευτικά προγράμματα στα οποία συμμετείχαν μαθητές του σχολείου της τοπικής κοινότητας, πριν και μετά την ολοκλήρωση του έργου, επισημαίνει επίσης την εκπαίδευση εκπαιδευτικών στο πλαίσιο διημερίδας, ενώ τέλος υποστηρίζει ότι πραγματοποιήθηκαν συζητήσεις και με τους επαγγελματίες της περιοχής. Από τις απαντήσεις του κ. Κουρσούμη φαίνεται ότι η ΕΦ.Α.ΚΟΡ. είχε τη διάθεση προσπάθησε με ποικίλους τρόπους να ενημερώσει την τοπική κοινωνία για το έργο. Παρά ταύτα, κρίνοντας εκ του αποτελέσματος φαίνεται τελικά ότι οι συγκεκριμένες δράσεις δεν είχαν το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα. Πιθανότατα, θα έπρεπε να επιλεγούν διαφορετικοί τρόποι ενημέρωσης και πιθανότατα ο ενδεδειγμένος τρόπος να ήταν η πόρτα-πόρτα ενημέρωση.

Θα πρέπει όμως να επισημανθεί και συμφωνώ με την άποψη του κ. Κουρσούμη ότι η έλλειψη ενημέρωσης των ωφελούμενων δεν είχε καμία επίπτωση ως προς την ολοκλήρωση του φυσικού αντικείμενου της Πράξης, όμως δεν μπορεί να παραλειφθεί στο πλαίσιο της αξιολόγησης του έργου και θα πρέπει να καταγραφεί, ως η μοναδική σημαντική αδυναμία του σχεδιασμού. Άλλωστε, όπως έχει προαναφερθεί, η τοπική κοινωνία συμπεριλαμβάνεται στις ομάδες πίεσης που συνέβαλαν

αποφασιστικά προκειμένου να μεταφερθούν οι Κούροι στο Μουσείο της Αρχαίας Κορίνθου και να υλοποιηθεί εν τέλει η Πράξη. Είναι όμως γεγονός ότι οι περιφερειακές αρχαιολογικές υπηρεσίες, ιδιαίτερα αυτές που δραστηριοποιούνται σε μικρές, κλειστές κοινωνίες, λόγω της ιδιαίτερης φύσης των αρμοδιοτήτων τους (δεσμεύσεις ακινήτων, απαλλοτριώσεις, έλεγχος στις αγροτικές καλλιέργειες και στις οικοδομικές εργασίες), συχνά έρχονται σε αντιπαράθεση και προστριβές με τους ντόπιους, στοιχείο που δημιουργεί και σταδιακά εντείνει μια μορφή εσωστρέφειας. Στην συγκεκριμένη περίπτωση η ενημέρωση και η συνεργασία με την τοπική κοινωνία, σε περίπτωση που είχαν επιλεγθεί διαφορετικοί τρόποι ενημέρωσης, πιθανότατα θα μπορούσε να είχε καλύτερα αποτελέσματα σε επίπεδο επικοινωνιακό και διαφήμισης του έργου που δυνητικά θα δημιουργούσε μεγαλύτερη επισκεψιμότητα στο Μουσείο.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ολοκληρώνοντας την εκ των υστέρων αξιολόγηση δεν θα ήταν παράτολμο να ισχυριστούμε ότι το έργο *«Επανεκθεση του Αρχαιολογικού Μουσείου Αρχαίας Κορίνθου»* έχει όλα τα ποιοτικά στοιχεία τα οποία θα μπορούσαν να το κατατάξουν ως ένα επιτυχημένο παράδειγμα καλής διαχείρισης αναπτυξιακού έργου, το οποίο υλοποιήθηκε με ευρωπαϊκά κονδύλια. Αφενός διότι η αποτελεσματικότητά του έφτασε στο 100%, βάσει των παραδοτέων του φυσικού και οικονομικού αντικειμένου της Πράξης, αλλά και των δεικτών παρακολούθησης, αφετέρου επειδή οποιοδήποτε ζήτημα παρουσιάστηκε, αντιμετωπίστηκε άμεσα με διορθωτικές παρεμβάσεις, όπως επί παραδείγματι η επαναπροκήρυξη επί νέας οικονομικής βάσης του διαγωνισμού για τις ηλεκτρομηχανολογικές εγκαταστάσεις, λόγω ανυπαρξίας προσφορών, γεγονός που ελλόχευσε τον κίνδυνο απένταξης του έργου.

Τα θετικά αποτελέσματα δεν ήταν αποτέλεσμα συγκυριών ή τυχαίων παραγόντων, αλλά ο άρτιος αρχικός σχεδιασμός και η ορθή διαχείριση του έργου, σε συνδυασμό με την τεχνογνωσία και την ικανότητα του τακτικού αλλά και του έκτακτου προσωπικού, καθώς και των εξωτερικών συνεργατών που δραστηριοποιήθηκαν και συμμετείχαν ενεργά στην υλοποίηση της Πράξης,

αποτελέσαν τους βασικούς παράγοντες για την ορθή ολοκλήρωση του έργου. Τα θετικά σχόλια με τα οποία έχουν εκφραστεί πλήθος θεσμικών-υπηρεσιακών παραγόντων, οι οποίοι έχουν μεγάλη εμπειρία στην υλοποίηση αντίστοιχων έργων πολιτισμού, για την αρτιότητα του έργου, η διεθνής αναγνωσιμότητα του Αρχαιολογικού Μουσείου της Αρχαίας Κορίνθου σε τοπικό, πανελλήνιο και διεθνές επίπεδο όπως έχει αναδειχθεί από τα σχόλια επισκεπτών σε διεθνούς φήμης τουριστικές ιστοσελίδες, όπως το Trip Advisor και τέλος η υποψηφιότητά του για το βραβείο του Καλύτερου Ευρωπαϊκού Μουσείου 2020, στο πλαίσιο του διαγωνισμού που διεξάγει το European Museum Forum αποτελούν, όπως ορθά επισημαίνει ο επικεφαλής της ομάδας επίβλεψης στη συνέντευξή του, έμπρακτη αναγνώριση της ιδιαίτερα απαιτητικής προσπάθειας που έγινε εν μέσω ασφυκτικού χρονοδιαγράμματος και δυσμενών οικονομικών συγκυριών και επιβεβαιώνουν παράλληλα την επιτυχία του έργου. Στους καθοριστικούς παράγοντες, για την άρτια ολοκλήρωση της Πράξης, πρέπει να προσμετρηθεί η αμέριστη στήριξη και καθοδήγηση του υπεύθυνου του έργου και η σωστή συνεργασία της Ομάδας Εργασίας, καθώς και η πρωθύστερη τεχνογνωσία των συμμετεχόντων στην αρχική ομάδα εργασίας, οι οποίοι είχαν υλοποιήσει και άλλα μικρότερης κλίμακας έργα για την ΕΦ.Α.ΚΟΡ. στο παρελθόν. Επιπλέον, καταλυτική ήταν η συνδρομή του προσωπικού φύλαξης του Μουσείου, διότι εργάστηκαν μαζί με μέλη της ομάδας εργασίας, αδαπάνως πάρα πολλές φορές, πέρα από το ωράριο εργασίας τους, διότι πολλές εργασίες, λόγω της ηχορύπανσης που προκαλούν, έπρεπε να πραγματοποιηθούν εκτός ωραρίου λειτουργίας του Μουσείου, καθώς το Μουσείο λειτουργούσε κανονικά και ήταν επισκέψιμες οι υπόλοιπες εκθέσεις του, προκειμένου να ολοκληρωθούν οι δράσεις εντός του ορισμένου χρονοδιαγράμματος.

Το βασικό συμπέρασμα που αναδείχθηκε από την εκ των υστέρων αξιολόγηση εδράζεται στο γεγονός ότι, η υλοποίηση έργων πολιτισμού, δημιουργεί πολλαπλασιαστικά οφέλη στις τοπικές κοινωνίες. Οι πολλαπλασιαστικές επιπτώσεις που δημιουργήθηκαν στη κοινωνία της Αρχαίας Κορίνθου, απόρροια της υλοποίησης του αναπτυξιακού έργου, αποτυπώθηκαν στα αποτελέσματα της πρωτογενούς έρευνας που πραγματοποιήθηκε. Από την ανάλυση των απαντήσεων και την επεξεργασία δευτερογενών δεδομένων εξήχθησαν ενδιαφέροντα συμπεράσματα.

Από την ανάλυση των δεδομένων της έρευνας συμπεραίνεται ότι η επαγγελματική δραστηριότητα των τοπικών τουριστικών επιχειρήσεων είναι άμεσα

εξαρτημένη με τα δρώμενα στο Αρχαιολογικό Μουσείο και τον Αρχαιολογικό Χώρο της Αρχαίας Κορίνθου. Σε απόλυτο ποσοστό οι επαγγελματίες της περιοχής πιστεύουν ότι οποιαδήποτε δράση υλοποιείται στο Μουσείο έχει (θετική) επίδραση στην επαγγελματική τους δραστηριότητα. Επί παραδείγματι, η υλοποίηση του έργου «Επανεκθεση Αρχαιολογικού Μουσείου Αρχαίας Κορίνθου» που είχε ως αποτέλεσμα την αύξηση της επισκεψιμότητας στο Μουσείο, σε ποσοστό περίπου 34%, δημιούργησε αντίστοιχα αύξηση στην επαγγελματική δραστηριότητα των τουριστικών επιχειρήσεων της τοπικής κοινότητας, η οποία έφθασε σύμφωνα με τις παραδοχές των ιδιοκτητών, περίπου στο 26% και ήταν άμεσα συνυφασμένη με την αύξηση της επισκεψιμότητας στο Μουσείο.

Επιπλέον η αύξηση της επισκεψιμότητας στο Μουσείο είχε και έμμεσα πολλαπλασιαστικά οφέλη στην τοπική κοινωνία που εδράζονται στην δημιουργία νέων θέσεων εργασίας. Στο 25% των τοπικών επιχειρήσεων δημιουργήθηκαν νέες θέσεις εργασίας (το ποσοστό στην εστίαση έφτασε το 62,50%), οι οποίες καλύφθηκαν από ανέργους της ευρύτερης περιφέρειας, στοιχείο που επιζητείται για την ένταξη νέων έργων σε επιχειρησιακά προγράμματα που χρηματοδοτούνται από ευρωπαϊκά ταμεία, όπως στην περίπτωση που εξετάστηκε.

Η αλληλεξάρτηση τοπικής επιχειρηματικότητας και Φορέα πολιτισμού (ΕΦ.Α.ΚΟΡ.) στην Αρχαία Κόρινθο, αποτυπώνεται και στο γεγονός ότι στο Τεχνικό Δελτίο της Πράξης η τοπική κοινωνία περιλαμβάνεται στους ωφελούμενους. Το προσωπικό της Υπηρεσίας αναγνωρίζει ότι οποιαδήποτε δράση υλοποιηθεί έχει θετικές επιπτώσεις στην τοπική επιχειρηματική δραστηριότητα, εντούτοις, όπως προκύπτει και από τα αποτελέσματα της έρευνας, η τοπική κοινωνία δεν έλαβε την απαιτούμενη ενημέρωση από την ομάδα εργασίας του έργου, στην αρχή ή στην πορεία υλοποίησης του έργου. Από την ανάλυση των επιμέρους δεδομένων προκύπτει ότι πιθανότατα οι δράσεις που πραγματοποίησε η ομάδα του έργου δεν ήταν οι ενδεδειγμένες και για την επίτευξη καλύτερου αποτελέσματος, θα έπρεπε να είχε επιλεγεί διαφορετική προσέγγιση. Η έλλειψη ενημέρωσης των ωφελούμενων δεν είχε άμεσες επιπτώσεις στο έργο κατά τη διάρκεια υλοποίησης του, αλλά σε συνεργασία με τους τοπικούς φορείς θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί καλύτερη διαφημιστική εκστρατεία, που δυνητικά θα μπορούσε να προσελκύσει περισσότερους επισκέπτες.

Με την ολοκλήρωση της εκ των υστέρων αξιολόγησης κλείνει ο Κύκλος Ζωής (Βαθάκου, 2017, σ.σ.72-73) του έργου «Επανεκθεση Αρχαιολογικού Μουσείου Αρχαίας Κορίνθου». Ωστόσο, ταυτόχρονα ανοίγει ο Κύκλος Ζωής νέων δράσεων της ΕΦ.Α.ΚΟΡ., καθώς από τη μελέτη εξάγεται το συμπέρασμα ότι η Εφορεία Αρχαιοτήτων, αξιοποιώντας τα διδάγματα, τις ορθές πρακτικές και τις εμπειρίες, σε συνδυασμό με ο κατάλληλα καταρτισμένο προσωπικό που διαθέτει, έχει όλα τα εχέγγυα προκειμένου να αποπερατώσει με εξασφαλισμένη επιτυχία οποιοδήποτε έργο πολιτισμού στο μέλλον.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ:

I) Ερωτηματολόγιο

Το ερωτηματολόγιο που έχετε στα χέρια σας, έχει συνταχθεί στο πλαίσιο εκπόνησης της διπλωματικής μου εργασίας για την απόκτηση μεταπτυχιακού τίτλου στο πρόγραμμα σπουδών «Διακυβέρνηση και Δημόσιες Πολιτικές» του ΠΕΔΙΣ. Σκοπός της έρευνας μου είναι να καταγράψω-αποτυπώσω τις επιδράσεις-επιπτώσεις που είχε στην τοπική κοινωνία της Αρχαίας Κορίνθου η απόδοση στο κοινό των δύο ανακαινισμένων αιθουσών όπου φιλοξενείται μια νέα μόνιμη έκθεση με τίτλο: «**Κόρινθος- Μια ισχυρή πόλη-κράτος**»

Η συμβολή σας στην επιτυχή διεξαγωγή της έρευνας είναι ιδιαίτερα σημαντική. Το ερωτηματολόγιο είναι ανώνυμο, εμπιστευτικό και τα αποτελέσματα του θα χρησιμοποιηθούν αυστηρά και μόνο στο πλαίσιο της στατιστικής ανάλυσης της έρευνας. Ο χρόνος που θα χρειαστείτε για την συμπλήρωση του ερωτηματολογίου είναι περίπου δεκαπέντε λεπτά. Θα σας παρακαλούσα να απαντήσετε με ειλικρίνεια.

Ευχαριστώ εκ των προτέρων, Βλάσης Δεληστάθης.

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

1. Ηλικία:

2. Φύλο: Άρρεν Θήλυ

Γ. Έχετε λάβει γνώση για την υλοποίηση του έργου «Επανεκθεση Αρχαιολογικού Μουσείου Αρχαίας Κορίνθου», από την Εφορεία Αρχαιοτήτων Κορινθίας ;

Ναι Όχι

3. Ποιες ήταν οι πηγές της ενημέρωσής σας;

α) Τοπικά ΜΜΕ

β) Διαδικτυακή πύλη (portal) του έργου

γ) Από την ομάδα εργασίας του έργου ή το προσωπικό της Εφορείας

δ) Άλλο

Συμπληρώστε:

4. Γνωρίζεται τι παρεμβάσεις περιλάμβανε το έργο;

Ναι Όχι

5. Έχετε επισκεφθεί πρόσφατα, μετά τον Ιούνιο του 2016, το Αρχαιολογικό Μουσείο Αρχαίας Κορίνθου;

Ναι Όχι

6. Ποιος ο λόγος της επίσκεψής σας;

α) Προσωπικό ενδιαφέρον

β) Για να επισκεφτώ τις δύο νέες αίθουσες του Μουσείου

γ) Άλλο

Συμπληρώστε:

7. Αν η απάντηση στην προηγούμενη ερώτηση είναι η επιλογή β). Ποιες είναι οι εντυπώσεις σας από τις δύο νέες αίθουσες;

- Θετικές
- Πολύ θετικές
- Αρνητικές
- Πολύ αρνητικές
- Είναι αδιάφορες

8. Η επαγγελματική σας δραστηριότητα συνδέεται με τον τουριστικό κλάδο;

- Ναι
- Όχι

9. Πόσο επηρεάζεται η επαγγελματική σας δραστηριότητα από την επισκεψιμότητα του Αρχαιολογικού Μουσείου Αρχαίας Κορίνθου;

- α) λίγο
- β) αρκετά
- γ) πολύ
- δ) πάρα πολύ

10. Υπήρξε αύξηση της οικονομικής δραστηριότητας της επιχείρησής σας από τον Ιούνιο του 2016 κι έπειτα;

- Ναι
- Όχι

11. Πιστεύετε ότι η αύξηση οφείλεται στην απόδοση στο κοινό των δύο αιθουσών τον Ιούνιο του 2016;

- Ναι
- Όχι

12. Αν η απάντηση στην προηγούμενη ερώτηση είναι Ναι. Τι τάξης μεγέθους είναι η αύξηση;

- α) 10%
- β) 20%
- γ) 30%
- δ) Άλλο%

13. Χρειάστηκε να προσλάβετε επιπλέον προσωπικό, από τον Ιούνιο του 2016 κι έπειτα;

- Ναι
- Όχι

14. Θεωρείτε ότι οι παρεμβάσεις που υλοποιούνται διαχρονικά από την από την Εφορεία Αρχαιοτήτων Κορινθίας στο Αρχαιολογικό Μουσείο Αρχαίας Κορίνθου, έχουν θετικές επιπτώσεις στην επαγγελματική σας δραστηριότητα;

- Ναι
- Όχι

Σας ευχαριστώ για τη συμμετοχή σας!

II) Συνέντευξη του επικεφαλής της ομάδας επίβλεψης

A. Συμμετείχατε στο σχεδιασμό και την υλοποίηση του έργου «Επανάκθεση Αρχαιολογικού Μουσείου Αρχαίας Κορίνθου»;

Ναι. Κατά τον σχεδιασμό συμμετείχα στην εκπόνηση της μουσειολογικής και μουσειογραφικής μελέτης και τη διοικητική ευθύνη για την έγκρισή τους. Κατά την υλοποίηση ήμουν υπεύθυνος του έργου και επιβλέπων του, στο πλαίσιο του ΕΣΠΑ 2007-2013, έως την ολοκλήρωσή του το 2016.

B. Ποιος ήταν ο ρόλος σας στον σχεδιασμό της Πράξης; Ως αρχαιολόγος ο ρόλος σας αφορούσε αποκλειστικά την προβολή και προστασία των εκθεμάτων;

Έχοντας την ευθύνη του αρχαιολογικού χώρου και του μουσείου της Αρχαίας Κορίνθου, πρότεινα τη βασική ιδέα πάνω στην οποία στηρίχτηκε ο σχεδιασμός, δηλαδή την περιήγηση στις κόμες και τα ιερά της Κορινθίας και εν συνεχεία την είσοδο και την περιήγηση στην πόλη της Κορίνθου διαμέσου των τειχών. Επίσης κατέγραφα και με τη βοήθεια συνεργατών, και εν συνεχεία επεξεργάστηκα με τον μουσειογράφο και τη μουσειολόγο τα αρχαιολογικά δεδομένα στα οποία βασίστηκε η σύνταξη της μουσειογραφικής και της μουσειολογικής μελέτης. Επιπλέον είχα την επιμέλεια και των δύο μελετών καθώς και τη διοικητική ευθύνη για την έγκρισή τους.

Γ. Θεωρείται ότι υπήρχαν παραλείψεις στο στάδιο σχεδιασμού του Έργου; Ποιες ήταν; Θα μπορούσαν να είχαν εξελεχθεί καλύτερα κάποια στάδια κατά τη διάρκεια της φάση σχεδιασμού και υλοποίησης;

Σοβαρές παραλείψεις που επηρέασαν την πορεία του έργου δεν υπήρξαν. Άλλωστε τόσο η μουσειολογική όσο και η μουσειογραφική μελέτη εγκρίθηκαν και στα δύο τους στάδια, ομόφωνα από το Κεντρικό Συμβούλιο Μουσείων και τις αρμόδιες Διευθύνσεις. Μικρές παραλείψεις υπήρξαν σε επιμέρους ζητήματα ασφαλείας επισκεπτών (λ.χ. τοποθέτηση ειδικής σήμανσης σε βυθισμένα σημεία της επανάκθεσης και περιοχόνισης/στηθαίων). Ο σχεδιασμός ασφαλείας ήταν διαφορετικός και βασιζόταν στην παρουσία φυλακτικού προσωπικού, ενώ δεν υπήρξαν σχετικές παρατηρήσεις/υποδείξεις από τις κεντρικές Διευθύνσεις που έλεγξαν την επάρκεια των μουσειογραφικών μελετών. Μετά τις πρώτες εβδομάδες λειτουργίας και όταν διαπιστώθηκε ότι τα κενά αυτά πράγματι δημιουργούσαν μικρά αλλά αξιοσημείωτα προβλήματα στην ασφαλή περιήγηση των επισκεπτών της έκθεσης, σε συνεργασία με τον μουσειογράφο και με τον υπεύθυνο του έργου, η αρμόδια για τη λειτουργία του έργου Εφορεία Αρχαιοτήτων φρόντισε για την αντιμετώπισή τους.

Επιμέρους τεχνικά προβλήματα υπήρξαν και αντιμετωπίστηκαν (λ.χ. η λειτουργία του κλιματισμού και η αποκόλληση επιτοίχιων banners), αλλά δεν συνδέονται με τον σχεδιασμό του έργου. Επιπλέον υπήρξαν μικρές αναπροσαρμογές που αιτιολογούνται από τα ασφυκτικό χρονοδιάγραμμα του έργου και τους όρους που τέθηκαν από τις κεντρικές Διευθύνσεις του Υπουργείου. Σε κάθε περίπτωση το έργο ολοκληρώθηκε εμπρόθεσμα, είναι απολύτως λειτουργικό και τυγχάνει αποδοχής από το κοινό.

Δ. Ποια είναι η άποψη σας αναφορικά με την αποτελεσματικότητα του έργου τέσσερα χρόνια μετά την υλοποίησή του; Πιστεύεται ότι απέδωσε τα αναμενόμενα;

Η διεθνής αναγνωσιμότητα του Αρχαιολογικού Μουσείου της Αρχαίας Κορίνθου αυξήθηκε σημαντικά, καθώς υπήρξε μεγάλη προβολή στο γεγονός από τα Μέσα Ενημέρωσης και τα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης. Επίσης σημαντικά αυξήθηκε η αναγνωσιμότητα του έργου της Εφορείας Αρχαιοτήτων Κορινθίας σε τοπικό, πανελλήνιο και διεθνές επίπεδο. Τα σχόλια επισκεπτών σε διεθνούς φήμης τουριστικές ιστοσελίδες όπως ο Trip Advisor, είναι εξαιρετικά θετικά. Προσκλήσεις για παρουσίαση του έργου απευθύνθηκαν στην ομάδα εργασίας και ακολούθησαν ομιλίες στο Νορβηγικό Αρχαιολογικό Ινστιτούτο της Αθήνας, το Σωματείο Ελλήνων Ξεναγών, στον Σύλλογο Ελλήνων Αρχαιολόγων, αλλά και στο Πανεπιστήμιο του Bergen. Η υποψηφιότητά του για το βραβείο του Καλύτερου Ευρωπαϊκού Μουσείου 2020, στο πλαίσιο του διαγωνισμού που διεξάγει το European Museum Forum, αποτελεί έμπρακτη αναγνώριση μιας ιδιαίτερα απαιτητικής προσπάθειας που έγινε μέσα σε ασφυκτικά χρονοδιαγράμματα (το έργο σχεδιάστηκε και υλοποιήθηκε σε τριάντισι χρόνια) και εξαιρετικά δυσμενείς συνθήκες οικονομικής κρίσης για την ίδια τη χώρα.

Ε. Στο Τεχνικό Δελτίο της Πράξης, στα αναμενόμενα οφέλη/ωφελούμενος πληθυσμός, αναφέρεται ότι λόγω της αύξησης της επισκεψιμότητας του Μουσείου, απόρροια υλοποίησης του Έργου, θα προκύψουν πολλαπλά οφέλη για την τοπική κοινωνία. Από πρωτογενή έρευνα που διεξήχθη στο σύνολο σχεδόν των τουριστικών επιχειρήσεων προκύπτει ότι πραγματικά υπήρξαν πολλαπλασιαστικά οφέλη για την τοπική κοινωνία, συγκεκριμένα στις τουριστικές επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στην περιοχή. Ωστόσο, από την ίδια έρευνα προκύπτει πως ένα ποσοστό 45% των επιχειρηματιών αγνοεί, καθώς δεν έχει λάβει ενημέρωση, τις παρεμβάσεις που περιλάμβανε το Έργο. Θεωρείται σημαντικό στοιχείο για την επιτυχία του Έργου την ενημέρωση της τοπικής κοινωνίας; Για ποιο λόγο;

Η ενημέρωση της τοπικής κοινωνίας αποτελεί ευθύνη των Υπηρεσιών που ολοκληρώνουν ένα έργο και το αποδίδουν σε αυτήν. Κατά τη διάρκεια του έργου και έως την ολοκλήρωσή του ενημέρωση για το έργο υπήρξε, στο πλαίσιο δημοσίων εκδηλώσεων. Χαρακτηριστικά αναφέρεται η ημερίδα που οργανώθηκε στο Κ.Α.Π.Η. Αρχαίας Κορίνθου στο πλαίσιο του Διαχειριστικού Σχεδίου, η παρουσίαση στο πλαίσιο της έκθεσης ΦΑΝΤΑΣΟΥ ΤΗΝ ΠΟΛΗ - ΚΟΡΙΝΘΟΣ 2013, εκπαιδευτικά προγράμματα πριν και μετά την ολοκλήρωση, εκπαίδευση εκπαιδευτικών στο πλαίσιο διημερίδας, καθώς και συζητήσεις με τους επαγγελματίες της περιοχής. Ειδική μέριμνα υπήρξε για την ενημέρωση των ξεναγών, τοπικών και ξένων, όπου εκτός από ομιλίες στο πλαίσιο του ετήσιου σεμιναρίου του Σωματείου τους, έλαβαν χώρα και ξεναγήσεις των μελών του, προκειμένου το μουσείο και ο αρχαιολογικός χώρος να ενταχθούν στις τουριστικές διαδρομές της Πελοποννήσου.

ΣΤ. Γιατί δεν πραγματοποιήθηκε πιο ενεργή ενημέρωση στην τοπική κοινωνία;

Η ενημέρωση της τοπικής κοινωνίας ήταν ενεργή καθόλη τη διάρκεια του έργου. Άλλωστε η τοπική κοινότητα Αρχαίας Κορίνθου και ο Δήμος Κορινθίων υπήρξε συνεργάτης της Εφορείας Αρχαιοτήτων σε όλες τις εκδηλώσεις που προηγήθηκαν και ακολούθησαν της λειτουργίας της επανέκθεσης λ.χ. ημερίδα για τις εκπαιδευτικές δράσεις των σχολείων της Κορινθίας, ξεναγήσεις, ομιλίες, συμπεριλαμβανομένων και των εγκαινίων. Μάλιστα για τη διάδραση με την τοπική κοινωνία δημιουργήθηκε ειδική σελίδα στο Facebook, δίγλωσση ώστε να είναι προσιτή και στους ξένους επισκέπτες, ενώ δημιουργήθηκε και ιστοσελίδα του Μουσείου στο πλαίσιο του έργου. Με δεδομένο ότι η εργασία μου στην Εφορεία Αρχαιοτήτων Κορινθίας ολοκληρώθηκε αμέσως λίγο μετά τα εγκαίνια της επανέκθεσης και με την παράδοση - παραλαβή του έργου στην Εφορεία το 2016, δεν γνωρίζω ποιες δράσεις ακολούθησαν τα επόμενα χρόνια υπό την αιγίδα της.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική

Βαθάκου, Ε., 2017, *Σχεδιάζοντας ένα έργο*, στο Α. Χουλιάρας, Σ. Πετρόπουλος (επιμ.), *Σχεδιασμός και Υλοποίηση Προγραμμάτων Κοινωνικών Οργανώσεων, Ένας πρακτικός οδηγός*, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα.

Babbie, E., 2018, *Εισαγωγή στην κοινωνική έρευνα*, 2η έκδοση, επιμ. Ι. Κατερέλος, Σ. Χατζηφωτίου, μτφρ. Μήλιος Α., Παπαδοπούλου Π., Βογιατζής Γ., εκδ. Κριτική, Αθήνα.

Deloitte, 2014 «Σύμβουλος Τεχνικής Υποστήριξης για την εκπόνηση εμπειρογνωμοσύνης αποτίμησης των κοινωνικοοικονομικών επιπτώσεων των έργων του πολιτισμού» Παραδοτέο Έργου: «Μελέτη αποτίμησης των κοινωνικοοικονομικών επιπτώσεων των έργων πολιτισμού», Αθήνα.

Εμιζρά, Α., 2013, *Διοίκηση, διαχείριση και αξιολόγηση προγραμμάτων*, στο Α. Χουλιάρας, Π. Λιαργκόβας (επιμ.), *Σχεδιασμός, Υλοποίηση και Αξιολόγηση Αναπτυξιακών Προγραμμάτων, Ένας πρακτικός οδηγός*, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα.

Κίσσας, Κ., (γενική εποπτεία) 2012, *Αρχαιολογικό Μουσείο Αρχαίας Κορίνθου: Μουσειολογική και Μουσειογραφική μελέτη για την έκθεση στην ανατολική πτέρυγα.*, ΥΠ.ΠΑΙ.Θ.Π.Α, Γενική Γραμματεία Πολιτισμού & ΛΖ'Ε.Π.Κ.Α, Σεπτέμβριος 2012. Εθνικού Στρατηγικού Πλαισίου Αναφοράς (2007-2013), Αθήνα Ιανουάριος 2007.

Κωνσταντακοπούλου, Β., 2015, *Επανεκθεση αρχαιολογικού Μουσείου Αρχαίας Κορίνθου, 1^ο Υπόεργο, Έκθεση απολογισμού-οικονομικό αντικείμενο*, ΕΦ.Α. Κορινθίας, Κόρινθος, 2016.

Τεχνικό Δελτίο Υποέργου (ΤΔΥ) - ΕΤΠΑ & ΤΑΜΕΙΟ ΣΥΝΟΧΗΣ, 2013, Αρχείο ΕΦΑΚΟΡ.

Τεχνικό Δελτίο Υποέργου (ΤΔΥ) - ΕΠΠΑ & ΤΑΜΕΙΟ ΣΥΝΟΧΗΣ, 2015, Αρχείο ΕΦΑΚΟΡ.

Υπουργείο Οικονομικών και Ανάπτυξης, 2017, *Ενιαίο Σύστημα Παρακολούθησης Δεικτών ΕΣΠΑ 2014-2020*, Αθήνα,.

Ξενόγλωσση

Graburn, N. (1977). *“The museum and visitor experience”*. Roundtable Reports (fall), στο S.K. Nickols, M. Alexander & K.Yellis (eds). *Museum Education Anthology 1973-1983*, Museum Education Roundtable, Washington DC, 1984.

OECD, 2019, *Better Criteria for Better Evaluation Revised Evaluation Criteria Definitions and Principles for Use OECD/DAC Network on Development Evaluation*.

OECD, 2003, *REGULATORY PERFORMANCE: EX POST EVALUATION OF REGULATORY POLICIES*.

OECD, 2017, *Measuring regulatory performance. Closing the regulatory cycle effective ex post evaluation for improved policy outcomes*, 9th Conference, Lisbon.

Vathakou, E., *«External Evaluation Report for “TEACH MDGs” project»*.

Διαδικτυακοί Τόποι / Ιστοσελίδες

- <https://www.ec.europa.eu/esif>. [Τελευταία πρόσβαση 16 Σεπτεμβρίου 2020].
- https://ec.europa.eu/info/aid-development-cooperation-fundamental-rights/ensuring-aid-effectiveness/evaluation-development-cooperation-projects_el#-. [Τελευταία πρόσβαση 23 Σεπτεμβρίου 2020].
- <https://www.espa.gr/el/pages/staticEvaluation.aspx> [Τελευταία πρόσβαση 16 Σεπτεμβρίου 2020].

- <http://www.corinth-museum.gr> [Τελευταία πρόσβαση 16 Σεπτεμβρίου 2020].
- <https://www.iefimerida.gr/news/15338/%CE%BF%CE%AF%CE%B4%CE%AF%CE%B4%CF%85%CE%BC%CE%BF%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CF%8D%CF%81%CE%BF%CE%B9%CF%84%CE%B7%CF%82%CF%84%CE%B5%CE%BD%CE%AD%CE%B1%CF%82%CE%B5%CF%80%CE%AD%CF%83%CF%84%CF%81%CE%B5%CF%88%CE%B1%CE%BD%CF%83%CF%84%CE%BF%CF%83%CF%80%CE%AF%CF%84%CE%B9%CF%84%CE%BF%CF%85%CF%82%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD%CE%BA%CF%8C%CF%81%CE%B9%CE%BD%CE%B8%CE%BF>. [Τελευταία Πρόσβαση 16 Σεπτεμβρίου 2020].
- https://www.oecd-ilibrary.org/governance/government-at-a-glance-2017/ex-post-evaluation-of-regulation_gov_glance-2017-57-en. [Τελευταία πρόσβαση 16 Σεπτεμβρίου 2020].
- https://www.statistics.gr/documents/20181/1210503/FEK_Nomimos_rev.pdf/9c385e3d-cd1c-4a9f-8caa-036bb1febe69. Ελληνική απογραφή 2011, Περιφερειακή Ενότητα Κορινθίας. ΦΕΚ Β 699 - 20.03.2014.pdf. [Τελευταία πρόσβαση 16 Σεπτεμβρίου 2020].